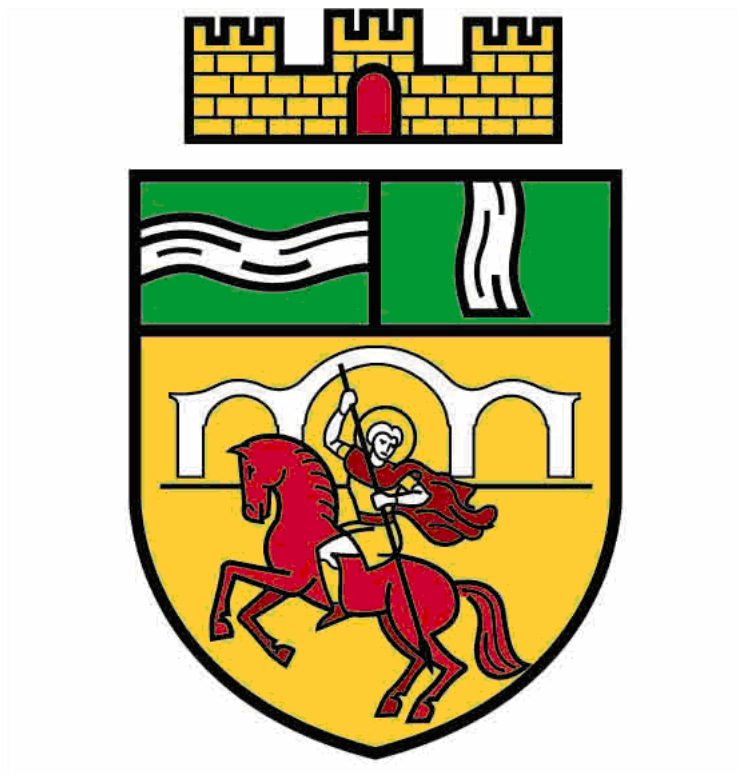

**ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА
ОКОЛНАТА СРЕДА НА
ОБЩИНА РАДОМИР
ЗА ПЕРИОДА 2022 - 2028 ГОДИНА**

РАДОМИР

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

Обхват и цели на програмата

I. АНАЛИЗ НА СРЕДАТА

1. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ ФАКТОРИ

1.1. Географска характеристика, местоположение и териториални граници на община Радомир

1.2. Административно – териториална характеристика

1.3. Релеф, поземлени и горски ресурси

1.4. Климатични характеристики на района

2. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ

2.1. Демографски показатели

2.2. Икономически показатели

3. АНАЛИЗ ПО КОМПОНЕНТИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

3.1. Атмосферен въздух

3.1.1. Описание и оценка на района за управление на КАВ

3.1.2. Състояние на атмосферния въздух

3.1.3. Главни източници на емисии, причинители на замърсяването

3.1.4. Емисии от битово отопление

3.1.5. Емисии от транспорт

3.1.6. Емисии от промишленост

3.3. Води

3.3.1. Водни ресурси на територията на общината, оценка на състоянието

3.3.2. Подземни води, оценка на състоянието

3.3.3 Минерални води

3.3.4. Питейни води – количествени и качествени характеристики

3.3.5. Основни обекти, формиращи отпадъчните води

3.3.6. Водоснабдителна система и степен на изграденост

3.3.7. Канализация и пречистване на отпадъчните води (ПСОВ), степен на изграденост

3.3.8. Потенциал за използване на ВЕИ

3.3.9. Видове значими точкови източници за замърсяване на повърхностните води

3.4. Земи, почви, полезни изкопаеми

3.4.1. Видове замърсявания на почвите

3.4.2. Ерозия на почвите

3.4.3. Свлачища

3.4.4. Полезни изкопаеми

3.5. Защитени територии, зони и биоразнообразие

3.5.1. Защитени територии и резервати

3.5.2. Защитени зони

3.5.3. Вековни дървета

3.5.4. Лечебни растения

3.5.5. Риск от природни бедствия

3.6. Животински свят в близост до урбанизирани зони и инфраструктурните трасета

3.6.1. Гори и горско стопанство

3.6.2. Залесяване

3.6.3 Обекти на ловен туризъм и браконьерство

3.7. Туристически потенциал и маршрути

3.8. Зелена система

4. АНАЛИЗ ПО ФАКТОРИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА

4.1. Отпадъци

4.1.1. Нормативна база и изисквания към общините

4.1.2. Количество и видове генерирани отпадъци

4.1.3. Събиране и третиране на отпадъците

4.1.4. Разделно събиране и рециклиране

4.1.5. Стари замърсявания и нерегламентирани сметища

4.1.6. Основни изводи и препоръки

4.2. Шум

4.3. Радиационна обстановка. Йонизиращи лъчения. Неионизиращи лъчения

5. УПРАВЛЕНСКИ ФАКТОРИ

5.1. Структура на управлението на дейности свързани с опазването на околната среда

5.2. Сътрудничество с други институции и организации, ангажирани с опазването на околната среда

II. АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ (SWOT АНАЛИЗ)

III. ВИЗИЯ ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНАТА

IV. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

V. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

VI. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

VII. МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ

VIII. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Списък на често използваните съкращения

АИС - Автоматично измервателни станции

АВиК - Асоциацията по ВиК

БДЗБР – Басейнова дирекция Западно Беломорски район

БО – Битови отпадъци

ВиК - Водоснабдяване и канализация

ГТ – Горски територии

ДГС – Държавно горско стопанство

ГПСОВ - Градска пречиствателна станция за отпадъчни води

ДБ - Държавен бюджет

ДГФ - Държавен горски фонд

ЕО - Екологична оценка

ЕИП - Европейското икономическо пространство

ЕС - Европейски съюз

ЗП – Земеделски производител

ЗООС - Закон за опазване на околната среда

ЗУО - Закон за управление на отпадъците

ЗВ – Закон за водите

ЗП - Закон за почвите

ЗБР - Закон за биологичното разнообразие

ЗЛР – Закон за лечебните растения

ЗЧАВ – Закон за чистотата на атмосферния въздух

ЗЗТ – Закон за защитените територии

ЗМДТ - Закон за местните данъци и такси

ЗМСМА - Закон за местното самоуправление и местната администрация

ЗУТ - Закон за устройство на територията

ЗОП – Закон за обществени поръчки

ЗЗТ - Закон за защитените територии

ЗЗ - Защитена зона

ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда

ИУЕЕО - Излязло от употреба електрическо и електронно оборудване

ИУГ – Излезли от употреба гуми

КАВ – Качество на атмосферния въздух

МОСВ – Министерство на околната среда и водите

МЗ – Министерство на здравеопазването

МВР – Министерство на вътрешните работи

МИГ - Местна инициативна група

МГГП – Министерство на горите и горската промишленост

МРРБ - Министерство на регионалното развитие и благоустройството

МРО – Масово разпространени отпадъци

МПС - Моторни превозни средства

НСИ - Национален статистически институт

НЕМ - Национална екологична мрежа

НПО - Неправителствена организация

НУБА - Негодни за употреба батерии и акумулатори

НПО - Неправителствена организация

НСОС - Национална стратегия по околна среда

НСМОС – Национална система за мониторинг на околната среда

НФ - Национално финансиране

ОБ - Общински бюджет

ОП - Оперативна програма

ОПОС – Оперативна програма околна среда

ПСПВ - Пречиствателни станции за питейни води

ОВОС - Оценка на въздействието върху околната среда

ОПУО - Общинска програма за управление на отпадъците

ООП - Организация по оползотворяване

ОУП - Общ устройствен план

ПВУ - План за възстановяване и устойчивост

ПУДООС – Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда

ПУРБ - Плана за управление на речните басейни

ПО – Производствени отпадъци

ПРЗ - Препарати за растителна защита

ПО – Производствени отпадъци

ПООС - Програма за опазване на околната среда

ПРР - Програма за развитие на регионите

ПРСР - Програма за развитие на селските райони

ПС – Прагова стойност

ПСОВ – Пречиствателна станция за отпадъчни води

ПДК – Пределно-допустима концентрация

ПМ - Пункт за мониторинг

РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите

РДВ - Рамкова директива за водите

РЗИ - Регионална здравна инспекция

РДО – Рамкова Директива за отпадъците

РДНО - Регионално депо за неопасни отпадъци

РОУКАВ - Района за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух

РОП – Разширена отговорност на производителя

РДГ – Регионална дирекция по горите

РБУ - Район за басейново управление

РСУО – Регионална система за управление на отпадъците

СДК - Средноденонощни концентрации

СО – Строителни отпадъци

ТБО – Твърди битови отпадъци

ТГС - Трансгранично сътрудничество

ФЕС – фондове на Европейския съюз

ФМ - Финансовия механизъм

ФПЧ – Фини прахови частици

ЦБ - Централен бюджет

ВЪВЕДЕНИЕ

Общините в Република България имат правомощия, задължения и отговорности по прилагане на законодателството по опазване на околната среда. Програмата за опазване на околната среда (ПООС) на община Радомир е изготвена на основание и в съответствие с изискванията на чл. 79, т. 1 от Закона за опазване на околната среда (Обн. ДВ. бр.91 от 25 септември 2002 г., изм. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г.) (ЗООС).

Програмата за опазване на околната среда на община Радомир за периода 2022 – 2028 г. представя основните цели и задачи на Общината в областта на опазване на околната среда и е ключов инструмент за подобряване състоянието на околната среда, чрез който целенасочено са планирани и подробно разписани конкретните дейности, които Общината ще предприеме за посочения времеви диапазон.

Следвайки водещите принципи в политиките за устойчиво развитие, Програмата поставя рамки за дейностите в областта на опазване на околната среда като отчита влиянието на икономическите и социалните фактори. Предотвратяването на отрицателните изменения на екосистемите и нарушаването на техните функции вследствие на антропогенни въздействия е ключов фактор за постигане на устойчиво развитие, подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на настоящото и бъдещите поколения и постигане на просперитет.

При разработването на ПООС са взети под внимание основните стратегически документи на Европейския съюз (ЕС) и Организацията на обединените нации (ООН), имащи отношение към устойчивата околна среда, най-новите политики на Европейската комисия (ЕК) в областта на околната среда и устойчивото развитие, както и рамковите директиви и съответните национални и регионални стратегически документи.

ПООС е съобразена с европейското и националното законодателство в областта на опазване на околната среда и съответните стратегически документи: Общинския план за развитие (ОПР) на община Радомир 2014-2020 г.,

Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България за периода 2014-2030 г., План за интегрирано развитие на Община Радомир 2014 – 2020 г. и др.

Обхват и цели на програмата

Програмата за опазване на околната среда на община Радомир представлява стратегически документ и ще има за цел формиране на нови модели на поведение на обществото, щадящи околната среда и съдействащи за устойчивото развитие, както и осигуряване на по-качествена информация и мониторинг на околната среда. Към всяка стратегическа цел са набелязани конкретни специфични цели, както и мерки за тяхното изпълнение.

Основни цели на тази програма са:

- да се идентифицират и планират нужните действия, необходими за запазване доброто състояние на околната среда;
- да спомогне за подобряване на екологичната обстановка;
- да се подобри системата за управление на отпадъците и развитието на туризма;
- да бъде основният документ за провеждане на политика по околна среда на община Радомир.

Времевият хоризонт на настоящата ПООС на територията на Община Радомир е с период на действие 2022 - 2028 г. Програмата сама по себе си представлява комплексна разработка по проблемите, свързани с опазване на околната среда и включва всички нейни компоненти – въздух, води, почви, биологично разнообразие, както и факторите /заплахите/, които оказват влияние върху състоянието им – урбанизация, шум, отпадъци и човешката дейност – енергия, транспорт, промишленост, земеделие, горско стопанство, туризъм.

Основните политики и методи, чрез които община Радомир ще се стреми към постигането на целите по опазването на околната среда са следните:

- Идентифициране на приоритетните екологични цели и обединяване на усилията на различните заинтересовани страни за тяхното постигане;
- Формиране на адекватна екологична политика на общината, съобразена с наличните ресурси;
- Ефективно и целесъобразно използване на наличните природни ресурси, целящо тяхното максимално опазване;
- Обединяване усилията на общинските органи, включително и неправителствените организации на територията на общината при вземане на решения за околната среда и в последствие при изпълнението им;
- Оптимално използване на ограничените финансови и човешки ресурси за решаване на приоритетните екологични проблеми.

Програмата е документ, който може периодично да се допълва и актуализира в зависимост от настъпилите промени в приоритетите на общината, в националното законодателство и други фактори със стратегическо и местно значение.

I. АНАЛИЗ НА СРЕДАТА

Основната цел в този раздел е да се установи съществуващото състояние на всички компоненти на околната среда (природо-географски и социално-икономически фактори), след като се идентифицират причините за състоянието им и се определят бъдещите тенденции за развитие. Представените изводи и препоръки от направените подробни анализи на средата са в основата на формулирането на мерките за постигане на целите на ПООС.

1. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ ФАКТОРИ

1.1. Географска характеристика, местоположение и териториални граници на община Радомир

Община Радомир е разположена в югозападна България. Общината обхваща така наречената Радомирска котловина и части от планините Голо бърдо, Верила и Конявска. Общината има благоприятно географско положение, което определя в голяма степен възможностите ѝ за развитие. На север общината граничи с община Перник, на изток с община Самоков, на юг с общините – Бобов дол и Дупница, а на запад с общините – Ковачевци, Земен и Кюстендил.

Град Радомир се намира в област Перник и е в близост до градовете Батановци и Перник. Радомир е втори по големина град в област Перник и е административен център на Община Радомир. Общата площ на региона е 540 467 дка/ 540 кв.км./ . Територията съставлява 22.6 % от общата територия на област Перник.

Площта на Община Радомир е 540,49 кв.км., като територията на град Радомир е 47,499 кв.км. Град Радомир отстои на 13 км. от гр. Перник, на 44 км. от гр. София и на 46 км. от гр. Кюстендил.

1.2. Административно-териториална характеристика

Община Радомир обхваща 32 населени места – гр. Радомир, с. Дрен, с. Друган, с. Долна Диканя, с. Извор, с. Стефаново, с. Долни Раковец, с. Гълъбник, с. Кленовик, с. Копаница, с. Прибой, с. Кошарите, с. Беланица, с. Поцърненци, с. Бобораци, с. Горна Диканя, с. Кондофрей, с. Дебели лаг, с. Житуша, с. Жедна, с. Байкалско, с. Драгомирово, с. Касилаг, с. Негованци, с. Углярци, с. Чуковец, с. Старо село, с. Червена могила, с. Владимир, с. Борнарево, с. Николаево, с. Радибош. Важно е да

бъде отбелязано, че с. Драгомирово е към кметство Байкалско, както и с. Беланица е към кметство Кошарите. Тези две селища са административно присъединени, поради малкият си брой жители.

1.3. Релеф, поземлени и горски ресурси

Релефът на община Радомир е твърде разнообразен – ниско планински, хълмист и котловинен. От северозапад на югоизток, на протежение от 34 км. се простира Радомирската котловина с площ от 238 кв.км., което съставлява 44 % от територията на общината. От всички страни Радомирската котловина е оградена от ниски планини, които представляват части от Верилско – Руйската и Конявско – Милевската планинска редица: Голо бърдо (най-висок връх Ветрушка – 1158 м.) и Верила планина (най-висок връх Голям Дебелец – 1415 м.) ограждат котловината откъм североизток и югоизток, а Конявска планина и Черна гора – откъм югозапад и северозапад. Средната надморска височина е 783.7 метра.

На територията на община Радомир, почвената покривка включва чернозем-смолници и канелено горски почви. Характера на климата заедно с благоприятните почвени условия, възрастта и особеностите на релефа, както и почвообразуващите скали, е добра предпоставка за развитието на селско стопанство. Подходящи за отглеждане върху тези почви са пшеница, ръж, овес, лен и картофи.

1.4. Климатична характеристика на района

Климатът е умерено континентален. В котловините се наблюдават температурни инверсии. Характерно за района е, че максимумът на валежите е през лятото, а главният минимум е през зимата. Появяват се основно югозападни и северни ветрове. Средната годишна температура е около 10 °С. Това обуславя относително по-мека зима. Климатът благоприятства отглеждането на зърнени култури, фуражи и овощарство.

2. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ

2.1. Демографски показатели

Основните показатели, които се представят в настоящата част и на база, на които се извършва анализ на демографското състояние на община Радомир са: население (градско и селско население), раждаемост, смъртност, възрастова структура на населението и вътрешна миграция.

По данни на НСИ община Радомир е втората община по население в Област Перник (след община Перник). Община Радомир обхваща 32 населени места. Броят на населението за периода от 2015 г. до 2020 г. е представено в таблицата:

Населени места	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Община Радомир	19322	18939	18614	18253	17897	18887
Град Радомир	13475	13279	13110	12951	12843	12688
с. Байкалско	53	55	52	50	51	76
с. Беланица	10	10	10	10	10	18
с. Бобораци	75	73	67	61	66	77
с. Борнарево	57	49	47	45	52	51
с. Владимир	151	140	132	129	124	141
с. Горна Диканя	207	197	183	172	146	356
с. Гълъбник	230	217	218	213	198	243
с. Дебели лаг	153	147	145	136	133	180
с. Долна Диканя	397	382	378	360	330	478
с. Долни Раковец	299	290	273	261	247	313
с. Драгомирово	24	24	24	23	21	29
с. Дрен	1035	1001	979	946	908	988
с. Друган	508	478	472	454	428	497
с. Жедна	81	80	78	77	63	110
с. Житуша	105	102	94	93	92	112
с. Извор	522	507	488	472	454	535
с. Касилаг	47	46	43	39	37	51
с. Кленовик	214	213	213	210	204	244
с. Кондофрей	131	124	131	126	120	131
с. Копаница	205	197	185	174	166	169

с. Кошарите	63	64	64	63	58	68
с. Негованци	102	108	104	97	92	114
с. Николаево	41	43	40	40	41	42
с. Поцърненци	69	67	72	63	57	94
с. Прибой	186	173	163	155	155	174
с. Радибош	49	48	44	44	44	42
с. Старо село	166	164	163	161	160	183
с. Стефаново	427	421	414	414	384	421
с. Углярци	49	50	45	42	39	43
с. Червена могила	62	59	60	60	59	62
с. Чуковец	129	131	123	112	115	157

Източник: НСИ

Според статистическите данни на НСИ, броят на населението в община Радомир към 2020г. е 18 887 души, като градското население е 12 688 души, а в селата е 6 199 души. Общо за община Радомир, може да се заключи, че темповете на намаляване на годишния брой на населението са относително равномерни. Градското население като брой за периода 2015 - 2020 г., бележи тенденция на намаление (от 13 475 души през 2015 г. на 12 688 души през 2020 г.). Точно обратното е с населението в селата, където се наблюдава увеличение с почти цял процент. През 2015 г. е било 5 847 души, а през 2020 г. е вече 6 199 души. На база на тези данни, може да се състави прогнозна таблица за населението в община Радомир за периода от 2021 г. – 2028 г.

Прогноза за населението в община Радомир през перспективния период 2021 – 2028 година							
2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
17 436	17 146	16 866	16 589	16 318	16 049	15 791	15 532

Източник: НСИ

Населението на община Радомир в периода до 2028 година, съгласно прогнозите на НСИ значително намалява. Процесът на намаление на населението е резултат на отрицателно естествено възпроизводство. Характеристиката на естественото движение на населението на община Радомир за периода 2015 – 2020 г. показва,

че раждаемостта не би могла да компенсира повишената смъртност на населението. В таблицата е посочено естественото движение на населението за община Радомир.

Година	Живородени			Починали			Естествен прираст		
	всичко	момчета	момичета	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
2015	127	72	55	459	261	198	-332	-189	-143
2016	118	73	45	449	230	219	-331	-157	-174
2017	114	49	65	453	225	228	-339	-176	-163
2018	135	71	64	436	253	183	-301	-182	-119
2019	124	71	53	428	229	199	-304	-158	-146
2020	106	56	50	509	286	223	-403	-230	-173

Източник: НСИ

За анализирания период броят на родените лица (всичко – момчета/момичета) в общината през 2015 г. са 127 души, а през 2020 г. са 106 души, според статистиката на НСИ. С всяка изминала година смъртността е по-висока от раждаемостта. В общината се наблюдават негативни демографски процеси, които се обуславят на общото застаряване на населението, спад на раждаемостта, отрицателен естествен прираст (за 2020 г., той достига до -403 души), миграция на млади хора към по-големи градове в страната или към други държави. Причините са комплексни, но най-голяма е тежестта на факторите: недостиг на работни места, ограничена възможност за реализация, ниско заплащане на труда. Отчетени са и миграционните движения, включващи, както заселване на лица от други общини, така и изселване на население извън общината. Тези процеси са важни и до голяма степен зависят от състоянието на местната икономика, условията на живот, от поведенчески и други мотивации за заселване и изселване. Данни за механичното движение на населението в периода 2015 г. – 2020 г. се съдържат в таблицата.

Механичен прираст на населението на община Радомир							
години	заселени			изселени			механичен прираст
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	общо
2015	456	243	213	565	276	289	-109
2016	352	180	172	404	197	207	-52
2017	432	199	233	418	177	241	14
2018	373	169	204	433	210	223	-60
2019	509	229	280	561	265	296	- 52
2020	1 817	954	863	424	200	224	1 393

Източник: НСИ

Според данните на НСИ, през 2020 година механичният прираст по отношение на зеселеното население на територията на община Радомир е 1 817 души, това е с около 23.3% по-високо спрямо изселеното население – 424 души.

Динамиката в броя на изселванията по години през периода 2015 г. - 2020 г. е неравномерно. През последните години броят на изселените в градовете е по-нисък, 297 души за 2020 г. и 304 души за 2019 г., а в селата се наблюдава спад на изселените лица - през 2020 г. са 127 души, а през 2019 г. - 257 души.

Основната възрастова структура на населението на общината е с изменения в броя и дела на лицата и в трите групи възрасти (0-14 години, 15-64 години и 65+ години) в посока на застаряване и е представена в таблицата:

Община Радомир	2016	2017	2018	2019	2020
0-14 г.	2 068	2 073	2 060	2 050	2 098
15-64 г.	11 543	11 285	11 018	10 801	11 552
65+	5 328	5 256	5 175	5 046	5 237

Източник: НСИ

От общия брой на населението на община Радомир към 2020 г. - 18 887 души, разпределението по основни възрастови групи е, както следва:

- 2 098 души са във възрастовата група от 0 до 14 години, което съставлява 11.1% от общия брой на населението;
- 11 552 души са във възрастовата група от 15 до 64 години, което съставлява 61.2% от общия брой на населението;
- 5 237 души са във възрастовата група от 65+ години, което съставлява 27.7% от общия брой на населението.

Основните изводи в демографското развитие на община Радомир са:

- Съществуващата демографска структура и образователното равнище на населението по местоживееие на този етап позволява, преди всичко развитието на селското стопанство;
- Очертава се необходимостта да се решат комплекс от проблеми, свързани с подобряване на раждаемостта, привличане на нови жители на територията на общината и ограничаване на миграцията;
- Гъстотата на населението е неравномерно разпределено на територията на общината – проблем, който може да се реши чрез преодоляване на различията в условията на живот между населените места.

2.2. Икономически показатели

Индустрията в община Радомир изпитва трудности в реструктурирането и посрещането на изискванията на пазара. Оживлението в индустрията се дължи на създаването и развитието на множество малки и средни предприятия, дело на инициативни бизнес-предприемачи. Много висок процент на активни стопански субекти в общината са малките и средни предприятия. Те имат относително благоприятни условия и цени на работната ръка в областта на селското стопанство, търговията, хранителната и преработващата промишленост. Селскостопанското производство и преработването на продуктите от него дават добавена стойност, определяща характера на икономиката на региона.

Проблемите са свързани с:

- ниската активност за привличане на чужди инвестиции;
- остарялата инфраструктура и намаляване на производството на част от големите предприятия;
- изоставане в прилагането на нови съвременни и конкурентни технологии и нови производства;
- липса на местно научно и консултантско обслужване на бизнеса;
- големи вътрешно регионални различия в икономиката.

Основната част от населението към 2020 година, според данни на НСИ е в трудоспособна възраст – 57% от общото население на Община Радомир, като разпределено по пол, 31% от мъжете са в трудоспособна възраст, а 26% са жените в трудоспособна възраст.

Община Радомир	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Под трудоспособна възраст	2 282	2 234	2 201	2 200	2 183	2 251
В трудоспособност възраст	10 884	10 674	10 473	10 217	9 995	10 761
Над трудоспособна възраст	6 156	6 031	5 940	5 836	5 719	5 875

Източник: НСИ

Разпределението на населението *под*, *в* и *над* трудоспособна възраст в града и селата е следното:

В града						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Под трудоспособна възраст	1 926	1 895	1 875	1 887	1 887	1 855
В трудоспособна възраст	8 572	8 427	8 285	8 099	7 937	7 870
Над	2 977	2 957	2 950	2 965	3 019	2 963

трудоспособна възраст						
В селата						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Под трудоспособна възраст	356	339	326	313	296	396
В трудоспособна възраст	2 312	2 247	2 188	2 118	2 058	2 891
Над трудоспособна възраст	3 179	3 074	2 990	2 871	2 700	2 912

Източник: НСИ

Намаляването на заетите през последните години се дължи на комплекс от фактори. Работни места се осигуряват главно от малки частни предприятия и фирми. Върху трудовата заетост влияят:

- ограничените инвестиции и ресурси за стартиране или разширяване на бизнеса;
- ограничените покупателни възможности на населението, което се отразява върху търсенето на стоки и услуги;
- реструктуриране на общинската икономика;
- преобладаващ дял на неквалифицираните и ниско образованите безработни;
- недостатъчни възможности за трудова реализация на лица в неравностойно социално положение.

При развитие на бизнеса и трудовия пазар чрез нови инвестиции, професионална квалификация на младежите и нови проекти за работни места по национални и местни програми ще се повиши и трудовата заетост. Това ще доведе до намаляване на миграцията извън общината и намаляване на безработицата и бедността на голяма част от селското и немалка част от градското население.

Основните изводи, които може да се направят в развитието на икономиката на община Радомир са:

- Възможностите за развитие са в посока подобряване използването на суровинните и човешките ресурси на региона, развитие на ефективни производства, екологично чисти продукти и привличане на местни и външни инвестиции;
- Налице е потенциал за развитие на специфични туристически направления, като за целта е необходимо организационно усъвършенстване на тази дейност;
- Благоприятните природно-климатични и почвени условия и значителният пасищен ресурс са предпоставка за развитие на растениевъдството и животновъдството в региона.

3.1. Атмосферен въздух

Националната система за мониторинг на околната среда извършва оценка на качеството на атмосферния въздух върху територията на страната, разделена на шест Района за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ), утвърдени със Заповед № 969/21.12.2013 г. на министъра на околната среда и водите. Община Радомир е част от Югозападния РОУКАВ.

3.1.1. Описание и оценка на района за управление на КАВ

Най - големите машиностроителни фирми в Общината са: „Радомир Метал Индъстрийз“ АД и „Бесттехника ТМ - Радомир“ ПАД, чието основно производство е свързано с машини и оборудване за металургията, машини и оборудване за минната промишленост, за строителството, подземно и такелажно оборудване. Други индустриални предприятия са „Леяро Ковашки Машиностроителен комплекс“ ЕООД („ЛКМК“ ЕООД), „АК Електрик“ АД - българо-шведско дружество (детайли за дърворезачки), „Галко“ АД (метални покрития, оранжерийни и други метални конструкции) и др.

На територията на общината не оперират големи източници на замърсители на въздуха като предприятия на тежката химия, металургията, енергетиката,

силикатната промишленост и други.

За община Радомир вероятен проблемен замърсител към настоящия момент представляват фините прахови частици с еквивалентен аеродинамичен диаметър до $10 \mu m$ (ФПЧ₁₀). На базата на извършени индикативни измервания на съдържанието на вредни вещества в атмосферния въздух на общината са установени нива на средноденонощната концентрация на ФПЧ₁₀, превишаващи средноденонощната норма (СДН). Поради ограничения обем на измерванията не може да се установи категорично, дали споменатите превишения са повече от допустимите по нормативна уредба 35 бр. за една календарна година или не.

Измерванията на съдържанието на вредни вещества в атмосферния въздух се характеризират с това, че през зимните месеци около 50 % от измерените стойности на концентрацията на ФПЧ₁₀ са над СДН. В някои дни превишенията достигат до 100 %, т.е. те не са случайни. Предвид казаното, най-вероятно високата степен на замърсяване на въздуха се дължи на въздействието на битовия сектор - изгарянето на дърва и въглища за отопление. Тогава е възможно при постоянен мониторинг да бъдат измервани повече от 35 бр. превишения на СДН на ФПЧ₁₀ за 5 месечния отоплителен сезон.

Възможно и вероятно е, като фракция от ФПЧ₁₀, в проблемен замърсител да се превърнат и фините прахови частици с еквивалентен аеродинамичен диаметър до $2.5 \mu m$ (ФПЧ₂₅). В допълнение, възможно е за това да спомогне и предвиденото значително намаление на средногодишната норма (СГН) на ФПЧ₁₀ - от 25 на $20 \mu g/m^3$ за 2020 година. Не на последно място следва да се обърне внимание и на възможностите за пренос на замърсители на въздуха от външни за общината източници.

3.1.2 Състояние на атмосферния въздух

През последните 5 години, в близост до община Радомир са действали формално три пункта за мониторинг, разположени на територията на град Перник. АИС „Шахтьор“ (код 035587110) е транспортно ориентиран. Той действа до 01.11.2015 година. След това е преместен на нова площадка „Перник - Център“ (код 035587110). Преместването може да се определи като закриване на транспортно ориентирания пункт „Шахтьор“ и създаване на нов (вече от типа „градски фонов“) със същата апаратура и същите по тип и честота измервания.

В пункта „Шахтьор“, а впоследствие „Перник-Център“ се измерват нивата на фини прахови частици (фракция до 10 μm) и три газове замърсителя на въздуха - NO₂, SO₂ и CO.

Измервания на нивата на различни замърсители във въздуха над община Радомир са извършвани с използване на мобилна автоматична станция (МАС) за мониторинг. Налични са данни за 2014 и 2018 година. Периодите на измерване са дадени в Таблицата по-долу.

Месец	2014		2018	
	от дата	до дата	от дата	до дата
Януари				
Февруари	13.02	26.02		
Март			08.03	21.03
Април				
Май			21.05	31.05
Юни	03.06	16.06	01.06	04.06
Юли				
Август	08.08	21.08	06.08	20.08
Септември				
Октомври			03.10	18.10
Ноември	26.11	30.11		
Декември	01.12	09.12		

През тези периоди са измервани пет газови замърсители:

- Сероводород;
- Серен диоксид;
- Въглероден оксид;
- Азотен диоксид;
- Озон;
- Фини прахови частици ФПЧ_{10} .

3.1.2.1. Замърсяване на въздуха през 2014 година

- **Сероводород**

Максималните средночасови стойности на концентрацията са по-ниски от средноденонощната норма, от което става ясно, че не е регистрирано нито едно превишение на средночасовата, както и на средноденонощната норма.

- **Серен диоксид**

Максималните средночасови стойности на концентрацията са по-ниски от средноденонощната норма, от което става ясно, че не е регистрирано нито едно превишение на средночасовата, както и на средноденонощната норма.

- **Въглероден оксид**

Най-високата средноденонощна концентрация е измерена на 29.11.2014 г. Тя възлиза на $84 \mu\text{g}/\text{m}^3$, което представлява 67,2 % от нормата.

- **Азотен диоксид**

В общи линии, в четирите периода на измерване е отчетена приблизително еднаква степен на замърсяване – максимални стойности СЧК на NO_2 , между 25 и $52 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Тези стойности са далеч под средночасовата норма.

- **Озон**

По отношение на озона, както за въглеродния оксид, нормативната база определя пределно допустима стойност за осем часова концентрация на замърсителя. Нормата за 8- часовата концентрацията възлиза на $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$. С нея се сравняват осреднените максимални 8-часови стойности за възможните интервали от три последователни години в разглеждания период.

Както бе посочено, наличните данни относно средноденонощната концентрация на озон в атмосферния въздух на община Радомир за 2014 година са само 56 на брой. На тази база не може да се направи оценка на КАВ предвид изискванията на нормативната база.

- **Фини прахови частици ФПЧ_{10}**

Извършени са 56 броя измервания на средноденонощни стойности на концентрацията на фини прахови частици ФПЧ_{10} . Нормата е $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Може да се отбележи, че при измерванията, проведени през зимните месеци февруари и ноември/декември са регистрирани превишения на СДН, докато през летните месеци измерените стойности са под $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Този факт не е основание за категоричен извод, но вероятността да е налице сезонност (въздействие на битовото горене за отопление) е значителна.

Най- високи средноденонощни стойности са измерени на 22 и 23 февруари, както и в периода 29.11 - 01.12 2014 година. В тези денонощия измерените стойности попадат в интервала от 1.64 до 1.96 пъти от средноденонощната норма. Общият брой на превишенията на СДН е 13, което представлява 23.2 % от всичките измерени стойности за 2014 година.

Според действащата нормативна база измерените стойности на СДК не са достатъчни, за да бъде оценена средногодишната концентрация на замърсителя. Ако установените превишения са повече от 35, въпреки малкия брой измервания би могло да бъде направен обоснован извод, че КАВ не удовлетворява изискванията на стандарта.

Разбира се това, че установените превишения на СДН са по-малко от 35 не дава основание да се заключи, че по отношение на СДН КАВ е приемливо.

3.1.2.2. Замърсяване на въздуха през 2018 година

- **Сероводород**

Измерванията на нивата на замърсителите през 2018 година са реализирани на ул. „Люлякова“ № 3 в град Радомир. За разлика от 2014, през 2018 година, с 4 изключения, всички измерени стойности на СЧК превишават еднократната норма 0.005 mg/m^3 , която според *Наредба 14 от 23.09.1997 г. за норми за пределно допустимите концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на населените места (последно изменение бр. 42 от 29.05.2007 г., в сила от 01.01.2008 г)* се отнася за 60 минутна експозиция. За някои от дните максималните стойности на еднократната концентрация надхвърлят средночасовата норма от 1.2 до 10.8 пъти.

Всички средноденонощни стойности, изчислени за периода надхвърлят СДН, което означава, че за 2018 година сероводородът вече се превръща в проблемен, за община Радомир, замърсител на въздуха

- **Серен диоксид**

Стойностите на средноденонощната концентрация на серен диоксид за дните през 2018 г., в които са извършвани измервания са значително по-ниски от СДН. Възможно е по показател СДК на SO_2 КАВ да е приемливо, но такова твърдение не може да бъде изказано предвид ограничения брой на извършените измервания.

- **Азотен диоксид**

Само 5 от измерените еднократни стойности на концентрацията на NO_2 са над $50 \mu\text{g/m}^3$. От тях 4 са в диапазона $50 - 55 \mu\text{g/m}^3$ и една от стойностите е $78 \mu\text{g/m}^3$. С други думи всички измерени стойности на средночасовата концентрация на NO_2 , са значително по-ниски от СЧН за NO_2 - $200 \mu\text{g/m}^3$.

Анализът на средноденонощните стойности на концентрацията на NO_2 показва сравнително по-високи стойности за месец март. Измереният максимум (10.03.2018) възлиза на $28 \mu\text{g/m}^3$. През следващите три периода на измерване стойностите на СДК на NO_2 са в диапазона от 10 до $20 \mu\text{g/m}^3$, което представлява

25 - 50 % от СГН.

Азотни оксиди се генерират от процеси, протичащи при висока температура. Месец март може да се причисли към отоплителния сезон, но горивните устройства за битовото отопление не се характеризират с твърде високи стойности на температурата. Ето защо, не е голяма вероятността повишените стойности на СДК на NO₂ да са обусловени от битовото отопление.

Предполага се, че промишлени предприятия с високотемпературни процеси емитират значителни количества азотни оксиди, но техните емисии обикновено не се влияят от сезона. Автомобилният транспорт (друг източник на емисии на NO₂) също не би следвало да определи сезонен характер на замърсяването на въздуха с NO₂. Освен това, в района на Радомир неговата интензивност не е твърде голяма.

- **Въглероден оксид**

Най-високата 8-часова концентрацията на въглероден оксид е измерена на 10.03.2018 година и възлиза на 2.8 mg/m^3 , което представлява 28 % от 8-часовата норма.

След месец март измерените максимални 8-часови стойности на концентрацията на въглероден оксид се изменят слабо в интервала между 0.6 и 2.0 mg/m^3 , което е твърде незначително замърсяване предвид действащата норма за КАВ.

- **Озон**

Липсата на данни за три последователни години от мониторинг на КАВ по отношение на озон не позволява да бъде направена каквато и да е оценка на качеството на атмосферния въздух на община Радомир относно този замърсител.

- **Фини прахови частици ФПЧ₁₀**

Две от измерените средноденонощни стойности превишават СДН $50 \text{ } \mu\text{g/m}^3$. Те са измерени на 10 и 18 март 2018 година.

Като цяло, средната на измерените стойности $28.1 \text{ } \mu\text{g/m}^3$ е значително по-ниска от тази от измерванията през 2014 година $42.2 \text{ } \mu\text{g/m}^3$. Най-вероятно това се дължи на факта, че през 2018 година не са били проведени измервания през зимните

месеци януари, февруари, ноември и декември.

Изводи

Качеството на атмосферния въздух в община Радомир не е било обект на постоянен мониторинг през периода 2014 - 2018 година, а оттогава не е извършван такъв.

Проведените индикативни измервания дават основание да се предположи, че КАВ в община Радомир е приемливо по отношение на газовите замърсители:

- серен диоксид;
- въглероден оксид;
- азотни оксиди, изразени като азотен диоксид;
- озон.

С превишение на нормите за КАВ се отличава замърсителят сероводород, но към настоящия момент не са известни антропогенни източници на замърсяване на въздуха с този замърсител.

Сравнително високият процент от измерванията на ФПЧ_{10} , за които се регистрира превишение на СДН през зимните месеци (23.2 %), води до опасението, че при 5 месечен мониторинг (ноември - март) броят на превишенията на СДН вероятно ще бъде по-голям от 35.

3.1.3 Главни източници на емисии, причинители на замърсяването:

3.1.3.1. Емисии от битово отопление

За определяне на емисиите на ФПЧ_{10} , обусловени от битово отопление са необходими първични данни относно броя на домакинствата в населените места, които се отопляват посредством изгаряне на твърди горива - дърва и въглища. Освен това са необходими данни за количествата закупени и използвани горива.

Необходимата енергия за отопляване на едно домакинство зависи от множество фактори, свързани с характеристиките на отопляваното жилище, както и от особеностите на обитателите му. Ясно е, че оценяването на необходимата

енергия за отопляване на всяко отделно жилище не е възможно, а и не би дало надеждни резултати. По тази причина Министерство на енергетиката използва удобен и ефективен подход, който се базира на закупените от населението (според НСИ) горива, като се отчита, че делът на електрическата енергия за отопление е от порядъка на 20 %. По този начин се определя едно осреднено и общовалидно количество енергия, необходима за отопляване на едно средностатистическо домакинство.

Емисиите на фини прахови частици при изгаряне на твърди горива се оценяват посредством прилагане на емисионни фактори, изразени като количество емитирани фини прахови частици за единица енергия, получена чрез изгаряне на дърва и въглища. За целта се прилага най-новата методика CorinAir 2016, - NFR 1.A.4.b.i - Residential plants, Small (single household scale, capacity ≤ 50 kWh) boilers, Table 3.15 Tier 2 emission factors for source category 1.A.4.b.i, boilers burning solid fuel (except biomass).

Изчислените емисии на ФПЧ_{10} , обусловени от битово горене са представени в Таблицата по-долу. Стойностите се отнасят за осреднено количество енергия, необходима за отопление на едно домакинство и за една година 28.2 GJ/y . Използван е и осреднен емисионен фактор за твърди горива 1393 g/GJ .

Емисии на ФПЧ_{10} от битово горене за отопление

Населено място	Общ брой домакинства	Брой домакинства, отопляващи се на твърди горива	Емисия на ФПЧ_{10}
	бр.	бр.	тона/година
гр. Радомир	4 598	3 678	144.481
с. Владимир	54	43	1.689
с. Гълъбник	66	53	2.082
с. Дебели лаг	56	45	1.768
с. Долна Диканя	144	115	4.517
с. Долни Раковец	97	78	3.064

с. Дрен	325	260	10.213
с. Друган	176	141	5.539
с. Житуша	33	26	1.021
с. Извор	179	143	5.617
с. Кленовик	82	66	2.593
с. Кондофрей	41	33	1.296
с. Копаница	58	46	1.807
с. Негованци	44	35	1.375
с. Стефаново	144	115	4.517
с. Чуковец	56	45	1.768

Източник: Програма за управление на качеството на атмосферния въздух в община Радомир за периода 2019-2023г.

3.1.3.2. Емисии от транспорт

Общият подход за определяне на приноса на автомобилния транспорт включва дефиниране и изчисляване на емисиите от два типа източници - площни и линейни.

Площните източници обикновено съвпадат със села или квартали в големите градове. Те представят емисиите от стохастичното движение на автомобили по вътрешнокварталните улици, със сравнително ниска скорост и къси преходи. Характеристиките на автомобилния парк и емисиите от МПС в тези случаи се определят на базата на регистрираните автомобили, техните категории, средния им пробег на година, използвано гориво и т.н.

Вторият тип източници - линейните, отразява движението на МПС по републиканските пътища, автомагистралите и пътни артерии на териториите на населените места с интензивен трафик. Движението на МПС по линейните източници се характеризира с по-висока скорост (на по-висока предавка) и по-рядка употреба на спирачки, без често тръгване и спиране.

Като малък град, Радомир не се характеризира с особено интензивен трафик извън улиците, съвпадащи с републиканските пътища. По тази причина, за отчитане на въздействието на автомобилния транспорт върху КАВ в общината са

избрани и дефинирани само източници от типа линейни - два от републиканските пътища, минаващи през града и десет улици от градската инфраструктура.

Автомобилният транспорт не е с еднаква интензивност през цялото денонощие. По тази причина, емисиите за различните часове в денонощието се коригират с определен коефициент спрямо часа на пиковия трафик.

Емисии на ФПЧ_{10} от линейните източници в гр. Радомир

Линеен източник	Емисия на ФПЧ_{10}	
	g/s	t/y
Път I-6	0.37180608	11.725300
Път III-627	0.14962094	4.718500
ул. „Батенберг“	0.02765889	0.872250
ул. „Иван Вазов“ - ул. „Братя Миленкови“ - ул. „Люлякова“ - ул. „Черковна“	0.03745359	1.181136
ул. „Голобрадска“ - ул. „Рилска“	0.00846445	0.266935
ул. „Ал. Стамболийски“	0.00278056	0.087688
ул. „Свилен Русев“	0.00485723	0.153178
ул. „Училищна“	0.00274558	0.086585
ул. „Пчелинци“	0.00178500	0.056300
ул. „Башевица“ - ул. „Александър Ботев“	0.00284300	0.089670
ул. „Софроний Врачански“ - ул. „Черковна“	0.00409700	0.129216
ул. „Подпоручик Константин Цанков“	0.00692700	0.218453
ул. „Гарата“ - ул. „Велчо“	0.01054183	0.332447
ул. „Отец Паисий“	0.00249530	0.078692
Улица излизаща от „АК Електрик“ АД	0.00199745	0.062992
ул. „Милан Грънчаров“	0.00085189	0.026865
Общо		20.086207

Източник: Програма за управление на качеството на атмосферния въздух в община Радомир за периода 2019-2023г.

3.1.3.3. Емисии от промишленост

Емисиите на ФПЧ_{10} от промишлени източници са дадени в таблицата по-долу. В нея са използвани следните означения:

E - емисия на ФПЧ_{10} ;

H - височина на изпускащото устройство от земната повърхност;

T - температура на отпадъчните газове;

V - вертикална скорост на отпадъчните газове на изход от ИУ;

D - диаметър на ИУ на върха.

Емисии на ФПЧ_{10} от промишлени източници

Източник	Оператор	УТМ-координати, m		Надм. в - на	E	H	T	V	D
		Изток	Север	m	g/s	m	°C	m/s	m
ГАЛКО 2	„Галко“ АД	660492	4711180	646	0.186667	15	156	29.19	0.8
LКМК 1	„ЛКМК“ ЕООД	663280	4709723	703	0.166667	35	200	25.46	1.7
LКМК 2	„ЛКМК“ ЕООД	663241	4709766	698	0.250000	35	200	27.59	2
LКМК 3	„ЛКМК“ ЕООД	663520	4709570	698	2.200000	35	50	28.78	2.4
АКЕЛ 4	„АК Електрик“ АД	660677	4711362	650	0.027778	15	65	13.69	0.8
АКЕЛ 5	„АК Електрик“ АД	660651	4711310	648	0.027778	15	55	13.29	0.8
АКЕЛ 6	„АК Електрик“ АД	660655	4711290	648	0.027778	15	30	12.27	0.8

Източник: Програма за управление на качеството на атмосферния въздух в община Радомир за периода 2019-2023г.

3.1.3.4. Информация относно замърсяване от други райони

Замърсяването от други райони може да влияе върху нивото на регионалния фон, който в случая е от съществено значение. Град Радомир е разположен твърде близо до Перник. Въпреки значимата естествена преграда (Голо бърдо) между двата града пренос на замърсители между тях е възможен и вероятен, тъй като община Перник е в групата на общините с влошено качество на атмосферния въздух по отношение на ФПЧ_{10}

3.1.3.5. Изводи относно качеството на атмосферния въздух в община Радомир

- През периода 2015 -2019 година на територията на община Радомир не се извършват официални постоянни измервания на показателите за качество на атмосферния въздух.
- През 2014 и 2018 година са реализирани ограничен брой индикативни измервания - на нивата на сероводород, серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид, озон и фини прахови частици ФПЧ₁₀.
- При споменатите обстоятелства, единствен възможен подход за анализ и оценка на КАВ в общината е математичното моделиране на разпространението на замърсителите, изпускани в атмосферата и изчисляване на приземните им концентрации. **Такова моделиране е направено** в Програмата за управление на качеството на атмосферния въздух в община Радомир за периода 2019-2023г.
- Секторите с най-значим принос към замърсяването на въздуха в община Радомир с ФПЧ₁₀ са битовото горене с използване на дърва и въглища и външни за общината (кариери, разположени южно от с. Студена) източници.
- Изгарянето на дърва и въглища за отопление е основен замърсител на въздуха в град Радомир и неговата околност с ФПЧ₁₀. В близост до източната граница на община Радомир тази роля изпълнява преносът на ФПЧ₁₀ от посочените по-горе кариери.
- Средногодишната концентрация, както и броят на превишенията на средноденонощната норма за ФПЧ₁₀ в град Радомир към момента са в рамките на допустимото.
- Евентуално увеличение на броя на домакинствата, които се отопляват с изгаряне на твърди горива (предимно дърва) на свой ред ще доведе до нарастване на СДК и броя на превишенията на СДН за ФПЧ₁₀.

3.3 Води

3.3.1 Водни ресурси на територията на общината, оценка на състоянието

Водните ресурси имат изключително голямо битово и стопанско значение. По-голямата част от откритите водоизточници се използват за водоснабдяване, напояване, промишлени и битови нужди.

Основна водна артерия на община Радомир е река Струма, като в нейните предели протича част от горното ѝ течение. В горното течение на р. Струма е изграден яз. "Студена". Обемът му е 28,0 млн.м³, необходими за водоснабдяването на гр. Перник и гр. Радомир.

Основните водоизточници, от които се захранва водопроводната мрежа на гр. Радомир са:

- Извор “Сиреняците“, разположен в с. Стефаново. Водата от този водоизточник се подава помпажно, потопяема помпа – 1 брой, монтирана преди 11 години. Водопроводът от този водоизточник се включва във водопровода от „Крапец“ и се ползва само при проблем със захранването от водохващане „Крапец“.
- Водохващане „Крапец“, е изградено под село „Боснек“ до язовир „Студена“. Водата от него се доставя чрез помпи, едната - монтирана преди две години, другата - монтирана преди 1 година и една помпа монтирана преди 9 години. Водата се препомпва по тръбопровод с диаметър Ø350 мм. стоманени тръби, дължина 10 км. и дебит 37 л/сек;
- Карстов извор “Опалово” в с. Друган – от този водоизточник се захранва ниската зона на града. Това се осъществява посредством помпи една, монтирана преди една година и 3 броя, монтирани преди 11 години, чрез които водата се повдига в азбестоциментов водопровод с диаметър Ø400 мм, дължина 11 км и дебит 50л/сек;
- Водоизточник “Извора”, от него се захранват с питейна вода средната и ниската зона на гр. Радомир. Дебитът на този водоизточник варира, като минималният е около 50л/сек. От него гравитачно се подава водата до черпателния водоем на помпена станция „Извор“;

В района на Държавно стопанство “Радомир” попада язовир “Извор”, а стопанството граничи и с язовир “Студена”. Има и няколко микроязовира, които се захранват от множество карстови извори и не са пряко зависими от снеготопенето, това са язовир "Дрен", язовир "Стефаново", язовир "Върба", язовир "Върбица", язовир "Червена могила", язовир „Бобораци“, язовир „Прибой“, язовир „Долна Диканя“.

Язовир „Стефаново“ е публична общинска собственост, собственост на община Радомир, актуван с АОС №4160/07.05.2020г. Използва се основно за развитие на рибовъдна дейност, спортен/любителски риболов, услуги за отдих на населението, спортни и увеселителни атракции. Язовирът е захранван от един от

многобройните потоци, извиращи в Голо бърдо. Съгласно план за действие за общинските концесии на община Радомир за 2019-2020 г., срокът на концесията е 20 години с възможност да се удължи с 1/3 до 26г.

През цялата Радомирска котловина, от югоизток на северозапад с цялото си течение (37 km) протича река Арката, първият по-голям ляв приток на Струма. Коритото на реката в пределите на котловината е коригирано, като е оградено с диги и водите ѝ масово се използват за напояване на земеделските земи.

Радомирското поле е богато на подпочвени води, особено в района северно от шосето село Извор - село Чуковец.

Езерата са другите водоизточници в Радомирско, включващи езеро „Байкалско“.

Като цяло за състоянието на водните ресурси на територията на община Радомир може да се направи обобщението, че качеството на повърхностните води в областта се нуждае от подобрене, съществуват замърсени участъци по физикохимични параметри по поречието на р. Струма, с основни замърсители амониев азот, нитритен азот, фосфати и общ фосфор и повишени нива на киселинност.

3.3.2 Подземни води, оценка на състоянието

Състоянието на повърхностните и подземни води е в зависимост от състоянието на нивото на развитие на инфраструктурата и технологиите на пречистване, заустването в естествените водоизточници без пречистване, отраслите на промишлеността и селското стопанство.

Състоянието на подземните води в областта е стабилно и добро, като няма нито едно подземно водно тяло в лошо състояние. Няма регистрирани директни зауствания или случаи на замърсяване чрез интрузия на отпадъчни води в подземните водни тела.

3.3.3. Минерални води

На територията на общината са открити и експлоатирани в различна степен термални води. На лице се потенциал за използването на тези води в оранжерийното производство на зеленчуци и цветя, за курортни и лечебни цели.

Извор на минерална вода има в с. Долни Раковец, а възможност за балнеолечение има в с. Байкалско. Термоминералното находище включва 9 субтерминални извори с дебит 750 л/мин. и температура 32-34 градуса. Това са: „Свиленово банче“, „Окно“, „Горнораковско банче“, „Банки“, изворът до бившата Ситнилска воденица, „Агино банче“ и каптираният извор до банята. Топлата вода идва от дълбочина около 600-700 метра и е с високо съдържание на карбонати. Общата минерализация на водата е 462 мг/л., и има хидрокарбонатна натриево-калциева характеристика.

Част от водата е каптирана и от нея е водоснабдено селото. Каптажите са два, а водата е захваната в резервоар, откъдето се подава на населението. Много добри показатели има минералната вода за бутилиране като трапезна (практически тя не съдържа натриев хлорид) и за производство на безалкохолни напитки.

Съществува реалната възможност Радомир да се превърне в СПА и балнеолечебен курорт, благодарение на „течното богатство“.

Препоръка: Належащо е изготвяне и осъществяване на Програма за най-разумното и практичното многоцелево употребяване на минералната вода в района на общината.

3.3.4. Питейни води – количествени и качествени характеристики

Питейно - битовото водоснабдяване на община Радомир се осъществява от ВиК Перник. Съгласно разрешително №0265/04.05.2001 г. за водоснабдяване на община Радомир се използват 25 водоизточника (дренажи, извори и сондажни кладенци) с общ годишен лимит 4 610 600 м³ и дебит 146 л/сек.

Съгласно изискванията на нормативната база, за всички зони на водоснабдяване "ВиК" ООД Перник има утвърдена Програма за мониторинг на качествата на водата населението на общините Перник, Радомир, Брезник, Земен, Трън и Ковачевци, като лабораторните анализи по програмата се извършват от акредитирана лаборатория. Изпълнението на програмата осигурява ефективен контрол върху качествата на питейната вода, подавана от "ВиК" ООД Перник при активно сътрудничество между местните компетентни органи за осигуряване на безопасна и чиста питейна вода

Програмата за мониторинг е разработена за всички водоизточници, осигуряващи питейна вода във всички населени места на общините Перник, Брезник, Радомир, Земен, Ковачевци и Трън, в които се доставя питейна вода от водния оператор.

Периодично ВиК Перник извършват анализ за качеството на водата. При последната контролна проба от вода за анализ от с. Долни Раковец през месец юли 2021 година, е установено, че резултатите от контрола съответстват на изискванията на *Наредба № 9/16.03.2001 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели*. На територията на ВиК Перник са разположени 2 броя пречиствателни станции за питейни води (ПСПВ) – ПСПВ Перник и ПСПВ Рударци.

Община Радомир има нормативно задължение да поддържа водоема - язовир „Върбица“ и прилежащите му съоръжения целогодишно в добро техническо състояние, осигуряващо нормалния и безопасен отток и използване на водите, в т.ч. при екстремни ситуации. Допълнително е важно да бъде осигурена целенасочена технологична поддръжка и периодичен ремонт на основните функционални съоръжения на язовира. Язовирът е публична общинска собственост, собственост на община Радомир, актуван с АОС № 3544/28.10.2016г. Съгласно план за действие за общинските концесии на община Радомир за 2019-2020 г., срокът на концесията е 20 години с възможност да се удължи с 1/3 до 26 г. и 6 месеца.

Постигането на целите за добро състояние на водите е свързано с прилагане на мерки за отстраняване или намаляване на негативното въздействие от човешката дейност и подобряване на състоянието на водите във всеки район за басейново управление (РБУ). С прилагане на предвидените мерки в План за управление на речните басейни (ПУРБ) 2016-2021 на Западно Беломорски район се предвижда подобряване на състоянието на водите. Същият е съобразен с изискванията на Рамкова директива за водите (РДВ), която допуска след съответните обосновки в ПУРБ целите за добро състояние да бъдат отлагани най-късно до 2027г.

Настоящата ПООС е съобразена с Плана за управление на речните басейни 2016-2021 на Западно Беломорски район и с Плана за управление на риска от наводнения за Западно Беломорски район.

В двата плана са заложили и мерки, които водят до подобряване на екологичното състояние на водите на община Радомир, със съответните необходими действия. Община Радомир е длъжна да изпълнява заложените в двата плана мерки, касаещи нейната компетентност и територия.

3.3.5. Основни обекти, формиращи отпадъчни води

Основни източници на замърсяване се явяват източниците на дифузно замърсяване. От тези, по експертно мнение на РИОСВ, едни от най-значителните представляват населените места, без или с лошо подържани канализационни системи (поради течове), основно на форми на азот и фосфор (както и общо органично натоварване). Животновъдството, вкл. дейностите за компостиране и използване на органични торове, са друг източник на азот и фосфор. Други значими източници на замърсяване са автомобилния и железопътен транспорт (нефтепродукти и въглеводороди), както и практиката да се изхвърлят твърди битови отпадъци на нерегламентирани сметища.

Заустването на непречистени и индустриални отпадъчни води е основен източник за замърсяване на водите. Друг фактор за замърсяване е лошото състояние на канализационната мрежа или липсата на такава. Наблюдението и контролът върху състоянието на повърхностните води се осъществяват от националната система

за екологичен мониторинг. Съгласно експертното становище на РИОСВ, качеството на водите отговаря на санитарно-хигиенните норми.

3.3.6. Водоснабдителна система и степен на изграденост

Община Радомир се снабдява с от 25 водоизточника - дренажи, извори и сондажни кладенци с общ годишен лимит 4 610 600 м³ и дебит 146 л/сек. Село Стефаново и част от град Радомир са подновили своите разрешителни за водоснабдяване от извор "Сиреняците" от 27 октомври 2009 г. и е удължени до 2030 г. Водоснабдяването на град Радомир от карстов извор "Врелото" може да става само след разрешение от кмета и общинския съвет на община Перник, както и на областния управител на област Перник.

За населени места над 100 жители се предвижда рехабилитация и доизграждане на уличните водопроводни мрежи, предвидена е рехабилитация на довеждащите водопроводи на гр. Радомир и селата Владимир, Горна Диканя, Гълъбник, Долна Диканя, Долни Раховец, Дрен, Друган, Извор, Кленовик, Кондофрей, Копаница, Прибой, Старо село и Стефаново. Изграждане на нови напорни резервоари за питейна вода се предвижда за селата Горна Диканя, Долни Раховец и Прибой.

Предвидено е и учредяване на санитарно-охранни зони около водоизточниците, които не разполагат с такива, както и около минералните извори.

Очаква се до 2023 година да бъде реализиран проектът за водния цикъл на гр. Перник, част от който са заложили реконструкции и изграждане на допълнителна канализационна мрежа за гр. Радомир и кв. Върба. Предвижда се в община Радомир да се изградят две нови помпени станции, които ще насочват отпадъчните води към пречиствателната станция за отпадни води в гр. Батановци. Проектираната нова канализационна мрежа в Радомир е с дължина 6,77 км и 411 сградни канализационни отклонения.

3.3.6.1. Резервно водоснабдяване

Непредприемането на действия за продължаване на изтеклите разрешителни е създало предпоставки за възникване на частична водна криза в Радомир.

За резервното водоснабдяване на гр. Радомир трябва да се използват наличните 25 алтернативни водоизточници или да се потърсят други от подземни и/или повърхностни води. Допуска се ползването на води след преливника на Чокльово блато за нуждите на местното население след спазване на всички изисквания, произтичащи от законите.

Изготвени са прединвестиционни проучвания за осигуряване на допълнително водоснабдяване на град Радомир, както и за ремонт на довеждащия водопровод от помпена станция “Опалово” до общинския център.

3.3.7. Канализация и пречистване на отпадъчни води (ПСОВ), степен на изграденост

Изградени и въведени в експлоатация, съгласно нормативните изисквания канализационната мрежа има само в градовете на територията на област Перник, гр. Перник, гр. Батановци, гр. Радомир, гр. Трън и гр. Земен – частично. В селата и част от градовете, където няма изградена канализационна мрежа се използват септични ями, които отвеждат битово-фекални води в почвата, което би довело до замърсяване на подземните водни тела.

През 2019 г. „Водоснабдяване и канализация“ ООД – Перник подписва Административен договор Д-34-67 с регистрационен номер BG16M1OP002-1.016-0004-C01 за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Околна среда 2014 – 2020 г.“ (ОПОС), съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионния фонд на Европейския съюз по дейностите за изграждане и реконструкция на ВиК инфраструктурата за агломерация Перник и агломерация Радомир. В резултат на проекта към услугата „пречистване на отпадъчни води“ ще се присъединят към 2023 година 17 876 човека от агломерации Перник и Радомир.

Комплексният инвестиционен проект е одобрен от Общото събрание на Асоциацията по ВиК (АВиК). Обособени са три лота на строителство – Перник, Радомир и радомирския квартал „Върба“. Датата на стартиране на Проект воден цикъл 05.09.2019 г., а датата на приключване е 05.03.2024 г.

Инвестиционното намерение предвижда извършване на реконструкция на водопроводната и канализационната мрежа в гр. Перник и в град Радомир. Общо 40 километра канализация и 30 км. водопроводи ще бъдат обновени по проекта, като строително-ремонтните дейности ще започнат най-късно до пролетта на 2022 г. Чрез разширение и реконструкция на канализационната мрежа на гр.Радомир ще се постигне повишаване свързаността с около 4,6%, осигуряване на отвеждане и пречистване на отпадъчните води от около 800 жители. Предвижда се също подмяна на 10 км канализационна и 10 км водопроводна мрежа в Радомир.

Планирани са следните дейности по изграждане и реконструкция на ВиК инфраструктурата на община Радомир:

- Транзитен водопровод за ниска зона – 2,2 km;
- Изграждане на разпределителна мрежа – 9,96 km и 624 бр. СВО;
- Рехабилитация и изграждане на канализационна мрежа – 6,77 km и 411 бр.;
- Изграждане на КПС1 кв. „Върба“ и КПС2 гр. Радомир;
- Изграждане на тласкател от КПС1, кв. „Върба“ до КПС2 гр.Радомир;
- Изграждане на тласкател от КПС2 до ПСОВ Батановци.

В Радомир ще има две нови помпени станции. Те ще насочват отпадъчните води към пречиствателната станция за отпадни води в Батановци. Ще се изградят и съоръжения за пречистване на азот и фосфор. Водопроводна и канализационна мрежа ще бъдат обновени и в кв. Върба на града. Рехабилитирана ще бъде и ПСОВ Батановци, което ще подобри показателите за качество на водите на река „Струма“.

Общата стойност на предвидения проект за воден цикъл в общините Перник и Радомир възлиза на сумата от 106 179 839 лв. Част от тази сума е съфинансираното участие от страна на "ВиК" ООД Перник, а собственият принос

ще се осигурява поетапно, пропорционално на извършените разходи, съгласно възприетия към момента подход и публикуваното Ръководство за управление на проекти по ОПОС 2014-2020.

Крайният срок за допустимост на разходите, т.е. реконструкция и изграждане по ОПОС, е декември 2023 г. Максималният срок за изпълнение на проекта е 54 месеца, от които 49 месеца са за физическото изпълнение на дейностите по проекта.

Частично са изпълнени целите по Приоритетна ос 1, Процедура BG161PO005/10/1.11/03/19 „Подготовка и изпълнение на проекти за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в агломерации на 10 000 е.ж.“ по предходен проект "Интегриран воден проект за град Радомир". Проектът е финансиран по ОП „Околна среда 2007 – 2013“ за подобряване, запазване и възстановяване на естествената околна среда и развитие на екологичната инфраструктура, опазване и подобряване състоянието на водните ресурси. Към момента се извършва доизграждане на канализационната мрежа на гр. Радомир по ул. „Братя Миленкови“ от ОТ261 до ОТ264 с площ от 83,80 метра и се осъществява проект от ПСТ 1 – Върба до ПСТ 2 – Батановци.

В заложените мерки в Програмата за изпълнение на ПУРБ 2016-2021 г. за подобряване на екологичното състояние на Община Радомир по ос ВиК една от заложените мерки е „Осигуряване на събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води на населените места“, необходими действия за осъществяване са изпълнение на проекти за изграждане, реконструкция или модернизация на канализационна система включително ГПСОВ до 2023 г.

3.3.8 Потенциал за използване на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

Един от потенциалните ангажименти по Стратегия „Европа 2020“ е достигане на 16% дял на ВЕИ в крайното потребление на енергия и повишване на енергийната ефективност с 25% към 2020 г. През 2018 г. беше договорена целта за 32 % дял на

възобновяемите енергийни източници в потреблението на енергия в ЕС до 2030 г. Понастоящем се обсъжда бъдещата политическа рамка за периода след 2030 г.

През годините се наблюдава нарастване на производството на електроенергия от вятърни генератори (с дял от 12% от ел.енергията от ВЕИ). Голям ръст бележи и производството и от фотоволтаични централи. Добрите показатели за продължителност на слънчевото греене дават основание да се твърди, че на територията на Местна инициативна група (МИГ)-Радомир-Земен съществува потенциал за използване на слънчевата енергия в качеството ѝ на възобновяем източник на енергия. Стратегията на МИГ „Радомир - Земен” представляваше активен и двустранен процес на информиране, консултиране и включване на местната общност в различните етапи и дейности, предвидени и реализирани в изпълнение на подготвителните дейности

В Югозападен район, включващ община Радомир, има потенциал за развитие на ВЕИ – водна, вятърна и слънчева енергия. Изследванията на енергийният потенциал на вятъра показват, че в района има подходящи места за изграждане на вятърни генератори, главно по планинските била. Благоприятни са условията за изграждане на малки ВЕЦ в планинските части на района.

На територията на община Радомир има изградени фотоволтаични централи. Интересът към този вид енергия се повишава с времето и е все по-предпочитано при строителство на хотели, ресторанти и други. Фотоволтаиците са единственият източник на електрическа енергия, за които няма данни да влияят отрицателно на околната среда или здравето на хората.

Препоръка: Изпълняване на целите по Дългосрочната програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми енергийни източници и биогорива на община Радомир (2020-2030 г.), включващи насърчаване и устойчиво използване на местния ресурс от ВЕИ както в общински и частни сгради, така и в промишлените предприятия и улично осветление.

По този начин може да се постигне конкурентноспособна, динамична и рентабилна местна икономика, подобряване стандарта на живот на населението и намаляване

емисиите на парникови газове, като елемент от политиката по устойчиво енергийно развитие.

3.3.9. Видове значими точкови източници за замърсяване на повърхностните води

Източници на замърсяване на повърхностно течащите води на територията на областта основно са непречистните отпадъчни води, включвани директно във водоприемниците. Състоянието на повърхностните и подземни води е в зависимост от състоянието на нивото на развитие на инфраструктурата и технологиите на пречистване, заустването в естествените водоизточници без пречистване, отраслите на промишлеността и селското стопанство. В селата и част от градовете, където няма изградена канализационна мрежа се използват септични ями, които отвеждат битово-фекални води в почвата, което би довело до замърсяване на подземните водни тела.

На база резултатите от провеждания мониторинг се констатира, че основен проблем за региона, водещ до замърсяване на повърхностните води е заустването на непречистени отпадъчни води от канализационните системи на населените места. Заустват се отпадъчни води, съдържащи амониев азот, нитритен азот и фосфати в количества, превишаващи индивидуалните емисионни ограничения.

3.3.9.1 Зауствания от градски пречиствателни станции за отпадъчни води

В поречието на Струма в девет населени места са изградени и функционират следните градски пречиствателни станции за отпадъчни води: ГПСОВ – гр. Батановци е проектирана през 1968-72 г., а през 1986 г. са въведени в експлоатация следните съоръжения: решетките, аерираните пясъкозадържатели, биобасейните, вторичните утаители и изсушителните полета. ГПСОВ е собственост на “ВиК” ЕООД, гр. Перник. Дружеството е с 51% държавна собственост, 34 % са собственост на община Перник и 15% са собственост на общините Радомир, Брезник, Трън и Земен. Експлоатиращото предприятие има издадено Разрешително за заустване на отпадъчни води №43110027/16.10.2008 г.

в р. Струма, II категория водоприемник, която в този участък е обявена за чувствителна зона, съгласно Заповед № РД– 970/28.07.2003 г. на Министъра на околната среда и водите. Разрешителното за заустване регламентира вход на ГПСОВ с Qсредно ден /м3 /ден/ - 37151 и Qгод. /м3 /год/ - 13560000.

Установените превишения на праговете стойности по посочените показатели от съответните ГПСОВ над 10000 е.ж. по съответните повърхностни водни тела са представени в таблицата:

ГПСОВ над 10 000 е.ж.	Брой е.ж.	Констатирани превишения на праговете стойности	Име на водното тяло
ГПСОВ гр. Радомир	14 513	Общ фосфор	р. Струма от вливане на р. Конска до яз. Пчелина

Източник: ПУРБ ЗБР 2016-2021

Констатирани са превишения на праговете стойности на повърхностни водни тела, в които заустват агломерациите Дупница, Радомир и Перник (ПСОВ Батановци), с осигурено пречистване на битовите ОВ, което не е в съответствие с изискванията на *НАРЕДБА № 6 от 9.11.2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти.*

Това свидетелства, че ГПСОВ – гр. Батановци се нуждае от цялостна реконструкция и модернизация, поради следните причини:

- Биологичното пречистване подлежи на пълна реконструкция; Необходимо е проектиране на съоръжение за крайно третиране на утайките;
- Необходимо е осигуряване на отстраняване на биогенните елементи азот и фосфор. В тази връзка “ВиК” ЕООД, гр. Перник съвместно с община Перник кандидатства по ИСПА Мярка №2006/BG/16/P/PA/001 Europe Aid

124487/D/SV/BG-“Техническа помощ за подготовка на интегрирани водни проекти в Перник и Видин”.

Разширението и реконструкцията на ГПСОВ – гр. Батановци предвижда същата да обслужва между 160000 и 180000 е.ж.

ПСОВ се нуждае от реконструкция и модернизация на следните съоръжения:

- реконструкция на системата за изваждане на пясък от пясъкозадържател;
- изграждане на маслоуловител;
- реконструкция и модернизация на системата за аерация в биобасейна /подмяна на аерационната система с по-ефективна/;
- модернизация и въвеждане в експлоатация на хлораторна инсталация; изграждане на третично стъпало за денитрификация; модернизация на обезводняване на изгнилата утайка;
- модернизация на неефективната водопонизителна система;
- подмяна на шнековите помпи, помпи за рециркулация, помпи за сурова утайка;
- подмяна на амортизирани тръбопроводи за активна и сурова утайка.

ГПСОВ не обхваща 100 % всички канализационни колектори от населеното място. Приемник на пречистените води е река Банщица – II – ра категория водоприемник, която е приток на река Струма.

Извод: Заустването на непречистени и индустриални отпадъчни води е основен източник за замърсяване на водите. Друг фактор за замърсяване е лошото състояние на канализационната мрежа или липсата на такава.

Препоръка: Необходима е рехабилитация и реконструкция на съществуващите пречиствателни съоръжения, както и разширение на обхвата на канализационните колектори. Пречиствателната станция е технологично остаряла, амортизирана и не работи ефективно.

С реализацията на водния цикъл към услугата „пречистване на отпадъчни води“ ще се изградят съоръжения за пречистване на азот и фосфор, съгласно

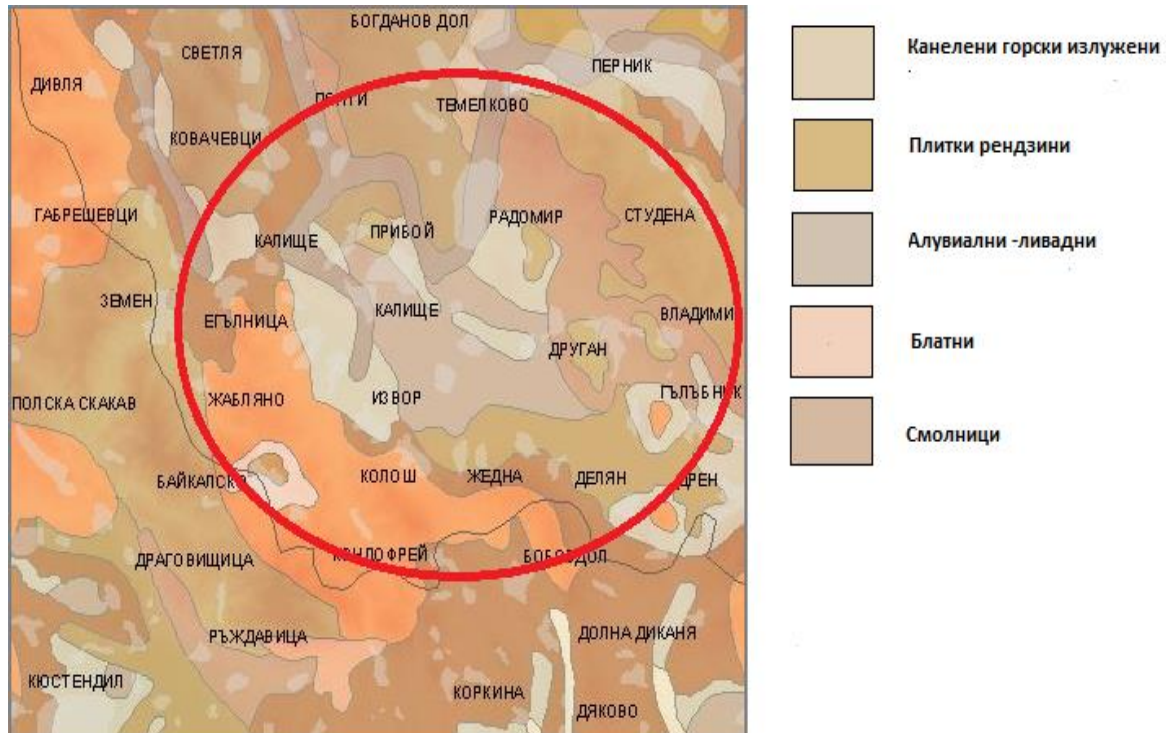
Директивата за отпадъчни води. С реконструкция на водопроводната мрежа и разширение и реконструкция на канализационната мрежа на гр. Радомир и на кв. „Върба“, загубите на вода ще намалеят 892 224 м³ за Радомир. Ще се осигури непрекъснатост на водоподаването.

3.4 Земи, почви, полезни изкопаеми

В териториалния баланс на община Радомир земеделските земи са с площ 334292 дка., което съставлява 61,9% от територията ѝ. От всички земеделски земи, обработваемите площи включват 255348 дка. Не целият размер от обработваемите площи се използват за целите на селскостопанското производство. Реално използваемите земеделски площи (ниви, трайни насаждения трайно затревени площи, семейни градини и др.) в община Радомир по данни на Областна служба „Земеделие“ – Перник са с обща площ около 177 524 дка. Същата се стопанисва от около 1300 стопанства, преобладаващата част от които са със семеен характер. От използваемите земеделски площи се обработват 132434 дка. По-голямата част от използваемите земеделски площи са частна собственост, като немалък е и делът на земите, които са общинска собственост. Такива са основно пасищата, мерите, земеделските пътища и малка част – ниви. Общият размер на използваемите земеделски площи, които са общинска собственост са около 11 553 дка, от които пасищата и мерите са 9 426 дка. В структурата на обработваемите площи преобладават нивите, следвани от площите заети от трайните насаждения и ливадите. Основната част от засетите площи се пада на зърнено-хлебните култури – пшеница малко ръж и царевица. От фуражните култури са застъпени овес, царевица за силаж и др. От техническите култури се отглежда главно слънчоглед и кореандър. Трайните насаждения са от овощия, ягоди и малини. Друга култура, която е съобразена с почвено-климатичните условия в общината са картофите. Площта на общинските гори е 623,9705 ha. Ключов проблем в земеделието на областта се запазва високият процент необработваеми площи. Най-малка площ се обработва в община Земен – 14 759 дка, а най-много в Радомир и Брезник – съответно 160 111 дка и 111 059 дка. Областта няма традиции в областта на земеделието и тя има второстепенна

роля в икономиката. Общите продуктивни възможности на земите в този район се характеризират със среден (агрономически) бонитетен бал 56, което ги причислява към бонитетната група "средни земи". Най-подходящи са за пасища и ливади, пшеница с бонитет 70-72 бала (група добри земи). По-слабо пригодни са за отглеждане на захарно цвекло, картофи, ябълки, слънчоглед, царевица (бонитет от 57 до 42 бала), т.е. групата "средни земи". Още по-малка е пригодността на екологичните условия за лозя (31 бала), соя (28 бала) и ориенталски тютюн (16 бала), които се включват в "лошите", дори в "непригодните" земи. Изобщо в този район оценките на земите за отделните култури варират чувствително. Това е резултат както на сложната структура на почвената покривка (където наред с подходящите смолници, алувиално-ливадни, канелени горски), така и на големия дял на плитките, ерозираните и планинските кафяви горски почви, които за някои култури (люцерна, ябълки и др.) имат нулев бонитет. Климатичните условия в някои части на района се оказват неблагоприятни за развитието на отделни култури. Така например топлообезпечеността е недостатъчна за средноранни и късни сортове лозя и ориенталски тютюн.

Община Радомир обхваща редица котловини и оградните нископланински територии на Софийска, Пернишка, Радомирска, Брезнишка и други. Почвообразуващите материали са в котловините са предимно кватернерни и плиоценски отложения, а в хълмистите части - андезити, шисти, туфи, пясъчници, мергели, варовици и др. Наблюдава се изключително голямо почвено разнообразие.

Най-широко разпространение имат излужените канелени горски почви, смолниците, алувиално-ливадните, плитките, рендзините и кафявите планински горски почви.

Легенда:

- 1 Agroecological regions on chernozem soils
- 2 Agroecological regions on chestnut mountain soils
- 3 Agroecological regions on chestnut pseudo-chestnut mountain soils
- 4 Agroecological regions on humus and humic mountain soils
- 5 Agroecological regions on humic mountain soils
- 6 Agroecological regions on chestnut mountain soils

• **Смолници**

Смолниците в този регион, за разлика от аналозите си в останалите райони на страната, се отличават с най-голяма мощност на хумусен-акумулативен хоризонт (70cm) и профила (130cm), най-тежък механичен състав (70 - 72% физична глина). Освен това са текстурно недифернцирани, със средно съдържание на органично

вещество (около 1.5 - 2.8%), неутрална до слабо алкална реакция (pH в H₂O 5.9 - 6.5). От основните хранителни елементи N, P и K, незадоволителна е запасеността с общ и усвоим азот. Силно изразената компактност, а общата порьозност и обемът на аерираните пори са с ниски стойности. Физико-механичните свойства – нъбъбване/свиване, пластичност, твърдост, лепливост, които са твърде неблагоприятни. Смолницата е с най-висок воден капацитет, със задоволителна аерацията само в орницата и са студени, бавно затоплящи се почви, поради голямата им водозадържаща способност. При подходящи климатични условия смолници са много подходящи за отглеждане на памук. Отглеждат се успешно още редица много ценни земеделски култури: пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед, фасул, грах, фий, люцерна и др. Поради сбитото им сложение не са подходящи за отглеждане на клубенови култури и кореноплоди.

Проблеми:

- Като се изключи податливостта им към вторично уплътняване, другите регламентирани деградационни процеси не са характерни за тях;
- Може да се образува „плужна пета” вследствие на механичното въздействие, при неподходяща влажност.

Излужените смолници са образувани върху кватернерни пясъчливи глини, под влияние на ливадно тревен почвообразуващ процес. Отличават се с мощен смолисточерен хумусен хоризонт (50-100 cm) и слят хоризонт, който обхваща част от хумусния и почти целия преходен хоризонт. Повърхностната част на хумусния хоризонт има сравнително рохкав строеж и троховидна структура. Слетият подхоризонт се отличава с голяма плътност. Високото съдържание на минерали от монтморилонитовата група обуславя високата хидрофилност и неблагоприятните физико-механични свойства на тези почви. По механичен състав смолниците са много тежки (от леко глинести до средно глинести), като преобладава механичната фракция на ила. Процентът на физичната глина стига до 70-80%. Съдържанието на хумус при тези почви е високо - средно около 3-5%, като постепенно намалява в дълбочина на почвения профил. Количеството на общия азот е 0,01-0,3%. Карбонатите са излужени на дълбочина от 60 до 150 cm. Смолниците имат неблагоприятни физични, физико-механични, въздушни и водни свойства. Те са

тежки и плътни и обемното им тегло е високо. Смолниците се отличават с високо относително съпротивление при обработка. Поради тези неблагоприятни свойства оптималният интервал за обработка е много малък. Хидрологичните показатели са едни от най-високите в сравнение с всички наши почви. Независимо от лошите физични, физико-химични и водни свойства смолниците са едни от плодородните почви у нас. Тяхното високо естествено плодородие се обуславя от сравнително големия запас на органично вещество. Съдържание на общ фосфор е високо, но както азотът, така и той се намира в трудно достъпни форми за растенията. Подобряването на фосфорния режим при тези почви има съществено значение за повишаването на тяхното плодородие. Самостоятелното фосфорно торене дава известни резултати само когато те са добре запасени с подвижен азот, но пълният ефект от него се проявява при комбинирането му с азотно торене. За подобряване на хранителния режим, както и на някои неблагоприятни физични свойства особено значение има оборския тор. Наред с увеличаване на запасите от усвоими хранителни вещества внасянето на оборски тор чувствително подобрява дейността на микроорганизмите, което косвено помага за превръщане на трудно достъпни форми на азотни и фосфорни съединения в по-лесно усвоими форми. Поради глинестия механичен състав и кратките срокове на оптимална влажност обработката на смолниците трябва да се извършва в много къси срокове. Много добри резултати се получават, когато обработката се съчетае с органично торене. Честите летни разрохквания също така спомагат за подобряване аерацията на излужените смолници.

- **Алувиално - ливадни почви**

Съществен дял от площта на района е заета от алувиално-ливадни почви, главно по поречието на р. Струма и нейните притоци. Отличават се с колебание в диапазона на отделните показатели (зависи от характера на речната лъка), но общо се характеризират със средна мощност на хумусния-акумулативния хоризонт (40cm) и профил (100cm), с песъчливоглинест механичен състав (52 - 65% физична глина), липса на текстурна диференциация (текстурен коефициент под 1), слабо до средно запасени с органично вещество (0.6 – 1.9 % хумус) и средно

кисела до слабо алкална реакция (рН в H₂O 6.8 -7.3). Те са рохкави, проветриви, топли и овлажнявани от близките подпочвени води. Тези почви имат общо взето благоприятни физични и водни свойства – плътност, аерация, водопропускливост и капилярност. Недълбокото ниво на подпочвените води влияе благоприятно на техния воден баланс. Могат да се използват за отглеждане на различни интензивни култури, ливади, зеленчуци, овощни градини.

Проблеми:

- Недостатък за този почвен тип е неблагоприятният хранителен режим;
- Сравнително високия НПВ, което създава опасност от заблатяване.

Образуването на тези почви протича при високи подпочвени води, нивото на които е свързано с нивото на реките. Обикновено подпочвените води са близко до повърхността - около 0.5 до 1.0 м. за заливната и 1.0 до 3.0 м. за надзаливната тераса, като нивото им значително се колебае в зависимост от колебанията на речното ниво. Високите подпочвени води спомагат за развитието на буйна ливадна растителност, която е един от основните фактори за образуване на алувиално-ливадни почви. Профилът на алувиално-ливадните почви не е изравнен. Хумусният им хоризонт е средно мощен до мощен от 30 до 80 см. В много случаи е припокрит с нови наносни материали. По цвят той е тъмносив с по-светли или по-тъмни нюанси в зависимост от степента на хумусираност. Той има най-често зърнесто-троховидна структура за целинните и разпрасена за разораните площи. Под него следват пластове с различен механичен и петрографски състав, строеж и уплътняване. Някои от тези пластове (бивши хумусни хоризонти) са по-интензивно хумусирани. На определена дълбочина в профила много често се наблюдават ръждивосинкави петна от оглеяване поради високото ниво на подпочвените води или на периодичното им повдигане през определени периоди на годината. По механичен състав почвите са средно до тежко песъчливо глинести. Алувиално ливадните почви са бедни на хранителни вещества, но притежават добри водни и въздушни качества и затова при торене реагират много добре. Реакцията им е слабо кисела до кисела. На замърсяване реагират много бързо и силно. Алувиално-ливадните почви имат сравнително високо плодородие и благоприятни водни и физични свойства. Те са рохкави,

проветриви, не образуват кора. Хумусното съдържание на повърхностния хоризонт е в границите от 1.5 до 6% за целинните площи. Почвената реакция най-често е неутрална до слабо алкална. Поради голямото разнообразие на алувиално-ливадните почви по механичен състав и съдържание на органично вещество трудно е да се даде обща препоръка за водене на земеделие върху тях. За по-пълното използване на оптималните възможности на алувиално-ливадните почви е необходимо редовно да се внасят азотни торове. Даването обаче на големи количества лесно разтворими торове е свързано с известна опасност от загуба поради измиването им. Ето защо е необходимо те да се внасят под формата на подхранване. Поради относително високата нитрификация фосфорните запаси на разглежданите почви са подложени на силно извличане от растенията и почвите често показват фосфорен недостиг. Не са редки случаите, когато и самостоятелното фосфорно торене дава задоволителен резултат.

- **Рендзини – хумусно-карбонатни почви**

В оградните височини на Радомирската котловина се срещат рендзини, образувани върху варовици. Плитките рендзини са с маломощен профил (30-50cm) и хумусен-акумулативен хоризонт (30cm), докато мощните рендзини са с профил над 50cm и по-мощен хумусен-акумулативен хоризонт. По механичен състав рендзините са средно песъчливо глинести (45- 55% физична глина), богато са запасени с органично вещество (1.5 – 3.2%) и са слабо алкални до алкални (pH в H₂O 8.2-8.5). Добре оструктурена, рохкава почва с високото карбонатно съдържание (25-31) и високата обезпеченост с органично вещество рендзините се отличават със сравнително добри общи физични и физико-механични свойства. Порьозността им по дълбочината на целия профил е сравнително висока. Силно дренирани и бързо затоплящи се почви. Върху тях могат да се отглеждат лавандула, бадеми, череши, пшеница, ечемик, слънчоглед и лозя (предимно десертни). Характерна особеност на тези почви е неравномерността на профила по дълбочина. В съответствие с неравномерното изветряване на варовиците тук на много места се срещат петна от дълбоки почви, граничещи със съвсем плитки такива. Интересното е, че при тези почви мощността на почвите не следва така

определено релефните форми, както е при другите почвени типове. Общият азот в повърхностният хоризонт е във високи количества, достигащи до 1.12%, като намалява в дълбочина. По отношение на хидролизуемия азот тези почви се считат към средно запасените с 40-50 mg на 1000g почва. Фосфорното съдържание е средно (120-160 mg P₂O₅ на 100g почва), но съдържанието на подвижни фосфорни съединения е незначително. Калиевото съдържание е добро. Реакцията на почвите е слабо алкална до алкална. При излужените такива рН спада до 6. Карбонатното съдържание се колебае в много високи граници. Наличността на калций обуславя бързото оструктуриране на разпрашените почви. Наличността на калций много често имобилизира хранителните вещества. Влажностният им режим зависи от местоположението им. При Рендзините нуждата от торене почти няма, но сериозен е въпросът с влагата, особено в долният пояс, където тя се просмуква много бързо на големи дълбочини, което налага своевременно напояване. Дървесните видове, които понасят карбонатите и могат с успех да се развиват върху тези почви в долната зона са: белият дъб, церът, орехът, черният и белият бор, люлякът, махалебката и др. В средната зона те са: черната мура, белият бор, клекът и др.

Проблеми:

- ✓ Поради високото карбонатно съдържание рендзините предизвикват хлороза по редица земеделски култури и са склонни към водна ерозия;
- ✓ Имат плитък почвен профил;
- ✓ Имат скелетно сложение.

• Излужени канелени горски

Излужените канелени горски почви се отличават със слабо мощен (20-25cm) хумусен-акумулативен хоризонт, мощен профил (95cm), средно до тежко пясъчливоглинест механичен състав (58-72% физична глина), средна текстурна диференциация (текстурен коефициент 1.6) и средно кисела до слабо кисела реакция (рН в H₂O 6.2–7.1). Имат здрава дребнобуцеста структура в А-хоризонта и дребнобуцеста или призматично-буцеста структура в метаморфния хоризонт. Съдържанието на органичното варира от 1.3-2.8%. Излужените канелени горски

почви имат сравнително неблагоприятни общи физични, физико-механични и водно-въздушни свойства. При навлажняване тези почви силно набъбват, отличават се с висока пластичност и лепливост. Обратно, при изсъхване силно се свиват и напукват. Характеризират се с добра водозадържаща способност и задоволителна, клоняща към ниска водопропускливост. Имат ниско съдържание на пори т.е. не са добре аерирани и са студени, бавно затоплящи се почви. Подходящи са за отглеждане на зърнено-житни, технически и бобови култури, на памук, едролистен тютюн и др. При подходящи климатични условия са много използвани за лозя и на някои костилкови овощни видове. За разлика от типичните канелени горски почви, при излужените канелени горски почви горският процес е оставил много по-силно своя отпечатък. Процесите на излужване са значително по-напреднали, вследствие на което почти навсякъде се наблюдава добре изразена текстурна диференциация. Освен това, карбонатната почва е по-дълбоко разположена и по-слабо изразена. Излужените канелени почви са много по-разпространени, от колкото типичните, а те всъщност дават истинска представа за канелените горски почви, характерни за биоклиматичните условия на Средна и Югоизточна България. Образоването им е свързано с най-разпространените, предимно бедни карбонатни или безкарбонатни силикатни скали, поради което и разнообразието на тези почви е много голямо както по механичен състав, така и по текстурна диференциация и строеж на почвения профил. Докато типичните канелени горски почви заемат едва около 2 млн. декара, излужените канелени почви заемат около 26 млн. декара, или 92,86% от общата площ на канелените горски почви. От тях около 10 млн. декара са дълбоки, добре развити почви и около 16 млн. са плитко слабо и непълно развити почви. Химичният състав е разнообразен в зависимост от почвообразуващите скали. Почвите, свързани с гранитните скали са най-богати с силициевдвуокис и с доста високо съдържание на калий, но в същото време са бедни на желязо и алуминий. Почвите свързани с пясъчливите и мергелните варовици имат високо съдържание на алуминий и желязо, а произхождащите от мраморни варовикови скали – по-високо съдържание на силиций, калий и натрий. Съдържанието на микроелементи е различно. Най-ниско е при почвите, свързани с гранитните скали и техните

изветрителни продукти ,и при почвите, произхождащи от мраморни и варовикови скали. От утаечните скали най-бедни на микроелементи са пясъчните, а сравнително по-богати са глинестите наноси. Манганът се съдържа в значително количество при почвите, образувани върху риолити трахиандезити и андезити върху плиоценските наноси. Съдържанието на мед и цинк е най-високо при тези почви. Кобалтът е повече при андезитните скали, а по-малко при гранитните, пясъчните или мраморните скали. Запасеността с молибден е средно до слаба, особено при по-силно излужените и по-кисели почви.

Проблеми:

- ✓ Уязвими за към вторично уплътняване и образуване на „плужна пета”;
- ✓ Част от тези почви са засегнати от водни ерозионни процеси.

• **Блатни почви**

Блатните почви в този район се характеризират със средно мощен хумусно-акумулативен почвен профил, богати са на органично вещество (4%), съдържанието на карбонати варира от 11% до 19% и средно алкална реакция (7.5-7.8 в H₂O). Те са непрекъснато под влияние на излишък от вода в активния коренообитаем слой (подпочвени води). Блатните почви се образуват в периферната част на блатата и там където има достатъчно преовлажняване. Количеството на хумуса е от 2 до 6%. Механичният им състав е тежко пясъчливо-глинест. Реакцията им е алкална. На замърсяване реагират бързо. Оврази, дерета, скали и пясъци - към тази група се отнасят непригодните за стопанска дейност терени, образувани по въздействието на интензивни ерозионни процеси. Поради повишеното НПВ възможността за отглеждане на земеделски култури е силно ограничено. Устойчивото използване на този вид почвени ресурси би следвало, да се насочи към подържането на естествените местообитания.

3.4.1 Видове замърсяване на почвите

В България прониква влиянието на четирите големи почвени провинции, характерни за Европа: Степната и лесостепната източноевропейска, Средиземноморската южноевропейска, Горско-атлантическата западноевропейска с нейната планинска разновидност и влажната субтропична Черноморска провинция. На територията на България се очертават три големи почвени зони – Севернобългарска лесостепна зона, Южнобългарска ксеротермална зона и Планинска зона. Това се дължи на съчетанието на различните условия на почвообразуване (геоложка характеристика, релефни особености, климатични особености, растителна покривка и пр.), протичането на различни процеси на почвообразуване в минало време и настъпили природни и антропогенни влияния. Околната среда и биологично разнообразие в общината са съхранени, липсват големи промишлени и селскостопански замърсители, няма трансгранични замърсявания; пробите от въздуха, водите и почвите (като изключим част от почвените проби на алувиално-ливадните почви, където е установено завишено количество на As) показват, че околната среда е чиста. Наличието на нерегламентирани сметища, липсата на съвременни инсталации за преработка на битовите и промишлените отпадъци и на пречиствателни съоръжения за отпадни води поставят проблеми за съответствие на европейските изисквания за чиста среда през следващите години.

Необходимо е своевременно проектиране и изграждане на ефективни пречиствателни и преработващи съоръжения;

- ✓ въвеждане на разделно събиране на отпадъците;
- ✓ използване на чистата природа за развитие на екологичен туризъм.

На територията на бившия РИОСВ-Перник няма регистрирани случаи на замърсяване на площи в резултат употребата на разрешени пестициди. От провежданият мониторинг в постоянните пунктове от НСМОС, досега няма данни за превишение на нормите за УОЗ и нефтопродукти. Наличните резултати показват стойности под определените фоновы стойности или близки до тях.

3.4.2 Ерозия на почвите

Като най-сериозна заплаха за деградацията на почвите в България се определя ерозията, което произтича от природните дадености, начинът на земеползване, обработката на почвата, несъобразена с нейните специфични характеристики, технологията да отглеждане на земеделските култури, прилагане на необосновани сеитбообръщения. Около 85 % от почвите в страната са засегнати от процеси на ерозия, а около 30 % от тях са подложени на ветрова ерозия. Ерозията влияе съществено върху екологичните и икономическите функции на почвата. Негативното въздействие се дължи на намалената мощност на хумусния хоризонт и дълбочина на коренообитаемия слой, понижено съдържание на органично вещество, количество на хранителните елементи и запаси на почвена влага, деградация на почвената структура, образуване на почвена кора; загуба на биоразнообразие; замърсяване на водните течения, поява на еутрофикация, акумулация на наноси в по-долу лежащите територии по склоновете. Проявата на ерозионните процеси до голяма степен зависи от релефа и интензивността на валежите. Начинът на земеползване и структурата на земеделските и горските земи могат осезателно да намалят загубите на почва от ерозия, но могат и значително да я ускорят.

Значителни ерозионни процеси са се развили в района на Голо бърдо, а в по-малка степен ерозията е засегнала южните склонове на Витоша и Люлин, както и някои части на Верила. Общата площ на земите от горския фонд, обхванати от ерозия е 5904,5 ha, или 22,0% от площта на стопанството.

Засегнатите площи от водна ерозия на територията, която е попадала в обхвата на РИОСВ Перник са по-малко от 240 000 ha. За сравнение общата площ на засегнатите от водна ерозия територии в цялата страна са 9 565 987 ha. Средногодишният интензитет на водната ерозия е 3 t/ha, а за страната е 5,3 t/ha. Проявява се предимно в обезлесени и стръмни участъци от релефа. Площите с много висок риск са 608 ha и средногодишен интензитет 45 t/ha. За разлика от водоплощната ерозия, която е характерна за планински и хълмисти условия, ветровата ерозия се проявява главно при големи и открити равнини. Засегнатите

площи от ветрова ерозия са 22 995 ha, за сравнение тези площи в цялата страна са 3 801 819 ha. На територията, която е попадала в обхвата на РИОСВ Перник, рискът от ветрова ерозия е слаб до умерен и има средногодишен интензитет 1,1 t/ha. Засегнатите площи с риск от ветрове ерозия са 3 042 ha, но тук влизат и тези със слаб риск (под 1 t/ha/y).

3.4.3 Свлачища

Свлачищата, срутванията и ерозионните процеси са неблагоприятни геодинамични процеси, които нарушават нормалното функциониране на инфраструктурата, състоянието на поземления и сграден фонд, тяхната цялост и експлоатация. Те носят не само материален, но и социален риск, свързан с катастрофалните последици от тях. На територията на Пернишка област са регистрирани и наблюдавани от „Геозащита“ ЕООД общо 54 броя свлачищни обекти, от които стабилизирани – 29 бр. и активни – 5 бр., временно стабилизирани 19. В община Радомир – 2 бр. активни. На територията на Община Радомир под отклонението от път III - 623 към село Жедна по посока Бобов дол е намалена пропускателна способност на съществуващия водосток. Поради особеностите на терена (алувиално-ливадни почви и наличие на саморасли храсти и дървета). В следствие на това при валежи се предизвиква наводняване на терена около реката. Това води до подкопаване на склона, ограничаващ едната страна на пътното платно. В платно за движение на места има частично свлечени участъци застрашаващи безопасното движение на автомобили. От другата страна на пътното платно се намира каменна подпорна стена по границата на съществуващ имот, ограничаваща банкета на пътното платното. С течение на времето многото израснали дървета и храсти на терена зад подпорната стена и корените им са предизвикали на места разрушаване на стената. Свлечената земна маса и камъни ограничават движението по пътното платно. По данни от „Геозащита Перник“ регистрираните свлачища на територията на община Радомир са 4 броя, както следва:

- ✓ с. Байкалско, мах. „Ризова“ PER 36.02230-01 2010 - Потенциално;
- ✓ с. Дрен, мест. „Васевица“ PER 36.23649-01 2010 – Потенциално;

- ✓ с. Касилаг, кв. 17 PER 36.36566-01 2010 – Потенциално;
- ✓ гр. Радомир, път 1-6 при km 72+300 PER 36.61577-01 2015 – Активно.

За останалите рискове към момента няма изготвени анализ, оценка и картографиране.

3.4.4. Полезни изкопаеми

Полезните изкопаеми са природни минерални образувания в недрата на земната кора.

Подземни богатства по смисъла на закона са полезните изкопаеми и минните отпадъци от добива и първичната им преработка, групирани като:

- метални полезни изкопаеми;
- неметални полезни изкопаеми - индустриални минерали;
- нефт и природен газ;
- твърди горива;
- строителни материали;
- скалнооблицовъчни материали;
- минни отпадъци.

На територията на община Радомир има находища на полезни изкопаеми – доломити, въглища, петролни шисти, глини, торф.

От полезните изкопаеми на територията на общината съществено значение имат доломитите, регистрирани са следните находища:

- Находище „Дебела могила“ за добив на строителни материали – доломити;
- Находище „Щуманица“ за добив на строителни материали – доломити, разположено частично на територията на община Перник;
- Находище "Студена", участък "Хидрострой 1" за добив на строителни материали – доломити с. Старо Село и с. Друган;
- Находище „Делян“ за добив на неметални индустриални материали – доломити, с. Гълъбник.

Частично на територията на община Радомир попадат находища за добив на твърди горива – въглища от Находище „Бобовдолски въглищен басейн“ – участъци „Бабино“ и „Бовоб дол“.

Срещат се също находища на петролни шисти при селата Извор и Борнарево.

Значение имат и находищата на огнеупорни глини (село Байкалско) и на торф.

Глината е естествен материал – основна суровина за керамичната промишленост.

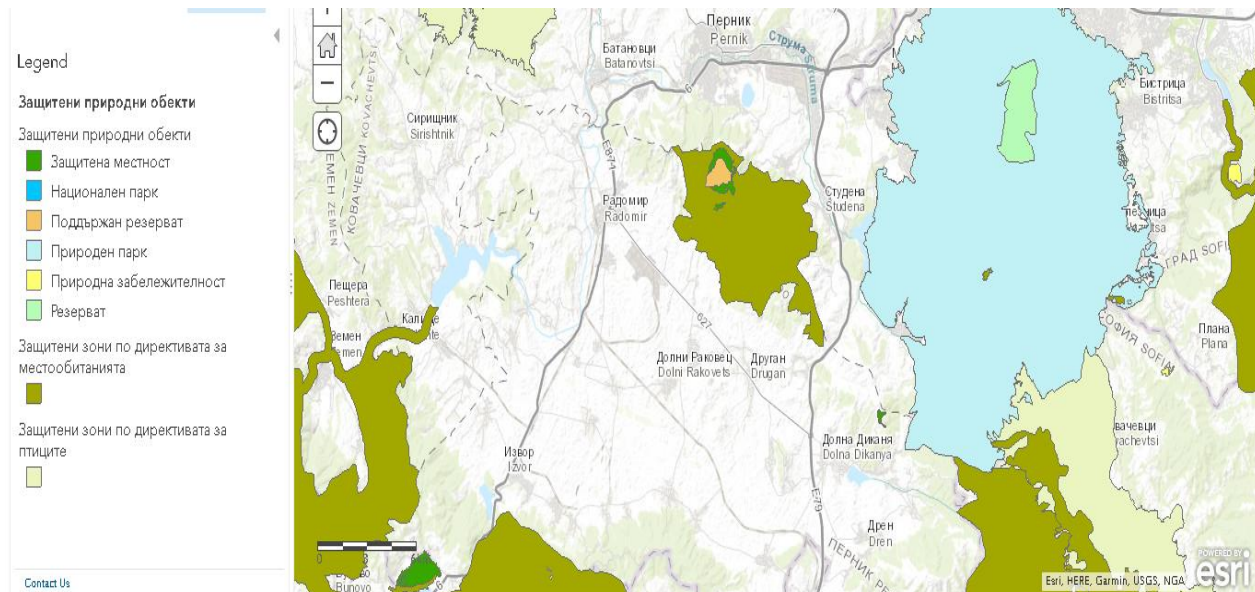
Тя е подходяща за производство на тухли, огнеупорни и киселинно устойчиви материали, керамични изделия и съдове (груба керамика) и на порцелан, фаянс и изделия от тях (фина керамика). Огнеупорни са глините, които се топят при температура над 1650 градуса. Спичането на тези глини започва преди топенето им. При пълно спичане се получава клинкер – изкуствен камък с голям якост.

Торфът се образува в резултат на постепенно разлагане на блатни растителни отпадъци. Той подобрява почвените характеристики (плътност, влага, аерация, хранително състояние), възпрепятства отлагането вредни вещества и намалява съдържанието на нитрати в растенията.

Има основания да се очаква наличие на метални полезни изкопаеми в районите на село Горна Диканя и село Дрен, за които, с разрешение на Министерския съвет на Република България, са възложени проучвателни работи в две отделни площи.

3.5 Защитени територии, зони и биоразнообразие

3.5.1. Защитени територии

- **Природен резерват “Острица”;**

Резерват "Острица" в местната планина Голо бърдо е една от най-старите защитени територии у нас. В резервата има 362 растителни вида и подвида, отнасящи се към 212 рода и 56 семейства. Намира се в централната част на Голо бърдо. Обявен е първоначално като Народен парк на 7.10.1943г. През 1961г. е прекатегоризиран в резерват. Заема площ от 1346 дка. и буферна зона от 1281 дка. В резервата е регистрирано изключително голямо разнообразие от растителни видове - 362 вида и подвида, отнасящи се към 212 рода и 56 семейства. Това представлява 12% от видовото богатство на България, 27% от родовете и 43% от всички семейства на нашата флора. Дърветата и храстите са 36 вида, а тревистите растения - 316. Тук се намират ендемити - растения, чието разпространение е ограничено и реликти - растения, които са запазени само на изолирани места. В тази естествена ботаническа градина на първо място е поставено урумовото лале. Следват го

българското карамфилче, метличините, сръбското звънче, кримското омайниче, орхидеите и други.

- **Природна забележителност „Вековна дъбова гора в м. Янкъвец ”;**

Представлява вековна дъбова гора, разположена в землището на с. Житуша, община Радомир с площ от 22 дка., обявена със Заповед №3039 от 3.10.1974г. на МГОПС и актуализирана по площ със Заповед № РД 548 от 12.07.2007г. на МОСВ (обн. ДВ, бр.68/2007 г.).

- **Природна забележителност “ Находище на див божур в м. Янкъвец ”;**

Обявена със Заповед № 3039/03.10.1974 г. на МГГП, подотдел: 289-1 с незалесена площ 1.2 ха. В тази природна забележителност е включено находище на див божур.

- **Защитена местност “ Чокльово блато” , землище на с. Байкалско;**

Защитена територия "Чокльово блато" е обявено за такава със Заповед № 1022/ 30.12.1992 г. на МОСВ и е сигурно убежище за видове от дивата флора и фауна, които са с национално и европейско значение. Върху 800 дка водна площ се срещат 43 вида птици, от които 7 с категория "застрашени от изчезване видове" като големия и малък гмурец, белооката потапица, зеленоглавата патица, малкия воден бик, бухала, блатната сова и др. и значителен брой гръбначни животни - костенурки, слепокът, смокът-мишкар, големият стрелец, пепелянката и др. Езерото е най-голямото торфено находище у нас. Риболовът тук е забранен, защото според може да окаже негативно въздействие на околната среда и реално да замърси водата.

Торфът е тъмнокафяв – до черен с растителни примеси. Влагата е 85.6 %, а сухото вещество е 14.3%. Неорганичните вещества – 4.4%, /РН-6.61/. От органичните вещества по-важни са: битуми – 7%; хуминови киселини – 21%; пектини – 8,01%; органичен азот – 2.92%; хемицелулоза – 22.96%; целулоза – 4.55%, летливи мастни киселини – 7.50 мг/екв. Той се ползва, след като е отлежал

24 часа смесен с минералната вода. Начина на приложение е под формата на апликация с температура на торфа от 37° до 44° C.

Известно време промишлен добив на торф е извършвала фирма към общината в Радомир и находището се е експлоатирано контролирано. Има намерение добивът на торф да бъде възстановен за медицински нужди, преработка и производство на торфени продукти и по-широкообхватна търговия с тях.

Значение: Блатото е фактор за местния микроклимат и като "депо" за поддържане на биоразнообразието в района, като ресурс за рекреация и като източник на торф за медицински цели.

Заплаха: Общото състояние на влажната зона е задоволително с тенденция към влошаване, главно поради засилване на урбанизационните процеси и заплахи от замърсяване с химически препарати и твърди битови отпадъци, браконьерство при птиците и риболова.

- **Защитена местност „Голо бърдо - находище на муховидна пчелица“**
(Код в регистъра на защитени територии № 541);

Защитената местност в землището на с. Червена могила и е с площ 10,62 ha. Обявена е за защитено със Заповед на МОСВ № РД – 453 на 8 юни 2012 г. с цел опазване на растителен вид муховидна пчелица (*Ophrys insectifera* L.) и неговото местообитание.

В защитената местност се забраняват:

- ✓ промяна в предназначението и начина на трайно ползване на земята;
- ✓ прокарване на пътища за извозване на дървесина и изграждане на временни горски складове;
- ✓ палене на огън;
- ✓ внасяне на неместни за района растителни видове.

- **Защитена местност „Кашкаваля“** (Код в регистъра: 592);

Местността „Кашкаваля“ е защитена местност, обявена със Заповед № РД-558 от 04.08.2017 г. на Министерството на околната среда и водите, обнародвана в бр. 70/2017 на Държавен вестник.

Местността се намира в землището на радомирското село Долна Диканя. Промяната на статута ѝ е с цел опазването на шест консервационно значими растителни вида – скален равнец (*Achillea ageratifolia*), жълт равнец (*Achillea clypeolata*), сръбски едрайантус (*Edraianthus serbicus*), златна раменка (*Anthyllis aurea*), овчовидна власатка (*Festuca oviniiformis*), стоянова власатка (*Festuca stojanovii*) и тяхното местообитание.

- **Защитена местност „Белите кладенци“;**

Белите кладенци“ е обявена за защитена местност със Заповед № РД-529 от 12.07.2007 г. на Министерството на околната среда и водите, обнародвана в бр. 72/2007 г. на Държавен вестник с площ 128,1 хектара. Международен статус: биосферен резерват. Код в регистъра на защитените територии и защитените зони в България: 464. Намира се в землищата на Перник, Радомир и Кралев дол.

В защитената местност се забраняват:

- ✓ строителството на сгради и пътища от републиканската пътна мрежа;
- ✓ разкриване на кариери, промяна на водния режим и на естествения облик на местността;
- ✓ използване на химически средства за растителна защита;
- ✓ лагеруване и палене на огън извън определените места;
- ✓ залесяването с неприсъщи за района дървесни видове.

- **Природен парк „Витоша“**

(Код в регистъра на Защитените територии -1)

Общата площ на парка е 27079.11 хектара, като е разположен на територията на 4 общини – София (Столична), Самоков, Перник и Радомир.

Обявена е за строго-охранителен периметър и национален парк с Постановление на Министерски Съвет № 15422 от 27.10.1934 г., бр. 178/1934 на Държавен вестник. Няколко пъти е променяна площта на парка и е прекатегоризиран със Заповед № РД-349 от 14.07.2000 г., бр. 66/2000 на Държавен вестник в природен парк. Приет е план за управление на парка с Решение No.305 от 22.04.2005 г., бр. 38/2005 на Държавен вестник.

3.5.2 Защитените зони и територии, обявени по Закона за защитените територии, и защитените зони, част от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000, обявени по Закона за биологичното разнообразие попадащи в границите на община Радомир

Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени зони. Целта на защитената зона е запазване на площта и естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата

Местата, попадащи в екологичната мрежа, се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директива на Европейския съюз- Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природнире местообитания и на дивата флора и фауна (Директива на хабитатите) и Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (Директива на птиците), отразени чрез Закона за биологичното разнообразие.

- **Защитена зона “Острица” (BG0001375)**

Защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна с площ (дка) – 4429,500 ха. Зоната включва части от нископланинската верига Голо Бърдо и поддържан резерват „Острица“. Тревните местообитания тук са от най-важно значение. Районът е активен център за развитие на редки растителни видове.

Зоната опазва представителни варовикови местообитания, повечето от тях приоритетни такива с високо разнообразие на защитени растителни видове.

Плановете за изграждане на вятърни паркове могат да имат значително въздействие върху тревните , скалисти и храстови местообитания.

- **Защитена зона „Земен“ (BG0001012)**

Защитена зона по Директива за местообитанията, която се допира до защитена зона по Директива за птиците. Площта ѝ е 17758,043 ха. Зоната включва Земенския пролом на река Струма и долините на притоците ѝ Пенкъовска и Треклянска. Съседните области на Конявска и Земен планини са северната граница на разпространение на много южни видове от флората и фауната.

Зоната опазва представителни варовикови местообитания, повечето от тях приоритетни такива с високо разнообразие на защитени растителни видове. Зоната е биокоридор от ключово значение за защитените видове риби и прилепи.

Зоната е застрашена от строителство на нови малки ВЕЦ, които ще унищожат крайречните местообитания, променят естествения хидрологичен режим и ще има отрицателно въздействие върху видовете риби, свързани с реките. Събирането на костенурки е сериозен проблем.

- **Защитена зона „Верила“ (BG0000308)**

Защитена зона по Директива за местообитанията, която припокрива защитена зона по Директива за птиците. Площ – 6443,422 ха. Зоната опазва по-голямата част от Верила планина, свързваща планините Витоша и Рила. Основно е покрита с широколистни гори - нископланински букови и дъбови гори и високи пасища.

Предмет на опазване са различни видове безгръбначни: Бръмбар рогащ, Ручеен рак, Алпийска розалия, Риби: Балканска кротушка, бозайници: мечка, вълк, Широкоух прилеп. Обектът е значим като местообитание на мечката и осигурява нейното съществуване и в планината Витоша.

Уязвимост от натиск от горско стопански дейности и браконьерство.

- **Защитена зона „Чокльово блато“ (BG0000134)**

Защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна с площ - 280,860 ха. Зоната представлява езеро, покрито с водна растителност по бреговете. Заобиколено е от широка ивица земи,

заети от ливади, земеделски земи и частни имоти, които в по-голямата си част са застроени.

То е единственото торфено блато в България. Тук растат торфен мъх, блатно пропадниче, розмаринова върба и други. Населява се от редките птици: бяла потапница, диви кокошки и патици. Във водата живеят щуки, червеноперки и шарани, но риболовът е забранен, за да не окаже негативно въздействие на околната среда и да замърси водата.

Основни заплахи за представителите на фауната в района представляват пашата, косенето, лова, риболова и нерегламентирания добив на торф.

- **Защитена зона „Конявска планина“ (BG0000298)**

Защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна с площ – 9671,950 ха. Защитената зона включва част от средно високата планина със същото име.

Зоната опазва значителни по площ представителни калцифилни местообитания, повечето приоритетни и богати на защитени видове растения. Зоната опазва една от двете останали жизнени популации на сухоземни костенурки в планините около Радомирското поле. Зоната е stepping-stone биокоридор за мечката.

Плановете за строителство на вятърни електроцентрали могат да нанесат значителни въздействия на тревни, скалисти и храстови местообитания. При бъдещо разширяване на международния път за Република Македония е необходимо да се вземат мерки за опазване на защитените местообитания и дефрагментация местообитанията на мечката и риса.

- **Защитена зона „Витоша“ (BG0000113)**

Защитената зона е обявена и по двете директиви – Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и Директива 79/409/ЕЕС за опазване на дивите птици. Общата площ на зоната е 27 102,106 ха. Защитената зона е територия с висока степен на биологично разнообразие,

отнесено като цяло към страната и останалите планински масиви в страната. Това определя и огромното ѝ значение за опазване на биологичното разнообразие в национален и международен план.

Предмет на опазване са следните видове птици: Малък воден бик (*Ixobrychus minutus*), Нощна чапла (*Nycticorax nycticorax*), Червена чапла (*Ardea purpurea*), Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Осояд (*Pernis apivorus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Червена каня (*Milvus milvus*), Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*), Орел змияр (*Circaetus gallicus*), Тръстиков блатар (*Circus aeruginosus*), Полски блатар (*Circus cyaneus*), Ливаден блатар (*Circus pygargus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Голям креслив орел (*Aquila clanga*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Малък орел (*Hieraaetus pennatus*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Царски орел (*Aquila heliaca*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Лещарка (*Bonasa bonasia*) и много други

Природните местообитания, видовете и техните местообитания са с висока степен на уязвимост, следствие на активното антропогенно натоварване на ПП Витоша, чиито граници съвпадат с границите на зоната.

Препоръка: Информирание на населението за целите и предмета на опазване на защитените зони и по двете Директиви чрез различни семинари и обявления в публичното пространство.

За посетителите на общината на местата с голяма обществена и туристическа посещаемост да се поставят табели с описание на територията и видовете предмет на опазване в защитените зони.

3.5.3. Вековни дървета

Регистрирани вековни дървета в община Радомир, в електронния регистър на вековните дървета, обявени по Закона за биологичното разнообразие, поддържан от ИАОС са следните:

- Зимен дъб, горун (*Quercus daleshampii*) с код 1324 в регистъра, с местоположение с. Чуковец. Реалната възраст на дървото е 340 години.

- Зимен дъб, горун (*Quercus daleshampii*) с код 1325 в регистъра, с местоположение с. Чуковец. Реалната възраст на дървото е 190 години.
- Цер, (*Quercus cerris*) с код 1322 в регистъра, с местоположение с. Чуковец. Реалната възраст на дървото е 440 години и е с обиколка 4 метра.
- Цер, (*Quercus cerris*) с код 1323 в регистъра, с местоположение с. Чуковец. Реалната възраст на дървото е 190 години.

3.5.4 Лечебни растения и билки

В района на община Радомир има голямо разнообразие на представители на растения за използването на плодовете, цветовете, корените и кората им като лечебно средство, като по-голяма част от тях са тревисти, а по-малка част са храсти и дървета. Срещат се балканска пищялка, рани лист, червен кантарион, змийско мляко, синя жлъчка, вълнест напръстник, смрадлика, еньовче и много други като единично или като популации с различна големина.

3.5.4.1. Масово разпространени билки и растения

Освен посочените сравнително рядко събирани за билки растения, на територията на горско стопанство “Радомир” се срещат редица масови такива, като не се допуска събиране на билки в количества, надвишаващи стойностите определени, като процент от наличните в находището запаси:

- глог - среща се навсякъде като подлес в изредените дъбови гори, единично и на групи по голите площи, обрасли с тревна растителност.
- обикновен дрян - расте разпръснато или групово в смесени дъбови гори, където се явява като подлес, както и из храсталаци и скалисти склонове.
- шипка, трънка - растат предимно по периферията на гората.
- къпина - среща се предимно по голи площи, а понякога и в иглолистни култури, формира гъсти съобщества.
- скоруша - ниско дърво или храст, разпространен в районите до 1000 м н.в, като спътник в дъбовите гори. Има неизползвани възможности.

- жълт кантарион - широко разпространен на голи площи в съседство с гори (400 - 800 мн.в.). Ниските изкупни цени през последните няколко години намалиха събирането му, което спомогна за възстановяване на популацията.
- смрадлика - расте по сухи и каменисти почви, храсталаци и дъбови гори. Образува и самостоятелни вторични съобщества на мястото на унищожени дъбови и други гори. Една от популациите на вида е включена в резервата "Острица".
- кисел трън - расте по сухи каменисти места, храсталаци и разредени гори, предимно на варовита скална основа. Видът е под закрила (резерват "Острица").
- бял равнец - широко разпространен върху запустяли голи площи (0 - 1800 м н.в.).
- мащерка - расте по слънчеви скалисти места, поляни, голини и просеки.
- маточина - среща се на влажни места в дъбовите гори (600 - 1200 м н.в.). Стопанското и значение е незначително.
- тревист бърз - многогодишно тревисто растение. Расте масово в плътни популации край потоци, храсталаци, сечища до 800 м н.в. Мезофит, привързан към богати и влажни почви.
- дребнолистна и сребролистна липи - среща се единично в дъбовите и букови гори на територията на цялото стопанство, предимно по северните склонове на Голо бърдо.

Съгласно Допълнителната разпоредба от Закона за лечебните растения, ал.1, т.18 „билки за лични нужди“ са билките в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден, както следва:

- корени, коренища, луковици или грудки - до 1 кг.;
- стръкове - до 2 кг.;
- листа - до 1 кг.;
- кори - до 0,5 кг.;
- цветове - до 0,5 кг.;
- семена - до 0,1 кг.;

- плодове - до 10 кг.;
- пъпки - до 0,5 кг.;
- талус - до 1 кг.

Съгласно чл.6, ал.1 от Наредба № 2 от 20 януари 2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, експлоатацията на находищата се редува с период на възстановяване на ресурсите. Съгласно чл.6, ал.2 продължителността на периода за възстановяване е следния:

- при събиране на корени и коренища при видове, които лесно възстановяват ресурсите си – 2 год.;
- при корени и коренища при видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия – 3 год.;
- при събиране на грудки – 2 год.;
- при събиране на листа – 1 год.;
- при събиране на стръкове от видовете, които трудно възстановяват ресурсите си – 4 год.;
- при събиране на съцветия от иглика лечебна – 2 год.

3.5.4.2. Редки и застрашени растения

Растенията, включени в Червената книга на България, срещащи се на територията на община Радомир са над 30 вида, включващи тревисти растения, храсти или малки дръвчета.

Изчезнали видове са: розмаринолистна върба, блатна самодивска трева.

Застрашени видове са: урумово лале, розов божур, петтичинкова върба, скална гъшарка и други

Редки видове: жлезист гръмотрън, блатно секирче, червена липа, планински пелин и други

За събиране и изкупуване на лечебни растения под специален режим на опазване и ползване от естествените им находища ежегодно до 31 декември на

предходната година се подават заявки в РИОСВ, която съответно издава разрешително.

Съгласно Закона за лечебните растения (ЗЛР), обн. ДВ бр.29 от 7 Април 2000 г., с посл. изм. ДВ. бр.96 от 1 Декември 2017 г. и във връзка с разпоредбите на Наредба №2 от 20 януари 2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, основна цел е постигането на ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързаните с тях компоненти на околната среда, във връзка с потребностите от лечебни растения на населението.

3.5.4.3. Принципи за устойчиво ползване на лечебните растения

Съгласно ЗЛР, лечебните растения на територията на Република България се използват спрямо принципите за устойчиво ползване и един от подходите, които позволява прилагането на този принцип е планиране и контролиране на ползването на полезна биомаса от диворастящите популации на лечебните растения. Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване.

Основните принципи и задачи при планиране на ползването на лечебни растения са:

- минимално ползване на проблемни видове;
- използване на щадящи способи и техники за събиране;
- сигурно и ефективно първично преработване за реализация и ползване на базата на разработен планов документ;
- опазване на лечебните растения в естествените им находища;
- поддържане и съхранение на екосистемите, съдържащи лечебни растения;
- опазване на естествените местообитания на лечебните растения.

Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните

екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията.

3.5.4.4. Предприемане на мерки за защита на лечебните растения

За изпълнение целите на настоящия раздел „Лечебни растения“ е необходимо да бъдат предприети следните мерки:

- Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
- Запознаване на жителите на общината чрез кметовете на кметства със заповедите на министъра на околната среда и водите, относно специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през съответната година и осъществяване на контрол по нейното изпълнение;
- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;
- Предоставяне на собствениците и ползвателите на земеделски земи наличната информация за лечебните растения на територията на общината, за пригодността на земята за отглеждането им, както и информация за задълженията и препоръките относно земеползването, включително използване на екологосъобразни технологии за отглеждане, свързани с лечебните растения в общината;
- Даване на указания, относно начина на ползване на лечебните растения на територията на Община Радомир, както и правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, регламентирани с Наредбата по чл.27 от ЗЛР;
- Определяне на режим за ползване на находищата при наличие на увреждане на същите;
- Предписания към собствениците на земи, гори, води или водни обекти, около които има находища на лечебни растения, недопускане увреждането на естествените находища при използването на пестициди и минерални торове;

- Забраняване ползването на лечебните растения по начини и със средства, които водят до увреждане на находищата им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие;
- Участие на обществеността по вземането на решения, във връзка с опазването на лечебните растения на територията на общината;
- Съобразяване на издадените разрешителни за ползване, съгласно състоянието на ресурсите и плановите документи;
- Контрол върху дейността на лицата, събиращи билки от лечебни растения;
- Провеждане на информационна и разяснителна кампания сред населението, запознаването им с видовете лечебни растения, начина на събиране на билките и нормативната уредба;
- Изследване и картиране на лечебните растения на територията на общината;
- Ежегодно издаване на заповед на Кмета на Общината за забрана брането на ранноцъфтящи пролетни цветя от естествените им находища;
- Ежегодно издаване на заповед на Кмета на Общината за забрана на брането на липов цвят.

Извод и препоръка: При прилагане на Закона за лечебните растения и на раздел „Лечебни растения“, естествените находища ще се опазят от увреждане и унищожаване, ще се осигури устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фонд и няма да се допусне изменението на популациите им, при което да се влошат биологичните им показатели или да се затрудни естественото им възстановяване.

3.5.5 Риск от природни бедствия

Най–сериозните рискове от природни бедствия са свързани с преминаващите през територията на общината реки, тъй като коритата им не се почистват редовно. Възможно е активизирането на свлачищни процеси в населените места от общината, при които вече има свлачища или предпоставки за развитието на такива. Една от основните причини за такива явления е липсата на канализация в

голяма част от селата, лошото състояние на водопроводната мрежа, както и строителството без изготвяне на почвена характеристика. Има теоретичен риск от аварии на големите промишлени предприятия, намиращи се на територията на гр. Радомир.

3.6. Животински свят в близост до урбанизирани зони инфраструктурните трасета.

Благоприятните природо-климатични условия и значителният пасищен ресурс са предпоставка за развитие на животновъдството в общината. Отглежданите животни на територията на община Радомир в близост до урбанизирани зони и инфраструктурни трасета са говеда, овце, кози, свине, еднокопитни, птици, пчелни семейства и други. Броят на отглежданите птици е най-голям в сравнение с останалите животни в Общината.

Животинският свят като цяло е доста разнообразен. Срещат се над 20 вида бозайници – таралеж, сърна, дива котка, чакал, лисици, дива свиня. Птиците са над 200 вида, основно горски и планински видове. Около водните басейни, могат да се видят някои водолюбиви и водогазеци птици като чапли и патици. В района има гнезда на скални орли, които обитават големи територии. Други грабливи птици са обикновеният мишелов, сова и бухал. Срещат се и много редки и защитени видове пойни птици, кълвач, гарван, въртиошийка и други.

3.6.1. Гори и горско стопанство

Общата площ на държавните горски територии е 16 260 ха, като около 30 % от тях попадат в защитени зони по „Натура 2000“. Лесистостта е 24 %. Преобладават широколистни гори от зимен дъб, цер, благун, габър и бук. Създадените иглолистни култури са съставени от бял и черен бор. Средногодишното ползване на дървесина по горскостопански план е 30 480 куб.м. На територията на стопанството е разположен горският разсадник „Крапец“ с площ 32 дка.

Горското стопанство е също важен ресурс за територията. Планинския и полупланински район, в който общината е разположена предполага наличието на горски ресурси, които могат да се използват за дърводобив, развитие на ловен

туризъм, отдих и спорт. Горите предлагат условия за развитие на екологичен туризъм, както и за развитие на производството на бързо растящи видове гори и посадъчен материал.

3.6.2. Залесяване

Първите залесявания в района на община Радомир са започнали през 1899- 1900 година със създаването на иглолистните култури в масива Голо бърдо – днешния лесопарк „Радомир“. Те са извършени под ръководството на Васил Попов – лесничей към Кюстендилския горски окръг, който работи в Радомир от 1898 г. до 1900 г. За лесовъдската колегия в България името му е символ за всеотдайност в защитата на българската гора.

Към днешна дата, около 20 – 22 % от горския фонд се залесява, но горите се използват основно за дърводобив, за отопление и целулоза. През 2018 г., 75 дка. са били залесени с нови гори от зимен дъб.

3.6.3. Обекти на ловен туризъм, браконьерство

Богата и разнообразна е фауната на община Радомир. Възможности за ловен туризъм има в с. Байкалско, с. Копаница, с. Горна Диканя, Колошката яка. Има условия за развитие и на риболовен туризъм. През последния ловен сезон 2020-2021 г. от Ловно-рибарско сдружение - град Радомир са отстреляни 223 диви свине.

Съгласно Доклад за разпространение и оценка на целевия вид „Кафява мечка“ няма информация за това, че видът в момента присъства в защитена зона „Земен“. Има данни, обаче, за периодично разселване на отделни мечки в територията на зоната, във връзка със скитането и търсенето на нови територии от отделни животни, разселващи се в западната, планинска, гранична територия на страната. Браконьерство на мечки, обаче, остава сериозен проблем в защитената зона.

3.7. Туристически потенциал и маршрути

Културно-историческото наследство е предпоставка за развитие на културен туризъм в Община Радомир. Той е залегнал в приоритетите на следваната политика на Общината в следващия период.

3.7.1 МИГ Радомир-Земен

Според приетата и действаща Програма за развитие на туризма в селските райони 2014 – 2020г на Местната инициативна група (МИГ) Радомир-Земен, в Община Радомир главната цел, която се поставя, е развитието на масовия туризъм в общината на база природните и културно-историческите дадености.

Различни видове паметници на културата могат да бъдат открити в много от населените места в общината:

- Множество археологически обекти и места, които свидетелстват за съществуването ѝ като център на културно-исторически и социалноикономически взаимоотношения през всички епохи-антични селища, крепости, градища, светилища и др.
- В местност "Прогоно" може да се види част от трасето на римски път, за който се предполага, че е свързвал Сердика с Пауталия. Древният друм е настлан с каменни плочи и калдъръм.
- Откритата гробница в град Радомир, която е принадлежала към некропола на местното селище, говори че и селището е просъществувало до късната античност-ранното средновековие(V-VI в.)
- Запазени църкви и храмове от епохата на Националното възраждане, датиращи от XVII - XVIII век, като:
 - църква "Св. Петка" въз основа на архитектурните данни и стиловите особености на стенописите, старата част от църквата се отнася към края на 16 век;

- Средновековна църква “Св. Богородица” с. Прибой- стенописите на църквата са един от големите паметници на късно средновековната монументална живопис.
- Средновековна църква “Св. Никола” с. Чуковец. Въз основа на строителната техника и обемно - плановото решение строежа на църквата се отнася към 16 - 17 век. В нея са открити средновековни стенописи, а възрожденските стенописи са дело на самоковски зографи.
- Първото килийно училище в общината, открито през 1826 г. в с. Радибош;
- Археологически находки от Руско-турската война от 1877 - 1878 г.;
- Исторически места, паметници и сгради - като гарата в гр. Радомир, лобни места, къщи, могили, две от които са с национално значение;
- Паметници, изразяващи героични събития и личности;
- Архитектурно - строителните паметници на културата са около 102бр., намиращи се главно в гр. Радомир, с. Стефаново, с. Чуковец, с. Г. Диканя, с. Д. Диканя, с. Кондофрей и други.
- В Руско-турската война от 1877 – 1878 г. вземат участие 25 опълченци от Радомирско. Последен знаменосец на Самарското знаме е Никола Корчев, родом от с. Долна Диканя, Радомирско. След освобождението знамето е донесено в гр. Радомир от установилата се тук Трета опълченска дружина и се съхранява в радомирските казарми до 1884 г. След това то е преместено на съхранение в Двореца в София, където остава до 1946 г., а сега се пази при специални условия в Националния военноисторически музей;
- През първите десетилетия на XX век един от основните поминъци на местното население е бозаджийският занаят, който се развива и до днес. През 2021 година чрез МИГ е разработен проект за изграждане на фонтан на бозата.

- Местна инициативна група на община Радомир и община Земен през 2021 година стартира съвместна инициатива под мотото „Радомир и Земен – МИГ в снимки“. Кампанията е във връзка с честването на 30 години подхода ЛИДЕР в Европа. Целта на кампанията е да се съберат стари фотографии на характерни за територията на общините Радомир и Земен сгради, местности и обичаи, представящи местната идентичност и знаменити личности.

Музеи и експозиции:

- Общински исторически музей в гр. Радомир притежава ценни музейни единици и артефакти, разпределени в отдел Археология, Нумизматика, Етнография, Възраждане, История на България, Снимков фон. Оформени са колекции от икони, монети, старопечатна литература, пощенски марки, етнографски тъкани, носии и фолклор, оръжие, снимки и документи, вещи и архиви на известни личности.
- Музейна експозиция „Войнишко въстание 1918 година“ в гр. Радомир е открита през 1978г, обекта включва изложбена зала за постоянна експозиция и временни изложби. Там са запазени реликви от възстанието през 1918 г., когато град Радомир е обявен за самостоятелна република. Ден по-късно той отново е град в Царство България.
- Музейна сграда „Майка Парашкева и нейните деца“;
- Постоянна експозиция „Радомир – традиции и красота из съкровищата на музея“, разположен в архитектурен паметник на културата – Стойковата къща.

3.7.2 Видове туризъм.

Община Радомир има реални възможности за развитие и потенциал на:

- Парк „Бучалото“ - намира се в североизточната разширена централна част на града. Естественят водопад е с височина 10 - 12 м. Интересното при

водопада е, че с течение на времето и под въздействието на външните земни сили се е образувала вид природна забележителност под формата на купол, в средата на който тече р. Изворска (ляв приток на р. Струма). Отбелязан е като природна забележителност в пътеписи на Константин Иречек и Иван Вазов. Името му произлиза от характерния бучащ тътен, който се носи наоколо от водата. През лятото в големите горещини в основата на "купола" температурата достига около 12°C. Самото образувание е с преобладаващо съдържание на варовик в скалите и постоянно е под заплахата на ерозията, изветрянето и денудацията. Територията около Бучалото е облагородена и реконструирана през 2002г. с финансиране по Програма ФАР. Изградено е изкуствено езерце, мостчета и места за отдих.

Водопад „Бучалото“

- Селски туризъм - богатите природни, исторически и културни ресурси са от голяма значимост за Община Радомир. Това прави туризма един от

основните приоритетни сектори за финансиране по програми за развитие на селските райони;

- Еко туризъм - Чокльово блато, пешеходен маршрут до връх Ветрушка, наблюдение на защитени видове животни и растения в защитените зони, част от мрежата Натура 2000.
- Природо-познавателен и орнитоложки туризъм на база на притежаваните природни забележителности, резервати и феномени;
- Развитие на зона „Рекреация и отдих“ – обхваща обекти на общественото обслужване, културни обекти, археологическите обекти и обекти на недвижимите културни ценности с възможност за развитие;
- Туристически маршрути;

В Общинската програма за развитие на туризма са заложили деветнадесет маршрута. Осигурени са възможности за използване на услуги от водачи за организиране и осъществяване на преходи

- Арт и ски туризъм;

Организиране на сезонни работилници за изработване на мартеници, сурвачки, великденски яйца, художествено творчество и други, за различни възрастови групи. През зимните месеци могат да се използват планините Витоша, Осоговска планина и Боровец, които са в близост.

- Потенциал за развитие на Балнеоложки и СПА туризъм;

Край с. Байкалско се намира голямо находище от ценен лечебен торф – Чоклово блато, богат на биологично активни органични вещества, хуминови киселини, естрогенни хормони и др. Торфът е особена кал, която се образува от бавното гниене на блатни растения и водорасли, като разлагането се катализира от особени бактерии. Освен че служи за облагородяване на почвата, торфът има и лечебни качества за различни заболявания, а калта от

"Чокльово блато" била по-полезна и от тази в Поморие. Доказано е, че използването на торфа има положителен ефект върху имунната система и е естествен лечебен агент. Лечебния торф е разрешен от Министерството на здравеопазването и Националният център по фитотерапия и народна медицина.

Районът има изключителен потенциал за развитие в балнеологията и е напълно вдъхновяващ за туризъм от всякакво естество. Предстои Радомир да се оформи и като бъдещ транспортен център при пускане в експлоатация на високоскоростния жп коридор до София и връзката му с метрото за Горна баня. Тогава разстоянието Радомир-София ще се изминава за 30 минути, което го превръща в атрактивна и достъпна дестинация.

- Риболовен туризъм;

Язовир „Върбица“ е подходящ за развъждане и отглеждане на риба и други видове аквакултури, организиране на любителски и спортен риболов, както и предлагане на други спортно-развлекателни услуги. Чокльово блато също се използва за спортен риболов;

- Привличане на туристически поток и създаване на комплексен туристически продукт;

Чрез организиране на събития и инициативи, включително на международно ниво, като: Сурвакарски фестивал „Магията на Сурва“, Национален детски фолклорен фестивал с международно участие „Слънце иде“, село Дрен, Музейни уроци и презентации по различни исторически събития, Фолклорни фестивали, Традиционен празник на бозата гр. Радомир и много други.

През 2021 г. е изработен проект за фонтан на бозата в Радомир, който ще бъде постоянно действаща експозиция. От фонтана ще тече боза, ще има павилион, разказващ историята на бозата, реклама на всички туристически обекти и на природните забележителности на общината.

- Привличане на български и чуждестранни инвеститори в туристическия бранш чрез силна маркетингова стратегия;

Изводи:

- В община Радомир има наличие на богато културно-исторически, природни, археологически и други забележителности;
- Запазена зелена система;
- Възможност за развитие на различни видове туризъм на територия на общината;

Препоръки:

- Насочване на усилията и ресурсите на Общината за създаването и усъвършенстването на туристическите пакети насочени към осъществяване на активни дейности по информиране и реклама на туристическите възможности, създаване на ползотворни партньорства за развитие на туристическия продукт;
- С появата на концепцията за селски туризъм е налице все по-реална и икономически целесъобразна възможност за предоставяне на интегрирани туристически услуги като компонент от обща регионална туристическа инфраструктура;
- Приобщаване към вече изградена туристическа инфраструктура и създаване на интегрирани продукти и услуги с акцент върху алтернативни форми на туризъм.

Реализирането на основната цел на Програмата за туризма на община Радомир, а именно устойчиво развитие, може да се постигне чрез планирани мерки и действия, насочени към облагородяване на туристическа среда и обекти, проучване и социализация на неизследвани ресурси и тяхната интеграция в надобщински продукти и услуги.

Създаването на силен рекламен продукт и активна маркетингова политика е ключът за популяризиране на общината като дестинация с разнообразни видове туризъм, в близост до столицата.

3.8. Зелена система

Зелената система на община Радомир е предназначена да подобрява жизнената среда и облика на населените места на територията на общината за поддържане на екологична и естетическа функции. Парковете, градините и зелените зони, обединени в зелена система, са естествената връзка с природната среда. В зависимост от градоустройствената концепция и от заобикалящата селището природна среда, за всяко населено място се проектира и изгражда специфична зелена система.

Общината в приела и внедрила „Наредба за изграждане и опазване на зелената система на територията на Община Радомир“. С Наредбата се определят правата и задълженията на гражданите, организациите и юридическите лица при ползване на озеленените площи и декоративната растителност на територията на общината.

Община Радомир, чрез отдел „Общинска собственост, екология и гори“, отговарят, дават становища, съгласуват и контролират всички въпроси, отнасящи се до зелената система. Органите на управление на зелената система на територията на община Радомир са кмета на община Радомир, кметовете и кметските наместници на населените места на територията на общината и Общински съвет-Радомир.

Община Радомир има одобрен проект за създаване на общинско предприятие "Социално предприятие за озеленяване и благоустройство в Община Радомир" по Процедура BG05M9OP001-2.007 „Развитие на социалното предприемачество” на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2014-2020г. Проектът прилага интегриран подход за решаване на част от проблемите на уязвимите групи, дефинирани на територията на Община Радомир чрез създаването на Социално предприятие Реализацията включва развиване на дейности по

озеленяване и благоустрояване на територията на община Радомир, включващи почистване и поддържане на зелени площи, обществени паркове, градини, крайпътно и крайулично озеленяване, декоративна дървесна, храстова и тревна растителност включително паркови елементи, детски площадки, разположени в гр. Радомир.

На територията на град Радомир съществуват два парка:

- парк „Бучало“ – със съществуващ естествен водопад и водоизточник, изградена алейна мрежа, естествени храстовидни образувания и дървесна растителност. Общата му площ е 5 005 м² ;
- Градски парк – с изградени алеи, зелени и храстовидни площи (езеро), масивна ограда, електрифициран и водоснабден, чиято обща площ е 190 130 м²

За опазването на зелената система е регламентирана забрана за промяна предназначението на съществуващите озеленени площи или части от тях в урбанизираните територии, не може да бъде променяно предназначението на територии и поземлени имоти, предвидени в общите или подробните устройствени планове в урбанизираните територии за озеленени площи, които не са реализирани, освен на части от тях за изграждане на съоръжения на техническата инфраструктура или на специални обекти, свързани с отбраната и сигурността на страната.

В общинските озеленени площи се забранява:

- Нанасяне на повреди върху храстите и дърветата, причинени от чупене, рязане на клони и палене на огън;
- Фиксиране на рекламни материали по дърветата и изграждане на билбордове;
- Късането и изкореняването на цветя и повреждането на цветни фигури;

- Ходенето по тревните масиви, с изключение на определените за тази цел места;
- Преминаването и паркирането на МПС, с изключение на тези със специален режим;
- Нанасяне на повреди на парковата мебел, съоръженията и настилките
- Пускането на свобода и воденето на домашни животни, освен на определените и обозначени за тази цел места;
- Изхвърлянето на отпадъци извън определените за целта съдове;
- Събиране на семена, плодове, резници, брането на билки без специално разрешение от Община Радомир

Извод и препоръка: Превантивният контрол по опазване на околната среда е широко застъпен както в националните стратегически документи, така и в местните такива. Усилията на Общината и обществото трябва да бъдат насочени към опазване на природното богатство, развитието на зелената система и увеличаване дела на зелените площи.

4. АНАЛИЗ ПО ФАКТОРИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА

4.1. Отпадъци

На основание чл.52 от ЗУО Община Радомир е разработила Програма за управление на отпадъците на територията на община Радомир 2022-2028 г. Програмата за управление на отпадъците на територията на община Радомир 2022-2028 г. е неразделна част от настоящата програма за опазване на околната среда на общината. По-долу са представени основните констатации, изводи и препоръки.

В нея са заложили конкретни мероприятия, целящи минимизиране отрицателното влияние на отпадъците върху околната среда. Целите, залегнали в Програмата, са в синхрон с Националния план за управление на отпадъците 2021-2028 г.

С програмата се цели намаляване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда и здравето на населението, както и постигането на ефективно използване на ресурсите и създаването на условия за предотвратяване образуването на отпадъци.

4.1.1. Нормативна база и изисквания към общините

Европейското законодателство в областта на управлението на отпадъците се базира на Рамковата директива за отпадъците 2008/98/ЕО (РДО), транспонирана в ЗУО. Тази директива въвежда йерархия на управлението на отпадъците. Тя е крайъгълен камък на законодателство и европейската политика относно отпадъците. Спазването на йерархията на управление на отпадъците, определено в нея, гарантира най-високо ниво на съответствие с европейските документи за ефективно използване на ресурсите и кръгова икономика, поради което следва да се насърчава по всякакъв начин. Йерархията задава пет възможни начина за институциите, бизнеса и домакинствата за справяне с отпадъците и дава приоритет на мерките в следната последователност:

1. Предотвратяване на образуването на отпадъци;
2. Подготовка за повторна употреба;
3. Рециклиране;
4. Друго оползотворяване, напр. оползотворяване за получаване на енергия;
5. Обезвреждане (контролирано депониране, изгаряне без оползотворяване на енергията и др.).

В националното законодателство – ЗУО са определени ангажиментите на кметовете на общините, касаещи организирането и управлението на битовите и строителните отпадъци, образувани на общинска територи, като са заложили също и конкретни количествени цели за изпълнение.

4.1.2. Количество и видове генерирани отпадъци

ЗУО поставя еднакви изисквания за управлението на отпадъците както към малките, така и към големите общини. Община Радомир е една от сравнително малките общини в България, но се сблъсква с почти пълната гама проблеми,

свързани с управлението на отпадъците, като на територията на общината се образуват всички категории отпадъци - битови производствени, строителни и опасни отпадъци.

4.1.2.1. Битови отпадъци

Основните източници на битови отпадъци в община Радомир, ТБО се явяват домакинствата, промишлените предприятия и търговски и обслужващи обекти.

Всички населени места в община Радомир са обхванати от системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване.

Общината има сключен договор за сметосъбиране и сметоизвозване на битовите отпадъци на територията на община Радомир с ДЗЗД „Обединение Чистота Радомир 2019“ от м. август 2019 година, след проведена обществена поръчка по реда на Закона за обществените поръчки.

Данните за образуваните смесени битови отпадъци на територията на община Радомир са представени в следващата графика. За периода след въвеждане в експлоатация на Регионалното депо в гр. Перник, от 2016 г., информацията се предоставя от оператора му – община Перник на община Радомир, както и на ИАОС, съгласно изискванията на нормативната уредба.

Източник: Община Радомир/ИАОС

Данните показват плавно намаляване през периода 2014 г. и 2017 г. и значително нарастване на количествата на образувани смесени битови отпадъци на територията на община Радомир за периода от 2018 до 2020 година.

По проект на ПУДООС „Определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци в България“ е изготвен доклад от проучване на морфологичния състав на битовите отпадъци на територията на Република България по Българо-Швейцарска програма за сътрудничество. Основната цел на доклада е да представи поглед към морфологичния състав на битовите отпадъци на територията на Република България. Докладът включва задължителните количествени и качествени данни на общинско, регионално и национално ниво, също така описание на хода на изпълнение на работата през всички етапи на пробовземане, информация за осъществени срещи, протоколи и т.н. В него е изготвен „Морфологичен анализ на битовите отпадъци образувани в община Радомир“. Обобщени данни за морфологията на образуваните битови отпадъци в община Радомир съгласно доклада са представени в следващата таблица:

Вид отпадък	Пролет, %	Лято,%	Есен, %	Зима, %	Средногодишен %
Хранителни	6	5	5	12	7
Хартия	16	10	11	5	11
Картон	13	10	11	5	10
Пластмаса	10	7	8	7	8
Текстил	0	1	2	1	1
Гума	2	1	0	0	1
Кожа	0	0	0	0	0
Градински	9	31	8	10	14
Дървесни	0	0	0	5	1
Стъкло	3	4	5	2	3
Метали	3	4	4	1	3
Инертни>4 см	0	0	0	5	1
Опасни	0	0	1	0	0
Други	2	1	2	5	3
Ситна Фракция<4см	37	27	43	43	38

Данните показват, че с най-висок % е ситната фракция под 4 см. Градинските отпадъци, хартията и картон също са с висок процент. С най-нисък % са кожата и опасните отпадъци, както и гума, текстил, дървесни и инертна фракция над 4 см. В категория „други“ попадат опасни отпадъци като опаковки от препарати, бои, лакове, съдържащи опасни вещества, продукти, свързани с грижи по домашни любимци и др.

4.1.2.2. Строителни отпадъци

Община Радомир не събира информация за количествата на строителните отпадъци, образувани на територията ѝ. Не е организирана система за разделното им събиране.

Информация за образуваните количества строителни отпадъци на територията на община Радомир се събира в ИАОС, по реда на *Наредба № 1 от 04 юни 2014 г. за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри*, която е представена в следващата таблица.

Година	2014	2015	2016	2017
Количества строителни отпадъци, образувани на територията на община Радомир, т.	59	418,869	1352	0,09

Източник: ИАОС

Информацията показва, че за периода от 2014 г. до 2017 г. количествата образувани строителни отпадъци на територията на община Радомир са непостоянни.

Нерегламентираното изхвърляне на строителни отпадъци се явява основен проблем в посока управление на отпадъци за община Радомир. Установяват се непрекъснато нерегламентирани сметища, за почистването на които общината отделя голям ресурс.

За 2021 година са предадени на дружества, притежаващи необходимите разрешителни за приемането им 204,260 тона смесени строителни отпадъци от почистване на нерегламентираните сметища.

4.1.2.3. Производствени отпадъци

Генераторите на производствени отпадъци на територията на община Радомир са действащите промишлени предприятия. Промислеността в общината главно е представена от предприятия за производство на метални конструкции, машини и оборудване, легирани и нелегирани стомани, изковки за резервни части и др. На територията на община Радомир няма предприятия с нисък и висок рисков потенциал, попадащи в обхвата на глава седма, раздел първи от ЗООС.

Община Радомир не събира данни за производствените отпадъци образувани на територията ѝ. Данните се докладват от производствените предприятия в годишните отчети, подавани към ИАОС по реда на *Наредба № 1 от 04 юни 2014 г. за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри.*

Образуваните производствени отпадъци в община Радомир са представени в следващата таблица.

Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Образувани производствени отпадъци в община Радомир, т.	4302.627	7610.371	11949.611	1873.357	1244.652	998.506

Информация: ИАОС

Данните показват непостоянна тенденция в количествата на образуваните производствени отпадъци. Наблюдава се голям пик през 2016 г., когато достигат до 11,950 тона. След 2016 г. производствените отпадъци, образувани от промишлеността в общината значително намаляват.

4.1.2.4. Опасни отпадъци

Опасните отпадъци, образувани на територията на община Радомир са част от потока на битовите, производствените, строителните, отпадъците от лечебните и здравните заведения и масово разпространените отпадъци.

В следващите таблица и графика са представени количествата на образуваните опасни отпадъци от всички потоци отпадъци в община Радомир за периода от 2014 г. до 2019 г.

Източник: ИАОС

Данните показват, че през 2015 г. са образувани над 214 тона опасни отпадъци на територията на общината. Следващите години се наблюдава намаляване на количествата образувани опасни отпадъци в община Радомир, като през 2019 г. количеството е 10,696 тона, което е около 20 пъти по-ниско от количеството образувано през 2015 г.

Община Радомир е сключила договор с компания, притежаваща необходимите разрешителни, издадени по реда на ЗУО, за приемане на опасни отпадъци, образувани от населението. Ежегодно от 2015 г. до 2020 година заедно с нея общината провежда по 2 кампании годишно за събиране на опасни битови отпадъци.

Събрани количества опасни отпадъци от бита на територията на община Радомир в проведените кампании.

Година	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Опасни отпадъци, събрани в кампании в община Радомир, кг.	31,410	1,200	31,460	33,400	112,400	15,760	67,900*

Източник: Община Радомир

*Количеството за 2021 г. е събрано само през една кампания.

Събраните кампанийно количества опасни отпадъци с битов характер за периода от 2015 г. до 2021 г. са основно са лекарствени продукти с изтекъл срок, бои, лепила и различни разтворители, притежаващи опасни свойства.

Пестициди

В регистъра на складове и съхраняваните в тях негодни за употреба пестициди, поддържан от ИАОС е налична информация за съхраняването на територията на община Радомир на 140 т. пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност. Пестицидите са събрани в 35 бр. Б-Б кубове и се намират в саниран склад за пестициди, мах. „Егреците“ на територията на с. Стефаново.

Всички забранени, негодни и с изтекъл срок на годност пестициди в България са под контрола на институциите, отговарящи за тях: Министерство на земеделието и храните (МЗХ) - Националната служба по растителна защита (НСРЗ) с регионалните си структури; МОСВ – ИАОС, РИОСВ; Главна дирекция Гражданска защита към МВР и нейните поделения по области; и общинската администрация по населени места.

НСРЗ към МЗХ, МОСВ и ИАОС чрез своите регионални структури следят ежегодно състоянието на складовете и залежалите и негодни за употреба пестициди, съхранявани в тях.

Екологосъобразното управление на наличните в страната количества залежали негодни за употреба пестициди е задължение на Общините, а мониторингът и контролът се осъществява от МОСВ (ИАОС и РИОСВ) и МЗХ (НСРЗ и РСРЗ).

Контролът върху съхранението на неразрешени и с изтекъл срок на годност ПРЗ в складове на производители, преупаковчици, търговци и дистрибутори на ПРЗ се осъществява от НСРЗ.

Към момента в страната липсват подходящи съоръжения за обезвреждане на негодните за употреба пестициди. Няколко проекта за събиране и съхранение и за изнасяне на пестициди извън територията на страната са реализирани с финансиране по ПУДООС и други източници.

Големите количества пестициди и препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност в страната предполагат последващо реализиране на проекти от страна

на държавата, тъй като средствата, необходими за изнасянето им извън страната са непосилни за бюджетите на малките общини.

Програмата за управление на отпадъци на община Радомир 2022-2028 година съдържа задълбочени анализи на образуваните количества отпадъци на територията на общината.

4.1.3. Събиране и третиране на отпадъците

Община Радомир е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците - регион Перник, учредено на 16.09.2010 г. В сдружението участват още общините Перник, Брезник, Земен, Трън и Ковачевци.

По проект „Изграждане на регионална система за управление на отпадъците в регион Перник“, реализиран по Оперативна програма „Околна среда“ 2007-2013 г., е изграден Регионален център за битови отпадъци - гр. Перник. Центърът включва първа клетка на депото за неопасни отпадъци с общ обем 219 000 тона, общ капацитет на депото 1 146 000 тона.

Регионалната система за управление на отпадъците е разположена на около 2.7 км от квартал „Тева“ на гр. Перник и на около 28 км. югозападно от гр. София в ПИ № 000093, м. Чокладиновец, землище на с. Люлин.

Площадката е с площ от 140 дка представлява котлован, получен от депонираните земни маси при разкривките на рудниците.

Регионалната система включва:

- клетки – 4 бр. за депониране на неопасни отпадъци;
- инсталация за сепариране на смесени битови отпадъци;
- инсталация за компостиране на „зелени“ отпадъци;
- съоръжения за третиране на чисти и инфилтрирани води;
- газоотвеждаща система с инсталация за изгаряне на сметищен газ;
- стопански двор, включващ обособени площадки за съхраняване на рециклируеми отпадъци.

Всички населени места в община Радомир са обхванати от системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване.

Капацитетът на Клетка 1 на РДНО е изчерпан. Изчерпването на капацитета на Клетка 1 за депониране на отпадъци на територията на Регионално депо Перник налага изграждането на Клетка 2. В тази връзка, община Перник е провела процедура за избор на изпълнител за Строителство на клетка № 2 от обект “Регионално депо за неопасни отпадъци „Тева“ на общините Перник, Брезник, Земен, Ковачевци, Радомир и Трън“. В резултат на проведената обществена поръчка по реда на ЗОП, е взето решение за избор на изпълнител. Към края на 2021 г. договор с изпълнителя все още не е подписан.

Капацитетът на компостиращата инсталация е 15 тона на ден произведен компост и 3000 тона/годишно.

Община Радомир е предвидила да функционира система за разделно събиране на биоразградими отпадъци, като е подписала договор с дружество от 29.08.2019 г.

Капацитетът на линията за сепариране на битовите отпадъци, част от Регионалната система за управление на отпадъците се определя от капацитета на приемното устройство, което е 20 тона/час. Проектният капацитет е 160 тона/ден или 41 600 т/год. при 8 часов работен ден.

На територията на община Радомир няма изградена инсталация за третиране на строителни отпадъци.

На регионално ниво също няма съоръжение за третирането им, както и не е обособена клетка за депониране на строителни отпадъци на Регионалното депо в гр. Перник.

Нерегламентираното изхвърляне на строителни отпадъци се явява основен проблем в насока управление на отпадъци за община Радомир. Установяват се непрекъснато нерегламентирани сметища, за почистването, на които общината отделя голям ресурс.

На територията на общината не са обособени площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани битови отпадъци, но функционират две площадки

за събиране, съхраняване и третиране на отпадъци от хартия и картон, пластмаси, метали и стъкло и техните опаковки, експлоатирани от „Вива метал“ ООД, притежаваща документ за дейности с отпадъци с № 16-ДО-151-03/25.07.2018 г. издаден от РИОСВ Перник, намиращи се в Промислена зона Червена могила и в гр. Радомир.

Освен това дружеството „Гес трейдинг“ ООД, оперира площадка за събиране и третиране на черни и цветни метали, разположена в с. Червена могила с документ за дейности с отпадъци №16-ДО-194-00/15.10.2013 г. издаден от РИОСВ Перник.

На територията на общината не са изградени общински площадки за събиране и третиране на масово разпространени отпадъци.

Следва да се има предвид, че този вид дейност се осигурява на база на схемата „разширена отговорност на производителя“, но въпреки това на общината са вменени задължения в законодателството за организиране на дейности по разделното им събиране.

Община Радомир е сключила договори за следните потоци масово разпространени отпадъци:

Вид МРО	Лице, с което е сключен договор	Договор относно
ИУЕЕО	„НООРО“ АД,	Прилагане на система за разделно събиране, транспортиране, съхраняване и предаване за предварително третиране с цел последващо оползотворяване и/или обезвреждане на ИУЕЕО.
НУБА	„НООРО“ АД,	Прилагане на система за събиране, транспортиране, съхраняване, предварително третиране и предаване за оползотворяване и/или обезвреждане на негодни за употреба батерии и акумулатори. НУБА се събират в специализирани съдове, разположени в административни сгради и търговски обекти.
ИУМПС	„ЕКОРЕСОР АУТО“	За събиране на излезли от употреба моторни превозни средства.
ИУГ	„ГУМИРЕК“ ЕАД	Организиране на събиране и предаване за последващо оползотворяване и/или обезвреждане на излезли от употреба гуми.

		Събирането на УИГ става посредством подадени от страна на общината до фирмата предварителни заявки.
Отработени масла	„ОЙЛ РЕЦИКЛЕЙШЪН“ ЕООД	Организиране на събиране и предаване за последващо оползотворяване/регенериране на отработени масла.
Отпадъци от обувки и текстил	„ТЕКСТИЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ“ АД	Разделно събиране, съхраняване, сортиране и предаване за повторна употреба и/или оползотворяване на битови отпадъци от облекла и текстилни материали.

Община Радомир е сключила договор от 29.01.2015 г. с организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки „Булекопак“ АД за въвеждане на система за разделно събиране на отпадъците от опаковки на територията на общината.

Съдове за разделно събиране са разположени единствено на територията на гр. Радомир.

Обхванатото население в община Радомир от системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки към 2020 г. е 12 688 души представляват 67 % от населението на общината по данни на НСИ към 31.12.2020 г.

Цветни контейнери за разделно събиране на отпадъците от хартия и картон, метали, пластмаси и стъкло са разположени в 44 точки на гр. Радомир.

На територията на Общината има изградена пречиствателна станция „ПСОВ - ЛЕКО КО“ ЕООД. Пречиствателната станция е собственост на „Радомир Метал Индъстрийз“ АД и „Радомир Метали“ АД и въз основа на сключен договор изпълнява услугата за пречистване на отпадъчните води от населението на гр. Радомир. Освен тях в нея постъпват за пречистване и промишлени отпадъчни води от производствени предприятия. Отпадните води се подлагат на механично и биологично пречистване, а пречистените води се заустват в дере Върба и се изпускат в р. Струма.

Канализационната система на община Радомир обхваща част от населението само на гр. Радомир.

Дейностите по предварително третиране на утайки се свеждат до съхраняването им чрез разстилане на площадка, водещо до значително намаляване на тяхната ферментационна способност, както и намаляват опасността им за човешкото здраве и околната среда. Изсушените утайки се транспортират до депо за временно съхранение, след което се предават с цел да се оползотворяват в селското стопанство или за рекултивация на нарушени терени или се предават за депониране в депа за неопасни отпадъци.

Поради това, че пречиствателната станция, в която се пречистват отпадните води на община Радомир е частна собственост, решенията за начина на третиране на утайките се взимат от оператора.

4.1.4. Разделно събиране и рециклиране

Цялото количество образувани смесени битови отпадъци са подложени на предварително третиране на сепарираща инсталация, разположена на територията на гр. Перник. В нея се третират образуваните отпадъци от общините, членове на Регионално сдружение за управление на отпадъците – Перник. Там отпадъците се сепарират, с цел извличане на полезните рециклируеми и оползотворими материали.

Количеството на образуваните рециклируеми и оползотворими отпадъци в следствие на предварително третиране на смесените битови отпадъци от община Радомир на сепариращата инсталация в гр. Перник са представени на следната графика:

Източник: Община Радомир

Данните показват, че след въвеждане на Регионалната система за управление на отпадъците в гр. Перник през 2016 година постепенно се повишава количеството на отсепарирани оползотворими и рециклируеми отпадъци, но същевременно и количествата образувани битови отпадъци нарастват.

В следващата графика е изчислен процента на отсепарираните количества отпадъци от образуваните на територията на община Радомир.

Разделно събраните потоци отпадъци МРО се предават на фирми, които притежават необходимите документи за последващото им рециклиране.

4.1.5.Стари замърсявания и нерегламентирани сметища

До месец февруари 2016 година се експлоатира общинското депо за отпадъци, което се намира се на 4,5 - 5 км. от гр. Радомир в посока югозапад в бивши земеделски земи в имот № 000001, в местността „Петрово“, землище на с. Кошарите. Депото е функционирало от 1975 година. Експлоатационният му срок е бил до въвеждане в експлоатация на Регионално депо за ТБО за общините - Перник, Брезник, Трън, Радомир, Ковачевци, Земен.

Старото депо е в процес на рекултивация.

На територията на община Радомир непрекъснато се образуват нерегламентирани сметища. От страна на общината се извършва редовно почистване на замърсените с отпадъци терени.

4.1.6. Основни изводи и препоръки

- Община Радомир прилага йерархията при управлението на отпадъците. Генерираните на територията на общината битови отпадъци се събират, транспортират и третират, с оглед извличане на ценните от тях рециклируеми материали или фракция за компостиране. Общината е осигурила тяхното предварително третиране, чрез инсталацията, разположена в гр. Перник и последващото им оползотворяване;
- Организиран са кампании за събиране на опасни отпадъци от домакинствата. Кампаниите показват добри резултати и е препоръчително да се провеждат на по-кратък период и предварително утвърден годишен график, който да бъде оповестен;
- Общината трябва да потърси възможности, в т.ч. финансиране за предаване на съхраняваните пестициди и препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност;

- Необходимо е увеличаване обхвата на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки чрез поставяне на допълнителни съдове за разделно събиране на отпадъци в по-малки населените места в общината или кампанийно събиране на разделно събрани отпадъци от хартия, картон, стъкло, метали и пластмаси в населените места, които не са обхванати от системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки;
- Необходимо е провеждане на кампании за информиране на населението за ползите за разделното събиране на отпадъците;
- Нерегламентираното изхвърляне на строителни отпадъци се явява основен проблем в насока управление на отпадъци за община Радомир. Установяват се непрекъснато нерегламентирани сметища, за почистването на които общината отделя голям ресурс. Осигуряването на съдове за разделно събиране или посочването на площадки за предаването им би довело до намаляване на нерегламентираното им изхвърляне.
- Община Радомир е постигнала напредък за последните 5 години в управлението на отпадъците, образувани на територията ѝ. Общината е част от Регионална система за управление на отпадъците с изградени инсталации за сепариране и компостиране на отпадъци и регионално депо, изградено съгласно изискванията на законодателството.
- Постигнатият напредък обаче е недостатъчен, тъй като законодателството поставя все по-високи изисквания и цели при управлението на отпадъците.
- Целесъобразността за изграждането и ефективността от оперирането на площадка за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от биита на територията на гр. Радомир, който е с над 10 000 жители, е наложително.
- Община Радомир следва да поддържа актуални договори с лица, притежаващи необходимите разрешителни за разделното събиране на различните потоци масоворазпространени отпадъци.
- Не е налична система за фамилно компостиране на зелени отпадъци и се препоръчва доставяне на съдове за домашно компостиране.
- Община Радомир е организираща система за събиране и транспортиране на смесени битови отпадъци, обхващаща 100 % от населението ѝ.

- Препоръчва се провеждането на регулярни кампании за събиране на потоците масоворазпространени отпадъци, кампании за информиране на населението за ползите от разделното събиране на отпадъците с цел повишаване процента изпълнение на целите на общината, намаляване на количествата на смесените битови отпадъци, намаляване на количествата депонирани отпадъци и съответно намаляване разходите на общината за третирането им.
- Подобряване осведомяването на жителите на общината за ползите от разделното събиране на отпадъците, насоки за правилното предаване на различните потоци и организираните системи от общината, чрез предоставяне на информацията на интернет страницата, както и провеждане на кампани би довело до положителни резултати в управлението на отпадъците.

4.2. Шум

Шумът е един от основните физични фактори с неблагоприятно въздействие върху населението и водещ до акустичен дискомфорт в околната среда, особено в големите градове. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Не случайно законодателството в областта на защита от шума в околната среда урежда проблемите, свързани с разработването на мерки за избягване, предотвратяване и намаляване на вредното въздействие на шума, целящи чрез тяхното осъществяване защита на човешкото здраве и околната среда, както и осигуряване на качество на живот на населението.

Източници на шум, вибрации и вредни лъчения на територията на община Радомир:

Шумовите нива, излъчвани в околната среда от промишлените източници на шум, са се контролирали от РИОСВ, чрез провеждане на контролни /чрез лаборатория на ИАОС/ и собствени измервания /извършвани от операторите/.

През 2018 г. на територията на община Радомир са осъществени контролни измервания на шумовите нива на „Симинвест“ ООД - гр.Радомир. Собствени периодични измервания на шумови нива са извършили „Ветпром“ АД и „Силмес“

ЕООД. Не са констатирани наднормени нива на шум при извършените измервания.

През 2018 г. в РИОСВ - Перник е постъпила жалба от жител на общината за шум от самолети в района на Радомир, Житуша, Жедна, Кленовик, Извор, която е препратена за дейности по компетентност на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

В община Радомир няма постъпили жалби за наднормени нива на шум.

4.3. Радиационна обстановка. Йонизиращи и нейонизиращи лъчения

Националната инфраструктура за осигуряване на радиационна защита е създадена и се поддържа в съответствие с Европейското законодателство и препоръките в тази област на Международната агенция за атомна енергия и Международната комисия по радиационна защита.

Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Р. България, изготвен от ИАОС, приет през 2021 г., отчита че през 2019 г. Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон не е регистрирала стойности, различни от естествените. Не е наблюдавана тенденция за повишаване на обемната специфична активност на естествените и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух. При наблюдението на радиационното състояние от фоновия мониторинг за:

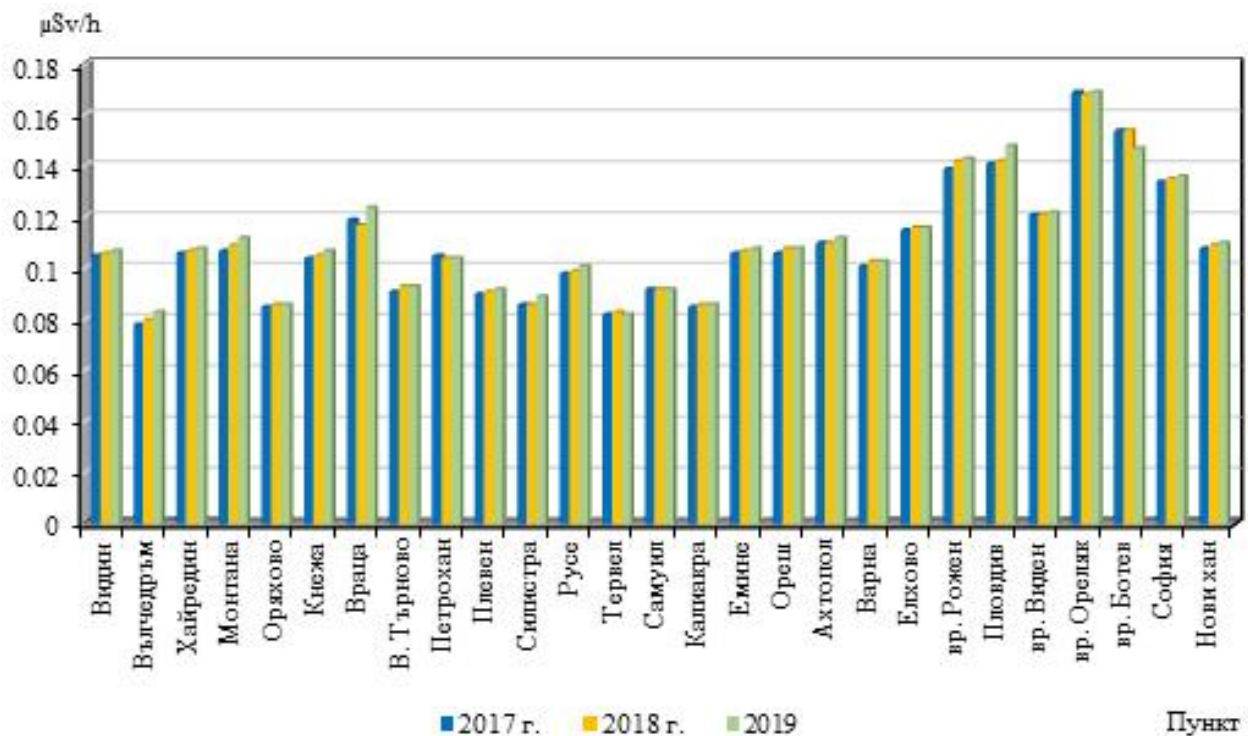
- Необработваеми почви - не са констатирани изменения над характерните за съответните райони стойности на специфичната активност на естествените и техногенни радионуклиди;
- В повърхностните водни тела и седименти в страната - не са установени замърсявания с естествени и техногенни радионуклиди;
- В районите на потенциални замърсители - не е установено разширяване на засегнатите от предишната дейност терени.

Естественият радиационен гама-фон е физична характеристика на околната среда и представлява полето на гама-лъчите, в което се намират всички живи организми

на Земята. Измерваната величина е мощност на амбиентната еквивалентна доза, $H^*(10)$ на гама-лъчението и е специфична за всеки пункт, област, регион.

Данните за мощността на дозата на гама-лъчението за страната се получават в реално време от 26 постоянни мониторингови станции на Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон (НАСНКРГФ), администрирана от ИАОС.

На графиката са показани средногодишни стойности на радиационния гама-фон в България за периода от 2017-2019 г. $\mu\text{Sv/h}$.

Източник: ИАОС

Данните от най-близко разположена до община Радомир станция, на връх Виден отчита приблизително постоянни стойности за периода от 2017 до 2019 г. на радиационния гама-фон. Дейностите в обектите с източници на йонизиращи лъчения се извършват въз основа на утвърдени писмени процедури, съобразно издадените от Агенцията за ядрено регулиране лицензии и разрешения, с което са определени изискванията и условията за поддържане на високо ниво на безопасност. В обектите с източници на йонизиращи лъчения се поддържа

вътрешна организация за своевременно изпълнение и контрол по отчитане на условията от лицензиите и разрешенията.

Различните лъчения от електромагнитния спектър (космически лъчи, гама- и рентгенови лъчи, микровълнови излъчвания, телевизионни и радиовълни, излъчвания от електростанциите) оказват различно въздействие върху човека в зависимост от дължината на вълната.

През последните години се наблюдава тенденция на нарастване на броя и видовете източници на електрически и магнитни полета (ЕМП), използвани в бита, за производствени, медицински, търговски и др. цели. Такива са радиото, телевизията, мобилните телефони, компютрите, различните видове електродомакински уреди, в т.ч. микровълновите печки, радари и други. Действителното ниво на здравния риск на тези лъчения още не е доказано, въпреки извършените редица изследвания. Като цяло се предполага, че за някои видове ЕМП то може да бъде много малко или несъществено. Въпреки това в много страните от ЕС, в т.ч. и в България, опасността от вредно въздействие на източниците на лъчения върху живота и здравето на хората се взема под внимание при изграждането на съоръжения, които създават електрически и магнитни полета. За целта по правило откритите електропреносни мрежи високо напрежение заобикалят големите населени места, подстанциите се изграждат извън зоните за обитаване, а трафопостовите – извън жилищните сгради.

5. УПРАВЛЕНСКИ ФАКТОРИ

5.1. Структура на управлението на дейности, свързани с опазване на околната среда

С Устройствения правилник (УП) за организацията и дейността на общинската администрация в община Радомир, утвърден месец януари 2020г. от кмета на общината, се определят организацията на дейност, наименованието и броя на дирекциите в общата и специализираната администрация, функциите на административните звена и длъжности в общината.

Лицата, отговорни за изпълнението на правомощията на кмета по опазване на околната среда на територията на община Радомир са:

- Общинския съвет;
- Кмета на общината;
- Заместник-кмет;
- Директор на дирекция „Устройство на територията, общинска собственост, проекти и програми“;
- Началник отдел „Общинска собственост, екология и гори“;

Видно от чл. 32, ал. 4 от УП отдел „Общинска собственост, екология и гори“, направление „Екология и гори“ има следните компетенции:

1. Разработване, провеждане и контрол на мероприятията, касаещи използването на природните ресурси на територията
2. Координира дейността на общинската администрация в областта на земеделието, горите и водите с РИОСВ, РЗИ, Басейнова дирекция - Благоевград, ДВСК, РДНСК, РУ, Областна служба “Земеделие и гори” и Общинска служба “Земеделие и гори”;
3. Изготвя програма за решаване на проблемите, свързани с бездомните кучета;
4. Участва в работата на комисията по § 62 от Правилника за приложение на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи за

- придобиване на собственост върху ползваните земи; изготвя заповеди за признаване и отказване на право на собственост; изготвя оценки на земеделските земи;
5. Извършва контрол и съставя актове по изпълнение на следните общински наредби:
- Наредба № 1 за обществения ред на територията на община Радомир;
 - Наредба за управление на отпадъците на територията на община Радомир;
 - Наредбата за придобиване, притежаване, отглеждане на домашни и селскостопански животни на територията на община Радомир.
6. Изготвя предложения до общински съвет за начина на стопанисване на земеделските земи - общинска собственост;
7. Подготвя и участва в търгове за отдаване под наем и продажба на земеделски земи и водни обекти след решение на общински съвет и подготвя съответните договори;
8. Извършва инвеститорски контрол на фирмите, с които общината е сключила договор или е възложила изпълнение на дейности, свързани с опазване на околната среда и изготвя финансов отчет за извършената работа;
9. Участва в изготвянето на графици за метене, снегопочистване, сметоизвозване и други на улици и площади, както и контролира тяхното изпълнение;
10. Организира дейността по почистването и поддържането на площи общинска собственост и зелените площи на територията на общината;
11. Изготвя или участва в изготвянето на програми, стратегии и планове за екологията, земеделието и горите;
12. Участва в разработването, провеждането и контрола на мероприятията, касаещи опазването и възстановяването на природата и екологичната политика на територията на общината;
13. Координира дейността на общинската администрация в областта на екологията с РИОСВ, РЗИ, ДВСК, РДНСК, РУ, както и с:

- неправителствените екологични и природозащитни организации и движения;
 - научната общност (висшите училища и университети), частните и държавни фирми, неправителствените организации и със специалисти в областта на екологията;
14. Контролира екологичното състояние на общината;
15. Разяснява, предупреждава и осведомява обществеността по отношение на всички дейности, намерения и последствия, спрямо компонентите на околната среда и проблемите, свързани с тях, чрез всички средства за масова информация;
16. Участва в осъществяването на правилното административно, техническо и финансово управление и наблюдение на проектите, финансирани от ЕС, националните и международни финансови институции и управлявани от Община Радомир в съответствие с изискванията на ЕК и националното законодателство, в т.ч.:
- Поддържа контакти със съответните министерства, дирекции, областни администрации, общини и други институции, свързани с участие в подготовката, изпълнението, наблюдението и контрола на проектите, финансирани от ЕС и международните финансови институции и управление от общината;
 - Оказва експертна помощ при организирането и провеждането на тръжни процедури по управляваните проекти в съответствие с изискванията на ЕК, международните финансови институции и българското законодателство;
17. Оказва методическа помощ между отделните ресори в общината и предоставя информация и експертна помощ;
18. Подпомага дейността по създаване на ползотворно партньорство с неправителствени организации, работещи в областта на социалното и икономическото развитие от града и региона;
19. Работа с граждани във връзка с подадени молби и жалби - отговори и издаване на удостоверения;

20. Подготвя документацията и организира процедурата за промени в предназначението на земеделските земи - общинска собственост;

21. Подготвя предложения до Общинския съвет по компетентност, във връзка с управлението и стопанисването на общинските горски територии;

22. Организира изпълнението на мероприятията от горскостопанския план на община Радомир:

- планиране и контрол на ползването на дървесина от общинските горски територии;
- осъществяване дейността по лесозащита;
- организира мероприятията по плана за защита на горските територии от пожари;

планиране организиране и контрол на залесяване в общинските горски територии.

Следователно отделът провежда общинската политика по опазване на околната среда, извършва контрол на екологичното състояние на общината, извършва контрол и съставя актове по изпълнение на общинските наредби, свързани с опазване на околната среда, но няма ясно разграничение на функциите, свързани с управлението на отпадъците.

5.2 Сътрудничество с други институции и организации, ангажирани с опазване на околната среда

За целите на максимално ефективното изпълнение на своите задачи и ангажменти в областта на опазването на околната среда, Община Радомир си сътрудничи с множество организации: със съседни на нея общини на територията на Област Перник, с други публични институции като Областна администрация на Област Перник, регионални органи на централни ведомства от компетенциите, на които са въпроси по опазване на околната среда, с компании, извършващи икономическа дейност на територията на общината, както и с представители на неправителствения сектор.

Основни институции, с които Община Радомир сътрудничи в хода на

изпълнението на своята дейност са представени, както следва:

- **На национално ниво:**

- Министерство на околната среда и водите,
- Министерство на земеделието, храните и горите,
- Министерство на вътрешните работи,
- Министерство на регионалното развитие и благоустройството;
- Министерство на туризма;
- Министерство на финансите;
- Министерство на енергетиката;
- Изпълнителна агенция по околна среда.

- **На регионално ниво:**

- Областна администрация - Перник;
- Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“;
- РСУО - Перник;
- Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) - София;
- Регионална здравна инспекция (РЗИ) – Перник;
- ОДБХ – Перник;
- РУ „Полиция“ Радомир.

Налице е сътрудничество на Община Радомир с множество институции и организации, които имат опит и експертиза в областта на околната среда. Общината работи както с публични така и с частни организации. Застъпена е и комуникацията и координацията с гражданите и гражданския сектор в процеса на формиране и изпълнение на политиките за опазване на околната среда, в унисон с принципите на представителност, прозрачност и отчетност, характерни за демократичния процес.

II АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ (SWOT АНАЛИЗ)

<u>Силни страни</u>	<u>Слаби страни</u>
• Благоприятно географско положение, близост до основни пътни артерии; • Изградена образователна и културна инфраструктура; • Наличие на културно-исторически, природни, археологически и други забележителности; • Водните ресурси са с изключително голямо битово и стопанско значение; • Язовирите не са пряко зависими от снеготопенето, захранват се от карстови извори; • Отлични агроклиматични условия за развитие на модерно земеделие; • Изключително голямо почвено разнообразие; • Липсват големи промишлени и селскостопански замърсители; • Голямо разнообразие на нерудни полезни изкопаеми; • Наличие на термални извори; • Наличен административен капацитет и усвояване на средствата от ЕС; • Наличието на благоприятни природни ресурси за развитие на	• Увеличаване на емисиите от вредни вещества в атмосферата главно от въздействието на битовия сектор; • Безработица, липса на работни места, особено за младото население; • Мигриране на младото население; • Липса на квалифицирана работна сила, която да отговаря на нуждите на пазара на труда; • Проблемите с пречистването на битово-фекалните води на всички селища, включително и на гр. Радомир • Недостатъчна технологична обезпеченост в местните предприятия с нови технологии; • Неблагоприятни демографски тенденции- застаряващо население; • Високи нива на безработицата; • Незадоволителна професионална адаптивност; • Ниско равнище на доходите и висок риск от бедност; • Амортизирана и неравномерно разпределена техническа инфраструктура;

туризма - съхранена природна среда, релеф, климат, биоразнообразие, гори, пейзажи; • Реализирана Наредба за изграждане и опазване на зелената система на територията на Община Радомир; • Разнообразни населени места с възможност за развитие на различни видове туризъм; • Екологично чист район, с възможности за развитие на разнообразни екологично чисти производства, с потенциал за сертифициране и експорт; • Висок дял на горския фонд и наличие на значителни горскостопански ресурси; • Запазен местен бит, култура и фолклор, традиции;	• Липса на добре изградена транспортна и комуникационна инфраструктура; • Слаба популярност на територията - недостатъчна реклама на туристическия ресурс на общината; • Неразработени туристически пакети и липса на цялостни туристически продукти; • Висок процент необработваеми площи в региона; • Неблагоприятни климатични условия за развитието на отделни култури; • Значителни ерозионни процеси в някои райони на общината
<u>Възможности</u> • Използване на финансови средства от фондовете на ЕС; • Създаване на нови опорни центрове и разпределение на основни функции извън областния център; • Потенциал за развитие на икономиката, поради близостта до столицата;	<u>Заплахи</u> • Намаляване на трудоспособното население на Общината и съответно ограничаване на работната сила в нея; • Увеличаване загубите на питейна вода поради забавяне модернизацията на водопроводната мрежа; • Големи финансови средства се

• Възможност за развитие на различни видове туризъм и регионален туристически продукт; • Потенциал за използването на термални води в оранжерийното производство на зеленчуци и цветя, за курортни и лечебни цели; • Потенциал за развитие на ВЕИ; • Възможности за развитие на балнеолечение и СПА туризъм; • Създаване на конкурентно селско стопанство чрез модернизация, отглеждане на високодобивни сортове и уедряване на стопанствата; • Увеличаване на защитените територии; • Увеличаване дела на зелените площи; • Ефективно използване на средствата, предоставяне от ЕС за подобряване на инфраструктурата и стимулиране на местните производители; • Отваряне на нови работни места; • Развитие на алтернативни форми на туризъм и допълнителни туристически	разходват за управление на отпадъците (за заплащане на отчисления, изграждане на нови клетки на общинско депо), при непостигане изпълнението на целите на общината. • Необходимост от реализация на предпроектни проучвания на алтернативни водоизточници за водоснабдяване през летните месеци; • По-големи възможности за реализация на младите хора извън общината; • По-високи изисквания по отношение на качеството и разнообразието на предлагания туристически продукти; • Риск от природни бедствия.
--	--

атракции; • Създаване на силен рекламен продукт и активна маркетингова политика • Трансгранично сътрудничество; • Насърчаване на предприемачеството и привличане на стратегически инвеститори; • Привличане на чуждестранни туристи.	
---	--

За целите на стратегическото планиране SWOT анализът има ключово значение. Благодарение на него получените резултати от „анализа на средата” могат да се приоритизират и да бъдат структурирани по начин, позволяващ извличането на генералните стратегически цели за Община Радомир през следващите години.

III. Визия за околната среда на общината

Общинската ПООС се явява основен стратегически документ за постигане подобряване на екологичното състояние в областите, където е необходимо. Стратегическата част на ПООС на община Радомир е съобразена с основните цели и политики за опазване на околната среда в Европейския съюз, с основните стратегически и планови документи на национално и тези регионално ниво в областта на опазване на околната среда. Като средство за постигане целите на ЗООС. Програмата за опазване на околната среда на община Радомир е разработена в съответствие с принципите за опазване на околната среда по чл. 3. от ЗООС:

1. Устойчиво развитие;
2. Предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве;
3. Предимство на предотвратяването на замърсяване пред последващо отстраняване на вредите, причинени от него;
4. Участие на обществеността и прозрачност в процеса на вземане на решения в областта на околната среда;
5. Информираност на гражданите за състоянието на околната среда;
6. Замърсителят плаща за причинените вреди;
7. Съхраняване, развитие и опазване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие;
8. Възстановяване и подобряване на качеството на околната среда в замърсените и увредените райони;
9. Предотвратяване замърсяването и увреждането на чистите райони и на други неблагоприятни въздействия върху тях;
10. Интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики за развитие на икономиката и обществените отношения;
11. Достъп до правосъдие по въпроси, отнасящи се до околната среда.

Визията на Община Радомир отразява стремежа за достигане на в максимална степен опазване на околната среда на общината за периода 2021 – 2028 г., което

да гарантира, че всичките компоненти на околната среда, биоразнообразието и хората ще бъдат защитени.

Природните дадености и богатото културно наследство могат да превърнат община Радомир в пример за екологично чиста община и привлекателна туристическа дестинация. За целта е необходимо постигане на баланс между различните аспекти на развитието -екологичен, териториален, икономически и социален и между различните териториални общности, институции и социални групи.

Визията за околната среда на общината може да се постигне чрез формулирането на адекватни цели и съответстващи на тях мерки за съхраняване и подобряване на състоянието на околната среда.

IV. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Програмата определя основни приоритети за развитие на общината, които се отразяват във всички дефинирани мерки, като са обхванати нуждите на различни целеви групи. Те са насочени към развитие в няколко сфери, с прилежащи приоритети и включени специфични цели.

Приоритет 1 на ПООС е „Поддържането и подобряването качество на живот на населението в общината“, като към него са заложили следните специфични цели:

Специфична цел 1.1 „Поддържане качеството на атмосферния въздух“

Предвиждат се няколко мерки за постигане на целта чрез:

- ✓ Почистване на основните пътни артерии от натрупан прах и осигуряване на поддържането им в добро техническо състояние и поетапна замяна на ръчният труд със специализирана за целта техника;
- ✓ Изпълняване на заложените цели в Програмата за управление на качеството на атмосферния въздух в община Радомир за периода 2019-2023г.
- ✓ Недопускане на замърсяване на улиците с интензивен трафик с пясък, земна маса и инертни материали, както и да се предприемат мерки за прекратяване използването на влажна дървесина и въглища с ниска калоричност и високо съдържание на пепел за отопление.
- ✓ Строга забрана и санкции за изгаряне на гуми, стара дограма и текстилни материали, масла и отпадъчни мазнини за отопление.
- ✓ Ограничаване на фините прахови частици чрез замяна на старите горивни устройства с енергийно ефективни инсталации, използващи пелети, чрез средства по европейски програми.

Специфична цел 1.2. е от голяма важност за Общината, защото включва **„Доизграждане и модернизация на водостопанската и канализационна инфраструктура“.**

Мерките за изпълнение на тази цел са основно насочени към:

- ✓ Водоснабдяване и канализация – необходимо е да продължат планираните дейности по изграждане, реконструкция и рехабилитация на водопроводна и канализационна мрежа на територията на община Радомир, водещи до намаляване на водните загуби и замърсените участъци по физикохимични параметри по поречието на р. Струма;
- ✓ Подобряване екологичното състояние на община Радомир по ос ВиК чрез изграждане на съоръжения за пречистване на водите от основни замърсители, рехабилитация на ПСОВ Батановци;
- ✓ Изготвяне и осъществяване на Програма за най-разумното и практичното многоцелево употребяване на минералната вода в района на общината;
- ✓ Прилагане на предвидените мерки в План за управление на речните басейни (ПУРБ) за подобряване на състоянието на водите.

Приоритет 2 на ПООС е **„Ефективно използване на ресурсите“**, като към него са заложили следните специфични цели:

Специфична цел е 2.1. „Развитие на екологичен туризъм“ чрез създаване на условия за развитие на туризъм с местна идентичност и висока добавена стойност, са залегнали мерките за:

- ✓ Провеждане на информационни кампании с цел опазване на защитените природни обекти в общината;
- ✓ Изграждане на екомаршрути, които обхващат ключови за общината природни и исторически забележителности;
- ✓ Продължаване реализацията на целите по Програма за развитие на туризма в селските райони на Местната инициативна група (МИГ) Радомир-Земен, в Община Радомир, като главната цел е развитието на масовия

туризъм в общината на база природните и културно-историческите дадености, облагородяване на туристическа среда и обекти, проучване и социализация на неизследвани ресурси и тяхната интеграция в надобщински продукти и услуги;

- ✓ Създаването на силен рекламен продукт и активна маркетингова политика е ключът за популяризиране на община Радомир като дестинация с разнообразни видове туризъм, в близост до столицата.

Специфична цел 2.2. „Насърчаване за чист енергиен преход и енергийна ефективност“.

Мерките, които се предвиждат са:

- ✓ Изпълняване на приоритетите заложи в дългосрочната Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми енергийни източници и биогорива на община Радомир (2020-2030 г.);
- ✓ Инвестиции в зелена енергия, вкл. фотоволтаични паркове и ветрогенератори, основно като частни инвестиции и ПЧП;
- ✓ Модернизация и енергийна ефективност на държавни и общински сгради за обществено обслужване;
- ✓ Внедряване на мерки за енергийна ефективност в жилищни и административни сгради, промишлени предприятия и улично осветление;

Основна цел и приоритет на общината е насърчаването на енергийна трансформация и ефективност чрез модернизация, иновации, инвестиции в „зелена“ енергия и облагородяване на зелените терени. По този начин може да се постигне конкурентноспособна, динамична и рентабилна местна икономика, подобряване стандарта на живот на населението и намаляване емисиите на парникови газове, като елемент от политиката по устойчиво енергийно развитие.

Специфична цел 2.3. „Опазване и поддържане на биоразнообразието и устойчиво развитие“

Заложените мерки са:

- ✓ Благоустрояване на зоните за отдих;
- ✓ Популяризиране на екологична мрежа НАТУРА 2000 на територията на община Радомир.
- ✓ Информиране на населението за целите и предмета на опазване на защитените зони чрез различни семинари и обявления в публичното пространство.
- ✓ Поставяне на табели с описание на територията и видовете предмет на опазване в защитените зони;
- ✓ Осъществяване на заложените цели в създадената „Наредба за изграждане и опазване на зелената система на територията на Община Радомир“ и одобрен проект за създаване на общинско предприятие "Социално предприятие за озеленяване и благоустройство в Община Радомир;
- ✓ Опазване на естествените находища на лечебни растения и билки с цел устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фонд чрез определяне на режим за ползване на находищата им, контрол, строги мерки и указания към населението.

Реализирането на тези мерки ще допринесе за оформянето на привлекателна градска и селищна среда в община Радомир чрез предотвратяване изчезването на отделни видове и свързаните с тях компоненти на околната среда.

Приоритет 3 на ПООС е **„Подобряване на системата за управление на отпадъците“**, като към него са заложили следните специфични цели:

Специфична цел 3.1. е свързана с **„Подобряване на процеса на управление на отпадъците“**, а мерките, заложили към тази цел са:

- ✓ Намаляване на количеството на образувани отпадъци;
- ✓ Подобряване системите за разделно събиране на отпадъци, чрез разширяване обхвата на съществуващите и внедряване на допълнителни системи за разделно събиране на повече потоци отпадъци;

- ✓ Намаляване на вредното въздействие на отпадъците;
- ✓ Намаляване на съдържанието на опасни вещества в материалите и продуктите.

Приоритет 4 на ПООС е **„Подобряване на качеството на водите“**, като към него са заложили следните специфични цели:

Специфична цел 4.1. „Намаляване на отрицателните въздействия върху повърхностните и подземни водни тела и постигане на добро състояние на водите“.

За реализацията и е необходимо да се реализират следните мерки:

- ✓ Намаляване на дифузното замърсяване с отпадъци от населени места;
- ✓ Подобряване на съществуващи замърсени участъци по физикохимични параметри по поречието на р. Струма, с основни замърсители амониев азот, нитритен азот, фосфати;
- ✓ Изпълнение на Програма за мониторинг на питейната вода, подавана от ВиК Перник ЕООД за задоволяване на питейно-битовите потребности на населението от общините Перник, Радомир, Земен, Трън и Ковачевци;

Хоризонтален приоритет 5 на ПООС е **„Развитие на административния капацитет и сътрудничество в общината в областта на околната среда“**, като към него са заложили следните специфични цели:

Специфична цел 5.1 предвижда **„Развитие на административния капацитет зает с дейностите по околна среда“**, включваща следните мерки за изпълнение:

- ✓ Повишаване на отговорността на местната власт за формулиране и провеждане на общинските политики в областта на околната среда;
- ✓ Подобряване на административния капацитет за подготовка и реализация на проекти чрез обучения, участия в семинари и др;

Специфична цел 5.2 „Изграждане на партньорства в областта на околната среда“

Изграждането на партньорства с междурегионално, междуобщинско и международно сътрудничество чрез изпълнение на интегрирани проекти в областта на околната среда, ще имат мултиплициращо въздействие и добавен ефект поради по-големия мащаб на изпълняваните дейности.

Специфична цел 5.3. „Насърчаване на гражданското участие с повишаване на общественото съзнание и култура при решаването на проблемите, свързани с опазване на околната среда“

Мерките за изпълнение на тази цел, залегнали в Програмата са насочени към:

- ✓ Поддържане на актуална информация за състоянието на околната среда на сайта на община Радомир;
- ✓ Участие в национални и общински кампании, свързани и посветени на опазването на околната среда;
- ✓ Провеждане на информационни кампании за обществеността в посока подобряване на системата за разделно събиране на отпадъци;
- ✓ Повишаване екологичната култура на населението чрез публикации в местната преса, интернет страницата на общината, презентирание на екологични дейности, и др. мероприятия с екологична насоченост.
- ✓ Привличане на младите хора в общината, активното гражданско участие и повишаването на екологичната култура и общественото съзнание;
- ✓ Провеждане на кръгли маси, отворени форуми и други мероприятия, които да позволяват от една страна влизането на гражданите в процеса на формулиране на политики, а от друга да се засили контролната роля на обществеността при изпълнението на програмата.

Изпълнението на мерките са важни стъпки за провеждане на една активна политика, насочена към проблемите, свързани с опазването на околната среда.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

№	Мярка/Дейност/Проект	Отговорна за изпълнението институция	Времеви график	Необходими за изпълнението средства в хиляди лева (прогнозна стойност за целия период), хил. лв.	Източник на финансиране
Приоритет 1. „ПОДДЪРЖАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩИНАТА“					
Специфична цел 1.1. „ПОДДЪРЖАНЕ КАЧЕСТВОТО НА АТМОСФЕРНИЯТ ВЪЗДУХ“					
1.1.1.	Почистване на най-натоварените пътни артерии от прах и осигуряване поддържането им в добро техническо състояние, поетапна замяна на ръчния труд със специализирана техника	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.2.	Изпълняване на заложените цели на Програма за управление качеството на атмосферен въздух в община Радомир 2019-2023	община Радомир	2022 – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет

Програма за опазване на околната среда на община Радомир за периода 2022 – 2028 г.

1.1.3	Недопускане на замърсяване на улиците с пясък, земна маса и инертни материали и да се предприемат мерки за прекратяване използване на влажна дървесина и въглища с ниска калоричност	община Радомир	2022 – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.4.	Строга забрана и санкции за изгаряне на гуми, текстил, масла и други	община Радомир	2022 – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
1.1.5.	Ограничаване на фини прахови частици чрез замяна на старите горивни устройства с енергийно ефективни инсталации	Община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
Специфична цел 1.2. ДОИЗГРАЖДАНЕ И МОДЕРНИЗАЦИЯ НА ВОДНОСТОПАНСКАТА И КАНАЛИЗАЦИОННА ИНФРАСТРУКТУРА					
1.2.1	Продължаване на планираните дейности по изграждане, реконструкция и рехабилитация на водопроводна и канализационна мрежа в населените места на територията на община Радомир	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Донорски програми/ПРСР/ППР/Национално финансиране
1.2.2.	Намаляване на водните загуби и ограничаване на замърсените участъци по физикохимични параметри по поречието на река Струма	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
1.2.3	Изграждане на съоръжения за пречистване на водата от основни замърсители и рехабилитация на ПСОВ Батановци	община Радомир	2022 г.- 2028 г.	Няма изготвен разчет	ОП/ОБ/Донорски програми/Национално финансиране

Програма за опазване на околната среда на община Радомир за периода 2022 – 2028 г.

1.2.4.	Изготвяне и осъществяване на Програма за най-разумно и практично многоцелево употребяване на минералната вода в района на общината	община Радомир	2022 г.- 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
1.2.5.	Прилагане на предвидените мерки в План за управление на речните басейни за подобряване състоянието на водите	община Радомир	2022 г.- 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
Приоритет 2. ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ					
Специфична цел 2.1. РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГИЧЕН ТУРИЗЪМ					
2.1.1	Провеждане на информационни кампании с цел опазването на защитените природни обекти в общината	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Централен бюджет/ ОБ
2.1.2	Изграждане на екомаршрути, които обхващат ключови за общината природни, исторически и културни забележителности	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
2.1.3	Реализация на целите по Програма за развитие на туризма в селските райони, чиято главна цел е развитие на масов туризъм и облагородяване на туристическата среда	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници

Програма за опазване на околната среда на община Радомир за периода 2022 – 2028 г.

2.1.4.	Създаване на силен рекламен продукт и активна маркетингова политика с цел популяризиране на община Радомир	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
Специфична цел 2.2. НАСЪРЧАВАНЕ ЗА ЧИСТ ЕНЕРГИЕН ПРЕХОД И ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ					
2.2.1.	Изпълняване на приоритетите, заложи в дългосрочната Програма за насърчаване използването на енергия от ВЕИ и биогорива на община Радомир за 2020-2030 г.	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници /Национално финансиране/Бизнес
2.2.2	Инвестиции в зелена енергия, вкл. фотоволтаични паркове и ветрогенератори, основно като частни инвестиции и ПЧП	община Радомир	2022 г.-2028 г.	Няма изготвен разчет	ПВУ/Донорски програми/ПРСЕ/ПРР/Национално финансиране/ФМ на ЕИП и НМ/Бизнес
2.2.3.	Модернизация и енергийна ефективност на държавни и общински сгради за обществено обслужване	община Радомир	2021 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	ПВУ/ПРСР/ПРР/Национално финансиране/Норвежки Механизъм
2.2.4	Внедряване на мерки за енергийна ефективност в жилищни и административни сгради, Промислени предприятия и улично осветление	община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници

Специфична цел 2.3. ОПАЗВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ					
2.3.1.	Благоустрояване на зоните за отдих	Община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
2.3.2.	Популяризиране на екологична мрежа НАТУРА 2000 на територията на общината	Община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
2.3.3.	Информиране на населението за целите и предмета на опазване на защитените зони чрез различни семинари и обявление в публичното стопанство	Община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
2.3.4.	Поставяне на табели с описание на територията и видовете, предмет на опазване в защитените зони	Община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
2.3.5.	Осъществяване на заложените цели в създадената „Наредба за изграждане и опазване на зелената система на територията на Община Радомир“ и одобрен проект за създаване на общинско предприятие "Социално предприятие за озеленяване и	Община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници

Програма за опазване на околната среда на община Радомир за периода 2022 – 2028 г.

	благоустройство в Община Радомир;				
2.3.6.	Опазване на естествените находища на лечебни растения и билки с цел устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фонд чрез определяне на режим за ползване на находищата им, контрол, строги мерки и указания към населението.	Община Радомир	2022-2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Външни източници
Приоритет 3. ПОДОБРЯВАНЕ СИСТЕМАТА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ					
Специфична цел 3.1. ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСА НА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ					
3.1.1.	Намаляване на количеството на образуваните отпадъци	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Национално финансиране/други източници
3.1.2.	Подобряване системите за разделно събиране на отпадъци, чрез разширяване обхвата на съществуващите и внедряване на допълнителни системи за разделно събиране на повече потоци отпадъци	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Национално финансиране

3.1.3	Намаляване на вредното въздействие на отпадъците	Община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	ОБ/други източници
3.1.4.	Намаляване на съдържанието на опасни вещества в материалите и продуктите	Община Радомир	2022 г.- 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/Национално финансиране
Приоритет 4. ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВАТА НА ВОДИТЕ					
Специфична цел 4.1. НАМАЛЯВАНЕ НА ОТРИЦАТЕЛНИТЕ ВЪЗДЕЙСТВИЯ ВЪРХУ ПОВЪРХНОСТНИТЕ И ПОДЗЕМНИ ВОДНИ ТЕЛА ОТ ГЛЕДНА И ПОСТИГАНЕ НА ДОБРО СЪСТОЯНИЕ НА ВОДИТЕ					
4.1.1.	Намаляване на дифузното замърсяване с отпадъци на нерегламентирани места	община Радомир	2022 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	ОБ/Нац. финансиране
4.1.2.	Подобряване на съществуващи замърсени участъци по физикохимични параметри по поречието на р.Струма с основни замърсители	община Радомир	2022 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	ОБ

Програма за опазване на околната среда на община Радомир за периода 2022 – 2028 г.

4.1.3.	Изпълнение на Програма за мониторинг на питейната вода, подавана от ВиК Перник за питейно-битовите потребности на населението от общините Перник, Радомир, Земен, Трън, Ковачевци	община Радомир	2021 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
ХОРИЗОНТАЛЕН ПРИОРИТЕТ 5: РАЗВИТИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ И СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБЩИНАТА В ОБЛАСТТА НА ОКОЛНАТА СРЕДА					
Специфична цел 5.1. РАЗВИТИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗАЕТ С ДЕЙНОСТИТЕ ПО ОКОЛНА СРЕДА					
5.1.1.	Повишаване отговорността на местната власт за формулиране и провеждане на общинските политики в областта на околната среда	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
5.1.2.	Подобряване на административния капацитет, за подготовка и реализация на проекти, чрез обучения, участия в семинари и др.	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	МРРБ/ПРСР/МИГ/Донорски програми, Нац.финансиране
Специфична цел 5.2. ИЗГРАЖДАНЕ НА ПАРТНЬОРСТВА В ОБЛАСТТА НА ОКОЛНАТА СРЕДА					
5.2.1	Реализиране на институционни, междуобщински и международни партньорства в областта на околната среда	община Радомир	2022 – 2028 г.	Няма изготвен разчет	ОП/ТГС /други източници

Специфична цел 5.3. НАСЪРЧАВАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО УЧАСТИЕ И ПОВИШАВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНОТО СЪЗНАНИЕ И КУЛТУРА ПРИ РЕШАВАНЕТО НА ПРОБЛЕМИТЕ, СВЪРЗАНИ С ОПАЗВАНЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА					
5.3.1.	Поддържане на актуална информация за състоянието на околната среда на сайта на община Радомир	община Радомир	2022 г. – 2028 г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет
5.3.2.	Участие в национални и общински кампании свързани и посветени на опазването на околната среда	Община Радомир	2022 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	ОБ/ДБ/Други източници
5.3.3	Провеждане на информационни кампании за обществеността в посока подобряване на системата за разделно събиране на отпадъци	община Радомир	2022 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	ОП/ПУДООС/МОСВ/ОПОС/ Общински бюджет
5.3.4.	Повишаване екологичната култура на населението чрез публикации в местната преса, интернет страницата на общината, презентирание на екологични дейности, и др. мероприятия с екологична насоченост	Община Радомир	2022 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/ НФ/ОПОС/ПУДООС
5.3.5.	Привличане на младите хора в общината, активно гражданско участие и повишаване на екологичната култура и обществено съзнание	Община Радомир	2022 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/ НФ/ОПОС/ПУДООС

Програма за опазване на околната среда на община Радомир за периода 2022 – 2028 г.

5.3.6.	Провеждане на кръгли маси, отворени форуми и други мероприятия, които да позволяват от една страна влизането на гражданите в процеса на формулиране на политики, а от друга да се засили контролната роля на обществеността при изпълнението на програмата	Община Радомир	2022 г. – 2028г.	Няма изготвен разчет	Общински бюджет/ НФ/ОПОС/ПУДООС
--------	--	----------------	------------------	----------------------	------------------------------------

VI. Организация за изпълнение на програмата

Процесът на организация на изпълнението, осъществяване на мониторинг, контрол и последваща оценка на изпълнението на политиката за опазване на околната среда, в частност на настоящата ПООС, която дефинира тази политика за периода 2022-2028 г., се организира от Кмета на общината или от упълномощено от него друго длъжностно лице. За установяване на степента на изпълнение на целите на ПООС се предвижда система за наблюдение и оценка. Наблюдението и оценката следва да проследяват ежегодно до каква степен са изпълнени конкретните задачи (чрез индикатори за изпълнение) за постигане целите на ПООС и спазени ли са основни принципи, като прозрачност и публичност. В случаи, че не са изпълнени задачите за съответния период или не са съблюдавани принципите, се извършва анализ на причините за това и какви действия следва да бъдат предприети с оглед на тяхното реализиране. Наблюдението и оценката следва да отчитат настъпващите промени в състоянието на околната среда, в резултат от предприетите действия. За тази цел е разработена система от индикатори, разгледани в плана за действие на общинската програма за опазване на околната среда.

По отношение на реализацията на заложените в Програмата цели, мерки и задачи, основната дейност за координация, изпълнение и отчет е задължение на еколога на общината чрез Отдел „Общинска собственост, екология и гори“. Контролът по изпълнението на програмата се осъществява от Общински съвет – Радомир. Ежегодно Кметът на Общината внася в Общински съвет отчет за изпълнението на Програмата, а при необходимост и предложения за нейното допълване и актуализиране. За наблюдение и оценка на изпълнението на ПООС, координиращ орган е РИОСВ-София. Програмата за опазване на околната среда на община Радомир, има характер на отворена система, която периодично ще бъде актуализирана и допълвана. Основните компоненти на Програмата за опазване на околната среда (визия, цели, мерки в плана за действие) имат за цел да дадат перспективи и насоки за развитие. Тези компоненти не ограничават

възможността да бъдат разработвани, предлагани и реализирани и други практически мерки и дейности.

Партньорството между общинските власти, областната администрация, държавата, бизнес субектите, НПО, местни инициативни групи и всички заинтересовани лица и институции ще осигури възможност за изпълнение на по-голям обем от планираните мерки и дейности.

Раздел VII. Мониторинг и контрол

Процесите на мониторинг и контрол, както и механизмите, които те въплъщават в себе си, имат определени цели и функции по отношение на реализацията на публичните политики в областта на околната среда, като осигуряване на прозрачност, отчетност, отговорност на управлението, качеството на изпълнението, създаване на механизми за участие, постигане на съгласие, повишаване на ефективността и ефикасността на включените в програмата мерки и политики и изграждането на стратегическа визия.

В този смисъл дейностите за мониторинг и контрол ще бъдат прилагани в следните аспекти:

- **Осигуряване на прозрачност**

Прозрачността е основна характеристика на демократичния процес и позволява на гражданите да осъществяват форми на контрол в процеса на вземане на политически решения и в частност формулирането на публични политики и програми. В този смисъл, трябва да се отбележи, че при реализацията настоящата програма, отговорните за нейното изпълнение структури трябва да осигуряват свободен достъп до информация за състоянието на околната среда и за цялостното изпълнение на програмата, към заинтересованите страни и обществеността, като цяло. Свободният достъп ще гарантирана проследимостта на прилагането на интегрираните мерки, в т.ч. очакваните резултати, цели, положителни въздействие и други ефекти.

- **Осигуряване на отчетност**

Като ключов инструмент от провеждането и реализацията на настоящата програма, процесът на мониторинг ще има за цел да обезпечи осигуряването на информация за степента на достижимост на набелязаните цели, изпълнението на мерките, за ефективността, ефикасността и рационалността на използване на публични ресурси и за степента на постигнато въздействие. Удачно е дейностите по мониторинг и контрол по отношение на отчетността да се извършват, като се генерира информация за нивото на изпълнение на всяка една от разписаните мерки, стойността на разходваните средства и създадените ефекти. Отчетността трябва да се гарантира с представяне на годишни доклади за изпълнението на Програмата, които да са публично достъпни.

- **Осигуряване на отговорност на управлението**

Общинското ръководство, общинският съвет и служителите в публичния сектор следва да отговарят пред заинтересованите страни и обществеността за упражняването на техните правомощия, да вземат мерки при критика или изисквания, поставени от гражданите, както и да поемат отговорност за грешки и некомпетентност. В този смисъл е важно да се разработят механизми на мониторинг и контрол по отношение на регулярното повишаване на уменията и квалификация на отговорните лица, както и да се изградят различни нива на проверка на качеството във връзка с начина на отчитане и изпълнението на програмата.

- **Подобряване на качеството на изпълнението**

По време на прилагането на мерките за мониторинг и контрол за изпълнение на програмата е необходимо да се изгражда капацитет за създаване, реализиране и изпълнение на качествени политики при оптимално съчетаване на резултати с ресурси. В този смисъл е важно Община Радомир да анализира как изпълнението на различните мерки, част от Програмата, биват постигнати, на каква цена и какви резултати се постигат с тях. Отговорните фактори за провеждане на политиките за

опазването на околната среда трябва да изготвят препоръки към ръководството на Общината за оптимизиране на публичните политики.

- **Създаване на механизми за участие в процеса на формулиране и провеждане на политики**

Контролните функции имат за цел да гарантират спазването на принципа за представителност и свободен достъп до процеса на формулиране на политиките в областта на околната среда. По този начин ще бъде възможно гражданите да получават възможност да участват във вземането на решения по отношение на оценката и промените при реализацията на публичните политики и програми – пряко или опосредствано от легитимните институции, които представляват техните интереси. Подходящо е да се провеждат кръгли маси, отворени форуми и други мероприятия, които да позволяват от една страна влизането на гражданите в процеса на формулиране на политики, а от друга да се засили контролната роля на обществеността при изпълнението на програмата.

- **Постигане на съгласие и обществен консенсус**

Балансираното управление се базира на съгласуване на различните обществени интереси, като има за цел за да постигне обществен консенсус за провеждане на политиките.

- **Повишаване на ефективността и ефикасността на заложените мерки и изграждането на стратегическа визия**

В този пункт дейностите по мониторинг и контрол трябва да служат като инструмент за предефинирането на политики по опазване на околната среда чрез актуализиране на настоящата програма или през други инструменти. Това трябва да се случва при неефективно и неефикасно изпълнение на програмата, при промяна на потребностите на Община Радомир, при редуциране на бюджета или увеличаването на възможностите на Общината. Необходимо е в процеса на изпълнение на Програмата да се събира информация, относно всички преки и

косвени фактори, които имат отношение към цялостното опазване на околната среда.

VIII. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

- Закон за опазване на околната среда (обн. ДВ, бр.91/25.09.2002 г., изм. ДВ. бр.21 от 12 март 2021г.);
- Закон за управление на отпадъците (Обн. ДВ. бр.53 от 13 Юли 2012г, изм. и доп. ДВ. бр.19 от 5 март 2021г.);
- Закон за чистотата на атмосферния въздух (Обн. ДВ. бр.45 от 28 Май 1996г., последно изм. доп. ДВ. бр.81 от 15 октомври 2019г.);
- Закон за водите (Обн. ДВ. бр.67 от 27 юли 1999г. изм. и доп., бр. 17 от 26.02.2021 г.);
- Закон за почвите (Обн. ДВ. бр.89 от 6 ноември 2007г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.98 от 27 Ноември 2018г.);
- Закон за защита от шума в околната среда (Обн. ДВ. бр.74 от 13 септември 2005г, посл. изм. и доп. ДВ. бр.101 от 27 Ноември 2020г.);
- Закон за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети (обн. ДВ, бр. 43 от 29.04.2008 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.96 от 10 ноември 2020г.);
- Закон за опазване на земеделските земи (обн. ДВ, бр. 35 от 24.04.1996 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.83 от 9 октомври 2018г.);
- Закон за биологичното разнообразие (ДВ, бр.77 / 09.08.2002 г., посл. изм. и доп., ДВ бр. 98 / 27.11.2018 г.);
- Закон за защитените територии (обн. ДВ, бр.133/1998 г., посл. изм. ДВ, бр.66/2013 г., посл. доп. ДВ. бр.1 от 3 януари 2019г.);
- Закон за лова и опазване на дивеча (изм. ДВ, бр. 77 / 04.11.2011 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.74 от 20 септември 2019г.);
- Закон за ратификация на Базелската конвенция за контрол на трансграничния превоз на опасни отпадъци и тяхното третиране (Обн., ДВ, бр. 8 от 26.01.1996 г.);

- Закон за лечебните растения (ДВ, бр. 29 / 07.04.2000 г., посл. изм. ДВ, бр. 58 /18.07.2017 г.);
- Закон за генетично модифицирани организми (ДВ, бр.27 / 29.03.2005 г., посл. изм. бр. 58 / 18.07.2017 г.);
- Закон за защита на животните (Обн. ДВ. бр.13 от 8 Февруари 2008г., посл. изм. ДВ. бр.17 от 23 февруари 2018г.);
- Закон за защита на растенията (Обн. ДВ. бр.61 от 25 Юли 2014г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.65 от 21 Юли 2020г.);
- Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати (Обн. ДВ. бр.10 от 4 Февруари 2000г., посл. доп. ДВ. бр.19 от 5 март 2021г.);
- Закон за устройство на територията;
- Наредба № 2 от 20 януари 2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения;
- Наредба №9 /16.03.2021 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели;

1. Стратегически и планови документи, приети на национално ниво:

- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г., приета с Решение № 621 на Министерския съвет от 25.10.2019 г.;
- Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020 - 2030 г.), приет с Решение № 541 на Министерския съвет от 13.09.2019 г.;
- Национална Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (2020-2030 г.);
- Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България (актуализация за програмен период 2014- 2020 г.), приета с Протокол № 38.1 на Министерския съвет от 23.09.2015 г.;
- Национален план за управление на отпадъците 2021 – 2028 г.;

- Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране 2010 – 2020 г.;
- Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Р. България за периода 2011 – 2020 г.;
- Програма за изпълнение на директива 91/271/ЕО за пречистването на отпадъчните води от населените места;
- Стратегическия план за биологичното разнообразие 2011-2020 г.;
- Трети национален план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г., приет с Решение №439 от 01.06.2012 г. на Министерски съвет;
- Национална стратегия за околна среда 2009 – 2018 г., одобрена с Решение №353 от 15 май 2009 г. на Министерски съвет;
- Национална стратегия за регионално развитие 2012 – 2022 г., приета с Решение №696 от 24.08.2012 г. на Министерски съвет;
- Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г.;
- Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018 – 2024г.), приета с Решение № 334 на Министерския съвет от 07.06.2019г.;
- Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020 - 2030г.), приета с Решение № 541 на Министерския съвет от 13.09.2019г.
- План за управление на речните басейни ПУРП на ЗБР (2016-2021 г.);
- Регистър на защитените територии и защитените зони в България /ИАОС/;
- Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013-2022 г.;

2. Стратегически и планови документи, приети на регионално и общинско ниво:

- Програма за мониторинг на питейната вода, подавана от ВиК Перник ЕООД за задоволяване на питейно-битовите потребности на населението от общините Перник, Радомир, Земен, Трън и Ковачевци;
- Наредба за изграждане и опазване на зелената система на територията на община Радомир;
- Общ устройствен план на Община Радомир 2016- 2020 г.;
- Програмата за управление на качеството на атмосферния въздух в община Радомир за периода 2019-2023г.;
- Програма за развитие на селските райони МИГ Радомир-Земен 2014-2020;
- Дългосрочната програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми енергийни източници и биогорива на община Радомир (2020-2030 г.);
- Наредба № 6 от 7 Октомври 2019г. за изискванията и контрола върху дървесината, която се използва за битово отопление, издадена от Министъра на земеделието, храните и горите;